Toimetus ja talitus: Tallinn, Pikk 2
Kodume telefonikeskjaam 428-83
Tellimiste ja kuulutuste vastuvõtt Rataskaevu tn. 2, telefon 421-67
Tarvitamata käsikirju ei säilitata
Toimetuse kõnetunnid k. 13—14

EESTI SÕNA

M. Riimaste 31-3
Posti 11
Haapsalu 22750

Üksiknumbri hind 10 penni
Ilmub kuus korda nädalas
Tellimishind kuus kodumaale 2.50 rmk.; välismaale 3.40 rmk. Aadressi muutmine 20 penni. Tellimisi võtavad vastu kõik postkontorid ja postiagentuurid
Talitus avatud k. 8—15 laupäeval 8—13

Nr. 211 (IV aastakäik) Pühapäeval, 10. septembril 1944 Tänast lehte 6 lk.

VABADUSSÕJA VAIM

Nii nagu meie ei saa seinatapeedi mustrist õiget üldmuljet, kui seame oma näo liiga ligidale vastu seina, nii on meil raske hinnata ja väärtustada neid sündmusi, mis on meile ajaliselt liiga ligidased. Üksikasjad ja nende olulised pisinähtused varjavad kogu sündmustikus sündmustiku üldmuljet ennast. Selles mõttes kõneldakse täie õigusega nn. ajaloolise perspektiivi vajadusest, et koguulatuse ja kogumulje seisukohalt ebaolulised üksikasjad mitte ei segaks täieliku üldpildi nägemist.

Kuid teatud oht peitub ka selles ajaloolise perspektiivi ja distantsi rakenduses eneses.

See on juba kord inimhinge omapärasusi, et ta püüab unustada kõik halva ja ebameeldiva, mäletada kõigest mööduinust ainult võimalikult head või vähemalt asja häid ja meeldivamaid külgi. Sellepärast tundub inimesele ta noorus mälestustes ikka palju roosilisemana ja meeldivamana kui see oli otsese läbielamise ajal.

Vabadussõda on meile juba küllalt kauge selleks, et meie suudame hinnata ja väärtustada ta üldilmet, aru saada nii-öelda ta sisemõistest, selgitada Vabadussõja vaimu mõtet. Kuid asjaolu, et ta on siiski enamasti — kui tarvitada seda sõna — veel praegu elavate inimeste mälus, mõjub paratamatult kaasa, et meie abstraheerime või koguni idealiseerime selleaegset olukorda mingisuguseks irrealseks nähtuseks.

Õieti tekkis mõiste „Vabadussõja vaim" ja „vabadussõjalus" tükk aega pärast seda kui Vabadussõda oli möödas. Tekkis siis, kui hakati nägema neid üldisi jooni ja üldisi suundi, mis ei olnud veel selged tol ajajärgul ja võitlusele enesele kaasaelajatele võitluse ajal. Siis hakati Vabadussõda kujutama ideaalpildina, unustama neid raskusi, tõkestusi ja tagasilööke, mida Vabadussõja ajal oli igal sammul ja mille äraoõitmises õieti Vabadussõja vaim seisabki.

Meie ei saa ega taha defineerida mingisuguste lühikeste lausetega seda Vabadussõja vaimu, sest Vabadussõda oli suur võitluse ajajärk, milles esines väga mitmesuguseid nähtusi. Kuid meie võime nende nähtuste seast siiski teatud olulised jooned esile tõsta. Ja nende oluliste joonte hulk on niivõrd suur, et inimpõlved võivad neist veel õppida.

Hiljuti admiral Pitka omas üleskutses eesti rahvale ütles selgesõnalise lause: „Kui meil on puudus relvadest, siis võtame neid oma vastastelt."

Vabadussõja ajal oli meil relvadest suur puudus. Nii suur, et ei saadudki küsida selle järele, kas see relv, mille keegi kätte sai, oli kõige parem ja kas see oli küllalt tõhus vaenlase jaoks, vaid oldi heas tujus, kui oli mingisugunegi relv käe pikendamiseks.

Väga iseloomulik on Kuperjanovi vastus Tartus Raekojaplatsil, kui ta käest küsiti, kuipalju on temal raskeid relvi. Ta vastas: „Kolm ja pool suurtükki." Nimelt olid need suurtükid vene kommunistide käes ja ühe suurtüki olid eestlased juba rikki lasknud. Kuperjanov aga oli kindel, et õhtuks on need kõik tema käes.

Vabadussõja vaimu eriomaseks tunnuseks oli ta pealetungivus ja ühtlasi visadus, kui tekkisid vastulöögid.

Kui ka nüüd on tekkinud vastulöök, ja kui meie olime sunnitud taganema, siis peame silmas pidama seda, mida Taani kuningas Valdemar I juba umbes aastal 1170 seletas eestlaste sõjapidamise kohta. Ta ütles, et eestlaste taganemine on sama ohtlik ja ohtlikumgi veel kui pealetungimine, sest nemad ei tagane mitte lõplikult, vaid tulevad uuesti peale ja siis vastase segamini läinud rinded hävivad nende käes.

Ei ole midagi imestada, et vaenlane oma suurte masside ja materjalide ülekaaluga oma propaganda ja luurega on meie piiridesse sisse löönud, nii et see meile ennast vägagi raskesti tunda annab. Selles olukorras ei pea meie mitte ainult paralleele tõmbama Vabadussõjaga, vaid ka sellest õppima, kuidas siis tegutseti — siis tegutseti mitte ainult vastupanemiseks vaenlasele, vaid ise pealetungile asumisega ja positsioonide tagasivõitmisega.

Kui nüüd vanad Vabadussõjaaegsed mehed kõigile noortele eeskujuks ja nahahoidjatele manitsuseks võtavad uuesti relva kätte, siis teevad nad seda täies teadmises, et ka tol ajal oli raskusi ja vägagi reaalseid raskusi, kuid neist raskustest saadi üle. Saadi üle just neist raskustest, mille pärast praegu irisetakse, kuid ka nüüd saadakse aru, teades, et ka tol ajal ei olnud Vabadussõda mitte triumfikäik, mitte võistlus heleda päikese käes, kus pealtvaatajad plaksutavad, vaid rasked võitlused kõige raskemais looduslikes tingimustes, kus kangelastegusid tehti siis, kui keegi ei olnud neid nägemas ega hindamas.

Veel enam, Vabadussõja võitluses olime niisama hästi kui üksi. Väline abi oli arvuliselt väike ja sedagi abi polnud sõja kõigis faasides. Võidelda tuli aga mitmel rindel. Nüüd on meil Saksa sõjajõudude näol relvakaaslased ja meie olukord on selles mõttes palju parem. Aga ka meie ise peame selle paremuse ära kasutama täiel määral Vabadussõja vaimus.

—e

Karmid tõrjevõitlused Flandrias

Aadria rannikul löödi taas tagasi vaenlase ägedamad rünnakud

Idarinde raskuspunktid püsisid lõunalõigus

Führeri peakorterist, 9. septembril.

Sõjajõudude ülemjuhatus teatab:

Põhja-Prantsusmaal nurjusid vaenlase rünnakud Bresti, Boulogne'i ja Dunkerque'i merekindlustustele. Le Havre'i kindluse piirkonnas hävitati eile 29 vaenlase tanki ja 12 soomusluuresõidukit.

Flandrias seisavad meie järelväed endiselt raskeis tõrjevõitlusis järeletungiva vaenlasega. Vaenlase rünnakud tema Antverpeni sillapeast põhja suunas purustati, vaenlase sillapead loode pool Hasselt'i suruti vasturünnakuga koomale. Vaenlasel oli seal eriti raskeid kaotusi; muu hulgas kaotas ta ka 21 tanki. Liège'i kindluse pärast ja ruumis loode pool Metzi võideldakse ägedasti. Ettetunginud vaenlase vägede vastu on alustatud vasturünnakuid. Besançoni juures ja kaugemal ida pool Doubs'i ääres seisavad meie Lõuna- ja Edela-Prantsusmaalt tagasitoodud väeosad võitluses lõuna poolt ründava vaenlasega, kes püüab tugevate jõududega tungida Burgundia väravast läbi.

Võitlused Aadria rannikul, mille ägedus ajutiselt oli nõrgenenud, muutusid päeva jooksul uuesti vihasemaks. Meie väed purustasid äga raskeis lahinguis kõik vaenlase rünnakud, mis kohati sooritati kuus korda. Üks sissemurrukoht suruti vasturünnakuga koomale. Meie tagasivõidetud liinide ees jäi uuesti ründav vaenlane suurte kaotustega seisma.

Szekleri tipus Transilvaania kaguosas tõrjuti vaenlase rohked ägedad rünnakud. Saksa ja Ungari vasturünnakud paiskasid vaenlase mitmes kohas tagasi.

Õhujõudude üksused võitlesid edukalt vaenlase järeleveoliikluse vastu Rumeenia ruumis.

Karpaatide metsamaastiku põhjaserval ja Narevi alamjooksul varisesid uued vaenlase rünnakud meie diviiside vastupanu tõttu.

Idarinde teistest osadest ei teatata suuremast võitlustegevusest.

Ameerika pommituslennukite üksused teostasid terrorirünnakuid asulatele Edela-Saksamaal. Eriti Karlsruhe, Mainzi, Mannheimi ja Ludwigshafeni linnades oli kahjusid ja inimkaotusi. 22 vaenlase lennukit tulistati alla.

Öösel heitis üks Briti lennukiteüksus pomme Nürnbergile.

Neli raskuspunkti läänerindel

Berliin, 9. 9. (DNB) Läänerindel jatkasid inglased ja ameeriklased oma rünnakuid oluliselt samades rindelõikudes, mis eelmiselgi päeval.

Peasurve avaldus Alberti kanali ja Maasi, Ardennide keskosa ja Metzi vahelises kolmnurgas.

Põhja-Prantsuse ruumis toimetas vastane soomusluuret Boulogne'i, Calais' ja Dunkerque'i ümbruses.

Põhja-Belgias Ypre'ist loode pool ja Gentist ida pool surub ta meie samm-sammult taanduvaile väeosadele kirde ja põhja suunas järele. Ka Alberti kanali piirkonnas püüavad Montgomery väeosad võita pinda Hollandi piiri suunas. Hoolimata vaenlase uute reservide kohaletoomisest ja raskest kahurväetulest pidasid meie vasturünnakutega moodustatud rilvid vastu.

Liège'ist lääne pool löid meie väeosad raskeis võitlusis tagasi vaenlase väga tugevad rünnakud. Maasi orus edasitunginud vaenlane suutis kogu päeva kestnud raskete võitluste järele linnast mööda minnes ületada vaid osaliste jõududega Ourthe'i kaugemal lõuna pool. Heitlus Liège'i ruumis kestab.

Charleville'ist loode pool tugevdasid ameeriklased samuti oma survet.

Raskete, vahelduvate võitluste järele sulasid üksikud ülemineku kohad üle Maasi ühte suuremaks sillapeaks,

millest lähtudes vaenlane ründas tugevate jõududega meie tõkepositsiooni Ardennide keskosas Lesse'i juures. Siin ja kuristikerikkas metsamaastikus Semois' juures võideldakse vihaselt.

Verdun'ist ida ja kagu pool löid meie väed viimaseil päevil vasturünnakutega vaenlase Metzist põhja pool taas Lotringi piirile tagasi. Jatkuvate raskete rünnakutega õrnestus vaenlasel siis uuesti pinda võita Metzi ja Briey' vahel. Ka Metzist lääne pool liikus vaenlane veriste tänava- ja metsavõitlustega veidi edasi. Seevastu jäid Pont-à-Mousson'i juures ja Toul'ist ida pool vaenlase rünnakud edutuiks.

Ameerika 7. armee liikumised meie tõkete vastu Burgundia värava ees viisid uute tõrjevõitlusteni Doubs'i orus ja Monts du Charelais' jalamil.

Le Havre'i ja Bresti sadama-tugipunktide vastu sooritas vaenlane rea tulemusteta rünnakuid.

Le Havre'i põhjapoolne eelväli sai taas raske õhurünnaku osaliseks.

Meie tugipunktid idapoolsel eelväljal on kasvava raske kahuritule all, ilma et seejuures oleks jõutud jalaväerünnakuteni.

Le Havre'i kaitse, mis on kindluse komandandi kolonel Wildermuthi ja merekomandandi kontradmiral von Troschkowi käes, seisab vaenlase tugevate jõudude ootatava ettevalmistatud suurrünnaku tõttu raskete ning vastutusrikaste ülesannete ees.

Bresti ruumis jatkasid ameeriklased pommitamist ja turmtuld. Võitluste tulipunktid püsisid lääne- ja kirdepoolses lõigus.

Uue tõrjeedu saavutamisel Bresti juures oli väljapaistev osa ka mereväetüksustel.

Nad alluvad merekomandandile kontradmiral Kählerile, kes osutas oma mereväeohvitseri võimeid ses sõjas varem abiristleja komandandina.

Balti rindel muutuseta

Enamaste kohaliku tähtsusega luurerünnakud tõrjuti

Riia, 9. 9. (DNB) Sõjaväelistest ringkondadest teatatakse:

Balti rindel on märkida ainult üksikuid vaenlase luureretki, mis kõik tagasi löödi.

Valgast kagu pool tõrjuti nõukogude kaks pataljonitugevust rünnakut. Meie kahurvägi hävitas ühe vastase väekoondise. Pikasilla juures nurjus Saksa tõkketules vaenlase katse tulla üle Emajõe. Lõigus Tartust põhja pool löödi tagasi vaenlase kahe kompanii tugevune rünnak. Narva rindel püsis olukord endiselt rahulikuna.

Meie õhilennukid tekitasid Tartu ruumis vaenlase marsikolonnidele suuri kaotusi.

Öövõitluslennukid ründasid nõukogude järeleveoliiklust eriti Jelgava-Bauska ruumis hea eduga. Nad heitsid pomme vaenlase patareidele ja väekoondistele.

Bulgaaria katastroofipoliitika

Kuulutas Saksamaale sõja ringhäälingu kaudu

Berliin, 9. 9. (DNB) Praegune Bulgaaria valitsus, kes enamlusele Bulgaarias tasandab üha rohkem teed, olles arvamisel, et ta uute kummardustega suudab Moskvale meele järele olla, levitab nüüd raadio kaudu teadet, et ta on Saksamaale sõja kuulutanud. Üldine kaos Bulgaarias on selle sammuga muutunud täielikuks.

Ajal, mil Bulgaaria peaminister arvab, et ta sõja kuulutamisega Saksamaale on loonud viimased vajalikud eeldused relvarahu sõlmimiseks Nõukogude Liiduga, jatkavad enamlased oma edasimarssi Bulgaaria pinnal. Iseloomustavaks kõigele sellele, mis on seoses Muravieffi kabineti kompromissipoliitikaga ja mis nüüd lõplikult kujunes katastroofipoliitikaks, on tõsiasi, et Bulgaaria valitsuse seletuses tervitatakse Nõukogude vägesid ametlikult ja et Bulgaarias on sõjaseisukord välja kuulutatud. Parlament saadeti laiali ja regent-nõukogu liige Filoff sunniti tagasi astuma.

Mis sünnib Pariisis?

„Vabastatud" Prantsusmaal anarhilised olud

Genf, 9. 9. (DNB) Kuna posti-, telegraafi- ja telefoniühendus Prantsusmaaga ei ole veel korda seatud, saabub Pariisist äärmiselt vähe teateid. Prantsuse ringkonnis Londonis tuntakse rahutust poliitilise olukorra üle Prantsusmaal, eriti pärast seda, kui „Timesi" ja „News Chronicle'i" Pariisi kirjasaatjad teatasid, et Pariisi elanikkond olevat pettunud. Üks Londoni ajaleht esitab küsimuse: Mis toimub Pariisis? Prantsuse ringkonnis üteldakse aga, et sellele küsimusele ei saavat täpset vastust anda.

Stokholm, 9. 9. (DNB) Rootsi ajalehe „Stokholms Tidningen" kirjasaatja jutustab oma muljeist liitlaste poolt okupeeritud Prantsusmaal järgnevat: Kõigil linnadel on üks ühine joon: kindluseta olukorra tõttu ei või enam pimeduse saabumisel tänavail liikuda. Valitsevad anarhilised olud. Administratsioon ei tööta korralikult. Igaüks teeb seda, mida ta heaks arvab. St. Lo mõjub kõige halvemini. Seal ei ole enam ainustki maja. 11 000 elanikust on jäänud vaid 1500 inimest, kes elab varemetes. 2000 inimest on saanud surma, ülejäänud on põgenenud.

Bern, 9. 9. (DNB) United Pressi teatel tekkis de Gaulle'i valitsuse ja nn. vastupanuliikumise vahel esimene konflikt. Nimelt otsustas valitsus kõik selle liikumise organisatsioonid likvideerida ning ohvitserid ja mehed paigutada teenistusse garnisoni väeosadesse. Sellele korraldusele on vastupanuliikumine vastanud ägeda protestiga.

Milliseks kujunes olukord Lyonis pärast uute võimukandjate sissemarssimist, ilmneb terroristide ajalehe „Les Allobrages" teatest, milles kõneldakse veristest kokkupõrgetest terroristide ja gaullistide vahel selles suures Prantsuse linnas. Kokkupõrked toimusid uue linnanõukogu esimese istungi ajal. Niihästi raekoja läheduses kui ka teistes kohtadesi avati rahvale tuli. Tulele vastasid gaullistid automaatrelvadest. Tänavalahing kestis umbes kolmveerand tundi.

Moskva pilgud suunatud Dardanellidele

Inglismaa on loovutanud kaasarääkimise õiguse Balkani-küsimusis

Stokholm, 9. 9. (DNB) „Manchester Guardian" avaldab Reuteri kommentaari enamlaste sissemurru üle Balkani ruumi, mis näitab selgesti, et Inglismaa on loovutanud igasuguse kaasakõnelemise õiguse selle oma endise huvipiirkonna küsimustes.

„Nõukogude Liit on endale võitnud õiguse mängida tähtsat osa organiseerimistöödel pärast sõda Balkanis ja Kagu-Euroopas Tulevikus võivad Bulgaaria ja Jugoslaavia rahvad pöörduda Moskva ja mitte lääne suurriikide poole. Need päevad on ammu möödas, mil Palmerston võis ütelda, et kui Venemaa ulatub kolossina Balti meresi kuni Vahemereni, siis on Inglismaa huvid ja kaubandus hädaohus."

„Stockholms Tidningeni" ühes artiklis kinnitatakse, et anglo-ameeriklased on loovutanud Balkani Nõukogude Liidule, kes seal püüab hakata teostama oma vanu kavatsusi. Artiklis üteldakse, et Balkan muutub kahtlemata Nõukogude Liidu huvipiirkonna tähtsaimaks osaks. Ka Bulgaaria ei võida midagi oma kõietantsimise katsetega.

Ka Jaapan pühendab Balkanisündmustele suurt tähelepanu. „Asahi" on veendunud, et Moskva sõjakuulutus Bulgaariale taotleb Nõukogude vägede sissemarssimise kaudu Bulgaariasse moju saavutamist Dardanellidel. Samaste seisukohale asub ka „Göteborgs Handels och Sjöfartstidningi" Londoni kaastööline, kes Nõukogude edasimarsis Balkanis näeb tõsist sammu olukorra revideerimiseks Dardanellidel ja Bosporusel.

Stokholm, 9. 9. (DNB) Bulgaaria poliitikud püüavad nüüd igati täita Moskva käske, kuigi see mingil moel ei saa muuta nende maa saatust.

Reuteri teatel on Bulgaaria teadeteamet avaldanud rea Bulgaaria valitsuse poolt vastuvõetud korraldusi. Vastavalt neile vabastatakse kõik liitlasriikide kodanikud vangist. Rahvuskogu saadetakse laiali. Kindral Filipoff, kindralstaabi ülem ja kindral Stojanoff, 5. armee komandör, on oma kohalt vallandatud, ja kindral Jantšuloff nimetatud kindralstaabi ülemaks. Edasi saadetakse laiali kõik rahvuslikud organisatsioonid ja kutsutakse tagasi Bulgaaria konsulid ning konsulaatide personaal Milanos, Pariisis, Belgradis, Ateenas ja Brüsselis.

Sõjavangide vahetus

1500 sakslast kodumaale

Stokholm, 9. 9. (DNB) Göteborgis toimus 7. ja 8. septembril üle 1500 raskesti haavatud saksa sõjavangi ja mitmesaja internneeritud tsiviilisiku väljavahetamine. Paljud neist on juba sõja algusest saadik vangis olnud. Sõjavangid toodi Rootsi laevadel „Gripsholm", „Drottningsholm" ja „Arundel Castele" Põhja-Ameerikast, Kanadast ja Inglismaalt, ning internneeritud eraisikud Isle of Manilt Inglismaalt. Transpordi hulgas on ka meremehi Saksa kaubalaevastikust, kes tuuakse vangilaagreist Kanadast.

Saabujaid tervitas Führeri ja Saksa valitsuse nimel Saksa saadik Stokholmis dr. Hans Thomsen. Väljavahetatud sakslased transporteeritakse Saksa ja Rootsi rongidega kodumaale.

Raske õhurünnak Belgradile

Belgrad, 9. 9. (DNB) 8. septembri ennelõunal mõlias Anglo-Ameerika õhuterror uuesti Belgradi kohal. Seekord oli muu hulgas ka kaks selgete eraldusmärkidega varustatud laatsaretti raskekaliibriliste pommide eesmärkideks. Hoonekahjud on suured. Elanikkonnal oli tunduvaid kaotusi.

Surnud linn

Varssavi, 9. 9. (DNB) Pärast Churchilli ja Stalini poolt välja tellitud ja samal hetkel saatuse hooleks jäetud mässu on Varssavi muutunud surnud linnaks. Politsei, kes kammib läbi rusudevälju, põrkab ikka veel õudse elu jäägedele. Õhukaitsevarjendeist tuuakse välja inimesi, kes elutsesid seal nädalaid, kelle ridu olid hõrendanud nälg ja haigused ning kes olid ligidal hullumeelsusele. Terroristid olid nad siena sulgenud, põrgumüra hoidis neid kirjeldamatus hirmus. Kui nad jälle päevavalgusesse ja värskesse õhku pääsid, varisesid paljud neist kokku.

Salapärased atentaadid Mehhiko linnas

Madrid, 9. 9. (DNB) Nagu teatatakse Mehhikost, tapeti Resureccioni linna tänaval linnapea Santiago Mozo pussihoobiga selga. Sama saatus on 25 aasta kestel tabanud kõiki linnapäid, kelle õlui on olnud selle linna juhtimine. Tapjat pole seni korda läinud tabada. Raskused Resureccionile uut linnapead leida on viimaste aastate mõstliiste atentaatide tõttu muutunud üha suuremaks.

Rüütliristi kandja hauptsturmführer Paul Maitla

Paul Maitla sõduritee

„Kui tulen, teeme jälle mehetegusid"

Saksa sõjajõudude kõrgeima juhi hinnang meie kahele sõjamehele — Raudristi Rüütliristi annetamine obersturmbannführer Harald Riipalule ja hauptsturmführer Paul Maitlale annab tunnistuse eesti sõdurite vaprusest. Lahinguteis ja võitlustes sünnib kangelasi ja tehakse tegusid, mis väärivad tähelepanu.

Obersturmbannführer Harald Riipalust on juba ajaleheveergudel juttu olnud, on võimalus avanenud ta kangelastegudega tutvumiseks. Teine sangar, 31-aastane hauptsturmführer Paul Maitla lamab haavatuna ühes Saksamaa haiglas ja temaga puudub võimalus isiklikuks keskusteluks. Aino, kellelt võib mõnda kuulda vapra eesti sõduri tegudest, on ta naine Aino Maitla. Meie lehe kaastöölisel avanes võimalus kõrge aumärgi saanud sõjamehe abikaasaga lühidalt vestleda.

„Kui lugesin ajalehest Harald Riipalust, mõtlesin, et minu mehest ei saa pikemat juttu teha, sest teda pole ju siin. Aga nüüd — Tallinnast tullakse selleks kohale, et mu mehest teada saada," on sangarsõduri abikaasa üllatunud, kui otsime ta üles Kohilast, ta ajutisest asupaigast.

„Kahjuks ei saa ma midagi kõnelda oma mehe sõjamehekarjäärist. Mul lihtsalt ei ole meeleski kõik, mis ja millal ta on ühes või teises kohas teinud. Kõneldud on sellest palju ja pikalt, õõdki läbi, kui ta on ilmunud koju lühikeseks puhkuseks. Mu mälu võib aga andmete täpsuses petta ja see oleks halb. Mu mees on nimelt ise täpsuse kehastus ja ta ei andestaks mulle, kui teataksin tema kohta midagi ebatäpset."

Tuleb kahetseda, et materjal Paul Maitla sõduritegude osas jääb puudulikuks, seda enam, et ka ametlikult pooli praegu ei ole võimalik sellesse selgust saada, sest kõik isikulised andmed on saadetud haiglasse, kus haavatud sõjamees on ravimisel.

„Kuid et teie kõik ei oleks asjata, võiksime abiks võtta ta kirjad, mis ta on mulle aeg-ajalt saatnud. Põhjalikumat pilti pakuks muidugi ta rindepäevik, mis tal alati lahingutes kaasas oli ja kuhu ta kandis kõik oma elamused, kuid selle näitamine ei ole mul kahjuks võimalik."

Laskumegi siis kangelase mõõdunud päevade võitlustesse ta kojusaadetud kirjaridade kaudu.

Pärast seda kui Paul Maitla oli **kommunistide poolt tegevväelasena viidud Venemaale ja kus tal õnnestus tulla üle Saksa sõjavõkke, siirdus ta otsekohe lahinguisse, võitlema kommunismi vastu.**

Esialgu astus ta ühte lennuväeüksusesse, hiljem võitles ta Eesti leegioni ridades. Nendest võitlusepäevadest kirjutab ta koju.

„Poleks uskunud, et meie poistel nii palju vastupidavust jatkub. Oleme mitu ööd magamata, olen väsinud, poisid aga ei ilmuta sugugi tüdimust. Pean võtma nendest eeskuju. Nüüd on nemad minule õpetajaks."

Rasketes võitlustes Neveli all veedeti paljugi pingerikkaid päevi, mis nõudis Paul Maitlalt julget ja kindlat otsustamisvõimet. Raskeimaiski heitlusis viis ta „oma poisid" aga lahingutulest võidukalt välja. Olles ise ikka teistele eeskujuks, agar ägedaiski lahinguis, saatis teda hea sõduriõnn — ei vähimatki kriimustust, kõnelemata haavatasaamisest, mis oleks teda viinud eemale lahingutegevusest. Paul Maitla teened leidsid tunnustust.

Peagi omandas ta obersturmführeri aukraadi ja ta saadeti teadmiste täiendamiseks õppima Bad Tölzi sõjakooli.

Sõjaolukorra muutudes kodumaal ohtlikuks, siirdus Paul Maitla oma rügemendiga heitlustesse Narva alla. Sealt kirjutab ta koju:

„On hea võidelda kodumaa piiridesi. Poistelgi on teine tuju. Päevad on pinevad, andesta, et kirjutan lühidalt."

Nende raskete võitluste, sangaritegude ja pingerikaste lahingute tulemus oli, et kõrgemad sõjavõimud jällegi hindasid Paul Maitla teeneid — ta nimetati hauptsturmführeriks ja ta sai teise järgu Raudristi.

Koju kirjutab aga sel puhul sangar:

„Mind ei rõõmustagi mu ülendus ja äsjasaadud Raudrist. Tunnen end võõglasena oma sõdurite ees. Meil olid rasked võitlused ja paljud minu poistest ei tule enam kunagi koju."

Üldse suhtus Maitla kõigisse ülendustesse tooniga, nagu poleks ta neid ise sugugi ära teeninud. Ta täitis ainult seda, mis käskis ta sõdurimehisus.

Kui sõjategevus kandus edasi Eesti rindele ja ohustatud oli juba Paul Maitla sünnipaik ning kodu Tartumaal, sai ta juure uut võitlusindu.

Koju saabub julge ja elutahtest tulvil kiri:

„Meeleolu on hea, niisugust teotahtelisust pole enne tunnudki. Homme jälle pikemalt."

Kuid see „homme" tõi juba pöörde. Sõdur, kes oli kümme aastat kandnud püssi ja neljandat aastat võitles pidevalt palavates lahingutes, tulles sealt välja alati tervena ja võitjana, sai ägedas lahingus haavata — esmakordselt kõigi sangaritegudepäevade kestel. Haav takistas teda kirjutamast koju.

Siis sai Maitla naine teate, et haavatuterong, milles viibis ta mees, läbib Tallinna, et viia haavatud sõjamehed Saksamaa haiglasse ravimisele. Nüüd avanes naisel võimalus Maitla endaga kõnelemiseks. Olgugi et vapral eesti sõduril oldi küllaltki rasked vigastused, ei olnud vaibunud ta võitlustahe.

„Kahju ainult, et just nüüd haavata sain. Just nüüd tahtsin lõõa poistega koos. Aga küllap teevad nemad minuta, mis teha on. Loodan seda nendest. Kui tagasi tulen, teeme koos lahinguis mehetegusid."

Küllap Raudristi Rüütliristi saanud Paul Maitla vaim tiivustab ta lahingukaaslasi. Kodumaa kasuks on tehtud need teod ja neid tehakse edasi.

— ts

Sõjaaegseist kuulujuttudest

„Eesti Sõnale" kirjutanud prof. K. RAMUL

Peaaegu iga päev ilmutavad praegu igaühe kõrvu igasugused kuuldused, mis kõlvad enamasti sõjaliste ja poliitiliste sündmuste kohta. Mõned neist on enam või vähem põhjendatud, leides hiljem kinnitust kas tegelikus sündmuste käigus või kindlas — ametlikus või mitteametlikus — informatsioonis, kuid teine, ja palju suurem osa neist osutub põhjendamatuks ja peab selletõttu mõne aja pärast, kokku põrgates tegelikkusega, jälle kaduma või vähemalt teatava määrani sisult muutuma.

Psühholoogia seisukohalt on huvitavad eriti viimased — põhjendamatud — kuulujutud, ja kuigi nelle ei ole seni veel piihendatud olnud vastavaid psühholoogilisi eriuurimusi, võib siiski ka praegu juba — vastavate igapäevaste tähelepanekute ja mõningate teiste psühhiliste nähtuste uurimise andmete põhjal — teha nende kohta mõned üldised märkused.

Esiteks nende tekkimise kohta. Kuidas üldse tekivad põhjendamatud ehk, nagu üteldakse, „tuulest võetud" kuuldused? Meie võime selle kohta lühidalt öteida järgmist. Üldse on kuulujutud — samuti nagu näit. rahvalaulud, rahvamuinasjutud jne. — väga tähtsal määral inimeste kollektiivse loomingu produkt ja niisugustena mõistetavad kõigepealt kollektiiv- ehk massipsühholoogilisel taustal: teatud psühhilises „atmosfääris", milles antud momendil asub antud rahvas või rahva osa, peavad temas paratamatult ja nagu iseenesest tekkima ning levima teatavat laadi kuuldused, arvamused jne., nilsama nagu näit. teatavais niiskuse, temperatuuri, õhurõhu jms. tingimustes, mis valitsevad antud füüsilife atmosfäärí kohas, peavad selles nagu iseenesest tekkima teatavat laadi pilved, õhuvoolud jne. Selleks, et mõista eriti sõjaaegseid kuulujutte, peab selletõttu esijoones lähtuma ka rahvamasside sõjaaegseist elamustest ehk nende sõjaaegsest psüühikast, arvestades muidugi iga üksiku kuulujutu puhul ka tema tekkimise momenti, kohta ja muid erilisi tingimusi.

Mis nüüd puutub eriti sellesse psühhilisse faktorisse, mis on esijoones kuulujuttude nii-öelda tekitajaks ehk sünnitajaks, siis võime tõdse öelda, et selleks on soov saada lisaks olemasolevale kindlale, kuid sageli liiga lakoonilisele ja kuivale ning paljudest antud momendil kõiki huvitavaist küsimustest üldse vaikivale avalikule informatsioonile veel teist täielikumat, üksikasjalikumat ja värvirikkamat erainformatsiooni, mis, täites esijoones avaliku informatsiooni lünki, ühtlasi tuleks oma sisuga vastu ka rahvamassis antud momendil valitsevaile arvamustele ja meeleoludele. Sellejuures ei tohi muidugi kujutella asja nii, et keegi sõärase soovi rahuldamiseks lihtsalt mõtleb midagi välja ja hakkab seda siis ise uskuma ning sulatõena ka teistele edasi jutustama, vaid üksiku kuulujutu tekkimiseks annab esimese tõuke harilikult mingi ekslik arvamus, mis on kelleigi tekkinud päris tahtmata ja tema enda teadmata ja mida ta on siis kindla tõena ka teistele edasi andnud.

Sõärane ekslik arvamus ise võib üksikul juhtumil tekkida väga mitmel teel, näiteks: a) on millestki — ajalehe- või raadiosõnumist, ametlikust teadaandest, autoriteteseks peetud isiku sõnadest jne. — valesti aru saadud; näit. keegi on lugenud või kuulnud meesisikute teatavate kategooriate registreerimist ja on sellest nii aru saanud, nagu oleks jutt juba nende kohesest mobiliseerimisest; b) ei ole tehtud vahet teatava sõnumi faktilise sisu ja omaenda sellest tehtud järelduse vahel; näit. keegi on k. a. suvel kuulnud raadiost, et teatavas idarinde lõigus toimub võitlus lääne pool teatud tähtsat linna, ja on sellest kohe nii aru saanud, et antud linn on juba vaenlase käes, kuigi sõnum ise ei öitelnud seda ja see antud momendil ei vastanud ka tõele; c) on puudulikult loetud või kuuldud mingi nimi, arv jne. ja see ära vahetatud mingi teise sellele sarnase nime või arvuga jne.; näit. keegi on kuulnud või lugenud sõjateateis Rečitsast ja sellest nii aru saanud, nagu oleks jutt olnud Rečitsast, kuigi mõlemad linnad aseisevad üsna kaugel teineteisest (sellise, kõlaliselt osalt sarnaste nimede äravahetamisega seletab endale nende ridade kirjutaja ka l. a. kevadel tema enda areteerimise kohta võrdlemisi laialt levinud (ekslik) kuulduse tekkimisti); d) palju sagedamini kui võiks arvata võib üksiku ekslik kuulduse tekkimist põhjustada oma väljendustega ka see, kes on küll ise omaenda silmaga või omaenda kõrvaga midagi näinud või kuulnud, kuid ei ole seda teinud küllalt tähelepanelikult või on end vaatlemiset lasknud juhtida mingist eelarvamusest või tendentsist või varemsaadud ühekülgsest muljest sama nähtuse kohta jne., millele nähtu või kuuldu edasiandmisel teistele võib veel seltsida tendents avaldada kuulajale teatavat muljet jne.

Näit. sattus pärast k. a. märtsikuu Tallinnale olnud õhurünnakut nende ridade kirjutaja kõrvu muude hulgas ka niisuguseid Tallinnas käinud isikute väljendusi, nagu: Tallinnast on „viiskümmend protsenti lähnud"; „Estonia" hoonest on „üks müür järele jäänud" jne. Nende ridade kirjutaja on paar nädalat tagasi jõudes Tallinna hoolega vaadanud „Estoniat" kõigest tema neljast küljest ja selle juures pidanud konstateerima, et ka praegu veel — mitu kuud hiljemini — on hoonest alles kõik tema neli müüri.

Et eelviimases näites on tegemist ka hindamisega („viiskümmend protsenti"), siis pole siin ilma huvituseta tähendada, et igasugune hindamine, nagu on selgesti näidanud rohkearvulised sellekohased katsed, on harilikult enam või vähem puudulik, milletõttu üksikute isikute hindamise tulemused sagedasti üksteisest ka väga lahku lähevad. Toon selle kohta ainult kaks näidet. Ühel nende ridade kirjutaja poolt õpetajaile peetud loengul korraldatud sellekohase katse puhul kõikusid kuulajate vastused (kirjalikud) küsimusele loengul viibivate isikute arvu kohta (arv tuli ära tähendada hindamise põhjal) 40 ja 200 vahel (tegelik arv oli 80) ja küsimusele loengul etteloetud lühikese jutu lugemise kestuse kohta — 1½ min.) Seega hindasid mõned üksikud kuulujad antud isikute arvu viis korda suuremaks ja ajavahemikku koguni kümme korda suuremaks kui mõned teised!

Toodud näited — ja nende arvu võiks veel tunduvalt suurendada — illustreerivad meile kõigepealt eksliku arvamuse tekkimise võimalusi üksiku omaette, teistest isoleeritult võetud isiku juures. Kuid see oleks ainult esimeseks, algstaadiumiks üksiku kuulujutu üldises arengus. Ekslika arvamuse tekkimisele üksiku isiku juures järgneb kuulujutu puhul selle edasiandmine nii-öelda suust suhu teistele. Ja see edasiandmine on teine ja kõige tähtsam moment põhjendamatute kuulujuttude tekkimisel ja väljakujunemisel. Meie võime üldse öteida, et kui on harilikult enam või vähem puudulik üksik, ühekordne asjaolu edasiandmine ühekui üks kord mõned neljakohalised arvud (näit. 3475). Sellejuures istusid sama sõna või arvu kirjutanud isikud kõigil juhtumeil üksteisest eemal.

Sisult sarnaste kuulujuttude iseseisvat tekkimist mitmes kohas korraga võivad sõjaajal eriti soodustada ka sõjaliste ja poliitiliste sündmuste käigu läbi igal antud momendil väga paljudel sama rahva liikmeil esilekutsutud sarnased elavad emotsionaalsed ehk tunndeelamused: samad ootused ja lootused; samad mured ja kartused; samad sümpaatiad ja antipaatiad üksikute sõjast aktiivselt osavõtvate rahvaste vastu jne.

Mis lõpuks puutub üksikute sõjaaegsete kuulujuttude üldisse meeleolulisse laadi, siis võime enamiku neist jagada kahte üldliiki: a) optimistlikud ja b) pessimistlikud. Nende kahe üldliigi domineerimist kuulujuttude hulgas võib endale teatud tõenäolisusega seletada kõigepealt sellega, et suur enamik inimesi, kelle elu on suuremal määral puudutatud sõjast, olenevuses sõjaliste ja poliitiliste sündmuste käigust üksikuil momentidel kogu aeg niiöitelda „pendeldab" ehk kõigub kõigepealt kahe intensiivse üldise meeleolu — lootuse ja kartuse vahel. Esimene neist soodustaks esijoones optimistlikumate ja teine — esijoones pessimistlikumate kuulujuttude tekkimist ja levimist, kuna meie üldse oleme vastuvõtlikud kõigepealt neile mõtteile ja arvamustele, mis sisult kõige enam vastavad meil enestel antud momendil domineerivale üldisele meeleolule. Sellejuures on arusaadav, et kuna ühed inimesed on oma üldise elusuhtumise poolest enam optimistid ja teised enam pessimistid, siis leiavad ka ühtede juures enam pinda optimistlikumad ja teiste juures — pessimistlikumad kuulujutud.

Need oleksid mõned lühikesed märkused kuulujuttude, eriti sõjaaegsete kuulujuttude kohta. Et üldse suur osa levivaist kuulujuttudest osutub põhjendamatuks, ja iga põhjendamata kuulujutt on niisugusena negatiivne elunähtus, mille tekkimist ja levimist soodustavad kõigepealt mitmed laialt levinud inimlikud puudused ja nõrkused, nagu pealiskaudsus vaatlemises ja mõtlemises, puudulik loogika, liigne sugestiivsus ja kergeusklikkus, puudulik kriitika ja enesekriitika, liigne alistumine momendi meeleoludele ja tundmustele, sensatsioonihimu jt., siis järgneb siit ka ainus õige suhtumisviis igasugustesse kuulujuttudesse üldse — võimalik tagasihoidliikkus ja vali objektiivne kriitika. Ja eriti peab kuulujuttude puhul praegusel üliraskel ajal hoiduma sellest, et mitte kergemeelselt teistele edasiantud eksiike teadetega veel suurendada nendel juba olemasolevat küllalt suurt murede koormat või koguni viia neid mingile neile praktiiliselt väga raskele eksisammule.

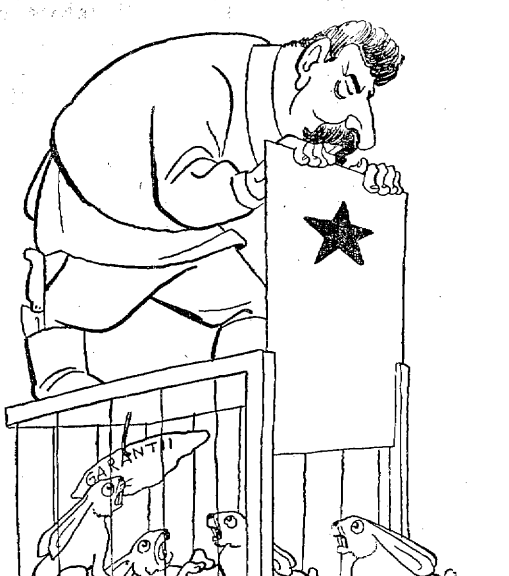

LOODUSTEADUSLIK KURIOOSUM
„Imelik nähtus, et need loomad selle mädanenud kondi peale nii maiad on!"

Põlevas Tartus

Pildikesi võitluspäevilt enne Tartu langemist

Lähenedes Tartule põhja poolt, kerkivad juba kümnete kilomeetrite kauguselt vaatepiirile määratud suitsupilved, mis neile ligemale jõudes hargnevad üksikuteks suurteks suitsusammasteks. Tartu põleb. Päikesepaisteliselt kaunis maastikus moodustavad suitsusambad nagu vaikiva tunnusmärgi sõjatondi tekitatud tulemõllust, milles hukkuvad tuhandete inimeste kodud.

Kuid siis kogeme teisigi tunnuseid lähedasest võitlustandrest. Maanteel elavneb liiklemine; uued võitlusüksused liiguvad rindeie. neile vastu aga veokid haavatute ja ohustatud piirkonnast eemaldatavate materjalidega. Sõjaveokite vahel rajavad endale teed sõjapõgenike voorid.

Suitsusambad põleva linna kohal üha paisuvad, kui kiires tempos jatkame edasisõitu. Linna piirile jõudes satume juba põlevate hoonete rühmade vahele. Nähtavasti on mürskudest süttinud linnaäärse suurema põllumajapidamise majandushooned. Kostavad üksikud lasud.

Saabume linna. Siin ja seal võime märgata eraisikuid, päästmas põlevatest eluhoonetest hädavajalikku. Tulikahju kustutamisele ei saa aga mõeldagi, sest leekide mõli on haaranud kogu kvartaali. Ümberringi tõusevad võimsad tulekeeled ja suitsusambad, kõikjale tungib edasi tuli, praksudes ja ragisedes.

Ühes risttänavas kohtame positsioonile liikuvat väiksemat lõögiüksust. Meeste riided on kaetud tolmu ja nõega, suitsust ja nõest on tõmbunud tuhmiks meeste näodki. Käes laskevalmis relvad, liiguvad nad ettevaatlikult edasi.

Liigume edasi meiegi, kuid mäekallakule jõudes teeme peatuse. Kõikjal meie ümber laiub tulemeri, ägedast tulest tõusev sulis ja tahm tumestavad päikesepaiste.

Põrgulikus tulemõllus sirutab aga taeva poole kirikutorn, nagu otsides pääsu ümbritsevast õudusest. Kiriku hoone on näiliselt veel puutumatu, kuigi ühes ja teises paigas hoone seintel märkame mürskude jälgi.

Kiriku ümbrust kaunistanud võimsad puud lamavad mürskudest rebituina ja killustatuina tänavail. Ei pääsnud nemadki hävingust.

Hetkel kerkib kujutlusse pilt varemaist aegadest. Avatud kirikuuksed, orelimäng, leerilapsed ja ootavad kirikuliised puude all... Ent seda ainult hetkeks, tulemõll ja mürskude vihisemine ning lõhkemiskärgatused sunnivad hoolikalt jälgima vahetus läheduses toimuvat. Praegu peab julma paganlikku teenistust sõjajumal oma asiaatlike käsikutega.

Meie katse veelgi edasi liikuda nurjub. Jääme veelkordselt peatuma mäenõlvakule, sest mäest alla viiv tänav on alatise tugeva tule all. Ka ei avane meile võimalust heita pilku kaugemale, et näha, mis toimub teispool jõge. Umbrittsev tulemõll ja suits varjavad meile vaate nagu eesriidega.

Küll kuuleme kuskilt kaugelt bolševike häälekõvendajate rööga-tust, üksikuid ebamääraseid toone, kui tuuleiil neid koos tulelõõma ja suitsuga meie poole kannab. Mida mängitakse või kõneldakse, jääb arusaamatuks ümbritsevas mürade ja häälte orgias. Pöördume ümber ja asume tagasiteele.

Sõltes vasakule, edasi üht linnast väljaviiva maantee suunas kulgevat tänavat, märkame, et siiski osa majadest on veel seni pääsnud laiuvast tulikahjust. Vaenlane jatkab pommitamist, suunates mürske sihitult siia-sinna. Kuskilt majade vahelt väljub ahastav naine, joostes kalmistute suunas ja peatselt kadudes meie silmist.

Läbistades risttänavaid, saabume uuesti linna põhjapiirile. Kohtame seal SS-kindralinspektor Soodlat koos staabi liikmetega. Kindralinspektor on teel ühe võitlusgrupi staapi.

Vahepeal tekkinud mootoririke nõuab meilt parandustöödeks rohkesti aega, alles pimeda tulekul saame asuda uuesti teele. Muudame esialgset marsruuti, sest tuldud teed pole enam võimalik kasutada tagasiteena.

Maanteel varitsevad meid jällegi vaenulised lennukid. Otsime varju pardarelvade tule ja pommide eest maantee kraavis ja puude all. Lennukite tulele vastab flak.

Pimeduse süvenedes sekkuvad tulikahjude kumasse linna kohal valgustusraketid. Bolševikud jatkavad põleva linna pommitamist.

Alles sügavas pimeduses jõuame sihtkohta.

Briti ihkab Sitsiiliat

Tugipunktide ahelik Gibraltarist Küproseni

Bern, 9. 9. (DNB) Berni ajaleht „Bund" teatab Itaaliast, et Sitsiilias ilmneb separatistlik liikumine, mis on võtnud juba õige laialdase ulatuse. Tegemist pole mitte Itaalia raskest olukorrast tingitud rahutusega, vaid selgelt revolutsiooniline nähtusega

„Bundi" kirjasaatja ütleb, et liittaied suhtuvad separatistlikku liikumisse täiesti ükskõikselt, mis tähendab seda, et see on neile vastuvõetav või et nad seda isegi toetavad.

Ühenduses sellega väärivad tähtt tähelepanu Rootsi teated, mis kõnelevad Inglismaa tumedatest plaanidest Balkanis. Nii teatab „Nya Dagligt Allehanda", et Inglismaa kavatseb nähtavasti Vaheneres luua tugipunktide aheliku Gibraltarist kuni Pantelleeriani, kaasa arvatud Sardiinia, Sitsiilia, Malta, Kreeta ja Küpros. Samast kõneleb ka „Aftontidningeni" teade Santiagost, mis on võetud Ameerika ajakirjandusest, et Churchillil on kavatsus Dodekaneesi, Kreetat, Pantelleeriat ja Sitsiiliat muuta Inglise tugipunktideks.

Näib, et Sitsiilia separatismi taga peitub Inglismaa, kes tahab saart sel kombel saada enda valdusse. See taktika vastaks täiesti Churchilli poliitilisele strateegiale.

„Soome seisab oma hävingu ees"

USA lehtede jõhkrad kommentaarid

Genf, 9. 9. (DNB) USA-s jälgitakse huviga asjade arengut Soomes. Mõõnamata muidugi seda, et just USA mõjutas Soomet astuma rahulääkimistesse Moskvaga, nenditakse seal külmalt, et Soome „seisab oma sõjaväclise hävingu ees Nõukogude Venemaa läbi." Nii kirjutab „Cleveland Plain Dealer". Ajalehele on see tõlestl kindel, et Soome peab nüüd arvestama oma poliitilise iseseisvuse kaotamisega. Ajaleht tähendab, et Soome olevat „diplomaatilise vusserduse ohver"

Pigemini aga on siin tegemist küll Soome teadliku loovutamisega enamlastele, vestavalt Teheranis sõlmitud kokkuleppele. Kui USA ajakiri „New Republic" soomlastele ennustab, et „nad peavad nüüd minema läbi sügavast alandusest ja kannatustest", siis peab ütlema, et see ennustus on küll õige varsti teostumas.

Moskva ei jäta rahule isegi Šveitsi

Bern, 9. 9. (DNB) „Neue Zürcher Zeitungi" kirjasaatja teatab Londonist, et esmakordselt pika aja järele tõstab Nõukogude ajakirjandus ebasõbralikku häält Šveitsi kohta. Nii kaebas „Pravda" augusti lõpul avalikult, et Šveitsi saatkond Ankaras, kui Saksamaa huvide esindaja jätab tähele panemata Türgi võimude õigusevastase hoiaku.

„Voina i Rabotši Klass" avaldab nüüd oma „kirjad reaktsiooni vastu", milles arvustatakse Šveitsi poliitikat, tema suhteid Saksamaaga ja N. Liidu mittetunnustamist, ja milles nõutakse, et Šveitsis ei peetaks enam rahvusvahelisi konverentse.

Itaalia must päev

Milano, 8. 9. (DNB) 8. sept. 1943 reeturliku marssali ja salakavala kuninga poolt vaenlasega sõlmitud häbistava vaherahu aastapäeva peetakse vabariiklik-fašistlikus Itaalias leinapäevana üle maa.

Kinod ja muud lõbustuskohad on suletud. Ajakirjandus toob pikemaid kirjeldusi selle Itaalia tumedalma päeva eellugudest. „Stampa" nimetab 8. septembrit Itaalia ajaloo häbistavaimaks päevaks. „Corriere della Sera" kõneleb „autuse-päevast". Kogu Milano ja Torino ajakirjandust kannab mõte, et see Itaalia, kes aasta eest ei langetanud lippe, käib au teed. Ainult nii võib puhtaks pesta häbiplekki, mille tekitas reeturite klikk Itaaliale 8. septembril 1943.

TEENUJATÜDRUK KÄRT

HERTA LAIPAIK

22

„Peremees ulatas Kärdile käe. „Noh, kõike head, laps! Pea ja hola „Kapranit"! Meie kaome, aga maa jääb. Ja see sigitab ja loob igavesti. Sellepärast tuleb austada maad."

Peremees tõmbas tüdruku ligemale. Ta silmad olid niisked. See oli isa valus lahkumine lapsest. Kärdi palgeid mõõda voolasid alla pisarad. Üsna kergelt puudutasid peremehe huuled tüdruku palgeid. Kärt oli tunnistatud lapseks — ja „Kapranil" pärijaks.

Siis pöördus peremees kiiresti ja istus autosse. Juho lähenes tüdrukule.

„Tulen kohe tagasi. Isegi siis — kui põgenema peaksin."

Kärt ei suutnud vastata. Ta pööras ainult pisarais nägo autoakna poole, kus ta isa kahe mehe vahel istus.

Auto hakkas liikuma, kiirendas järsult käiku ja pöördus varsti valgele maanteele. Isa oli ära...

Kärt seisis üsna üksinda keset „Kapranit" muru. Paljad jalad kastest märjad, lühikese suvikleidi all pundus tüdruku tüse last ootaja keha, mõõda palgeid voolasid alatasa pisarad ja langesid kleidile.

Kärt oli võimetu rääkima. Kõik oli selle ühe ööga purustatud. Vana talu oli peremeheta ja perepojata; see valge vaigulõhnaline maja seal eemal, see oli nagu surnu suriride all — üksik ja hüljatu.

Üsna nikkamisi pöördus tüdruk kambrisse ja läks peremehe voodi juure. Voodipalakad olid veel soojad ja nagu ootasid tagasi magajat. See aga sõltis vastu raskele kaugele teekonnale.

Tüdruk laskus voodile. Ta segane pilk libises ühelt asjalt teisele. Iga ese oli tükike peremeest ja selle loovat jõudu. Nüüd oli hing lahkunud talust, see jäi maha tükeldatuna ahnete ja saaki ihkavate perede kätte. Väljas läks valge lühike varasuve öö üle helendavale koidule. Linnud alustasid laulmist. Värske loov loodus valmistus uueks päevaks. Ainult tuhandetes eesti kodudes seisid tummalt mehed ja naised, silmis küsiv ja plinav pilk, viimane jõud võetud edasielamiseks.

Oli juba suur hommik, kui Kärt tõusis. Tuhat mõtet ja arutlust liikus ta peas. Talle oli saadetu olnud isa. Ta ei olnud mitte teenijatüdruk Kärt, vaid „Kaprani" peretütar. Ja see teadmine oli ta veres kõnelnud aastaid; see teadmine oli talle talu maad, loomad ja inimesed teinud omaseks ja armsaks. Need kaks, kes puhkasid kalmistul kõrvuti, olid talle võõrad. Kärdi ihad käisid juba lapsena kõrgemaid teesid mööda.

Tüdruk astus õue. Loomad ammusid kannatamatult. Saunast väljus uusmaasaaja naine ja tuli laial uudishimul tüdrukule ligemale.

„Mis siis öösi juhtus? Kas peremees viidi kinni või?"

Ja seejuures libises vaevu varjatud kahjurõõmu helk üle naise näo.

Kärdi südamesse laskus esmakordselt tunne, mida võis nimetada vihkamiseks. Üsna jahe oli tüdruku pilk.

„Jah, usun. Teile see ei lähe korda. Olete saanud oma maalapi, muu on teie jaoks ikkagi „Kapranl" suurtalo perekonna asi. Ja usun, see tõõliste valitsus annab või jätab õiguse perekonnaelu endale pidada."

Sellega pöördne tüdruk, võttis lõpsiku ja astus lauta.

„Ei maksa trallida ega pirtsuda. Näh, peremees läks, ega sinusugunegi jää, kui nii edasi pillud sõnu."

Ja naine läks rahuldatult sauna juure. Jah, kes teab, kulak läks minema, tarvis vallamajja minna rääkima. „Kapranil" ju ilus mõõbel. Osa endale, ega muud midagi. Või veel parem — perega elumajja kolida. See Kärt nüüd...

Juho tuli varsti. Ta seisatas tükk aega õues. Raske oli mehel minna Kärdi juure. Kõik mehes ütles talle, et tema ja tüdruku vahel on lõhe, mida ei ületa aeg ega armastus. Tüdruku isa asumisele saatmise juures oli tema — Juho —, ja, ta oli suuresti süüdi, et see asi ette tuli.

Kärt astus õue ja nägi Juhot seisvat. Valus viirg läi läbi tüdruku südame. Temasse tulvas armastust ja hellust Juho vastu. See mees oli talle enam kui armastatu — see oli ta lapse isa. Ja ainult last ootaja ema teab, mis tähendab talle mees, kelle last ta südame all elule vastu kannab.

„Kärt!"

Tüdruk ei liigutanud.

„Kärt, kas — sa suudad olla endine?"

Tüdruku pea laskus madalamale. Taas veeresid pisarad üle ta näo. Oli raske vastata sellele küsimusele. Ta oma isa läks vastu raskele pikale saatusele, ja see mees, ta armastatu — ta lapse isa, see seisis siin ja nõudis armastuse õigusega vastust.

Tüdruk raputas pead.

„Ma ei tea, ma ei oska midagi vastata,"

Ja tõstes küsiva pilgu mehele, ütles:

„Juho, ma olen su käest tihti küsinud ühte: kas sa oled nende hulgast? Ja südamega?"

Juho seisis viivu vaikides. Ta nägi omaks võetud naist, last ootavat ema, oma armastust. Küüd ühtlasi tulid talle meele võitlustunnid rõskeis keldreis, seltsilised ja kogu ta enda noorus.

„Jah, Kärt. Olen kommunist."

„Ja — juba ammu?"

„Õige ammu. Olen selle idee eest võidelnud ja kannatanud. Palju kannatanud. Suudan selle eest anda palju. Kuid, Kärt, armastus ja poliitika — need on kaks eri maailma. Ja armastava emana — sa peaksid sellest üle saama."

Viivu seisis Kärt üsna vakka. Siis tõstis ta pea.

„Ei, ma ei sünnita kommunisti last. Kindlasti mitte. Minu lapsest peab saama talu pärija ning eestlane. Ja sinu veri, kui see ka avaldub, selle surun maha. Vägivallaga, kui muidu ei suuda."

Juho tõmbus kokku, nagu piitsaga löödu.

„Hästi, Kärt. Sa oled oma isa saatuse mõju all. Aeg leevendab selle. Ma lähen küll praegu. Vallamajja, seltsimeestel on palju tööd. Ja neid tuleb aidata. Sinu isa ei olnud ainukene sellise saatuse jagaja. Neid oli palju. Tuhandeid üle Eesti."

„Ja sina — ütled, et see on õigus."

„Kuidas seda võtta. Õigus on väga laialdane mõiste. Parem on öelda nii — see oli tarvilik."

Kärt pöördus ja ruttas tuppa.

Viivu seisis Juho üksinda. Siis ta pöördus järsult ja ruttas minema.

Üsna pikka läksid päevad. Juhost teadis Kärt vähe. Ainult üks jutt ajas teist taga. Teati rääkida, et see esialgne küüditamine oli suure rahva hävitamise algus. Ja et järg ka ei lase kaua oodata. Siis algasid hoogsad sõjajutud. Kärt kuulas raadiot. Vallamajja tuli juure üha uusi võimumehi. Tehti ja arutleti midagi. Oli ilmne, et raske tume aimus õhus rippus.

Ühel varahommikul koputati aknale. Kärt avas selle. Naabriperenaine seisis akna all. Ta nägu oli õnnelik ja rahul.

„Kärt, sõda on puhkenud. Vene ja Saksa vahel. Nüüd ei püsi punased kaua. Jumal ise tuli vahele, ta ei jätnud eestlasi maha."

Ja jooksujalu ruttas perenaine läbi ristikupõllu tagasi.

Kärt tõusis ja vaatas aknast õue. Sõda! Sõda! Punased lähevad. Tuleb endine ilus elu. Kuid Juho? Valusa hoona läbistas see mõte Kärdi pead. Juho peab siis minema.

Mõte sellest, et ta meest ilalgi enam ei näe, oli tüdrukule nii valus, et kiskus vee silma.

Jumal, mõtles ta kimbatuses, anna nüüd ise lahendust. Minu pea ei jaga enam.

Kuid käigu vallamajja läkkas Kärt päevast päeva edasi. Ta ei suutnud sinna minna, ta ei suutnud näha Juhot seal, nende keskel.

Sündmused arenesid nüüd kiiresti. Ehkki lehed ja raadio rääkisid enamust, oli ometi ilmne, et sakslane hiiglajõuga edasi tungis.

Inimeste nõod muutusid rõõmsaks. Mobilisatsioon viis mehed metsa. Elati ootuste ja pinge tähe all. Vabastaja oli ligidal.

Ainult uusmaasaaja naine uuris teravalt:

„Noh, nüüd tuleb sakslane. Tea, kuidas siis selle eluga jääb?"

Kärt oli nüüd hoopis julge. Mõtlemata tagajärgedele ta ütles järsult:

„Noh, tuleb vana kord, mis muud!"

„Ja meie?"

„Ei mina tea. Elate nagu enne punaseid."

„Seda sa ootad! Aga ma ütlen, seda ei juhtu. Kurat, kes tõstab meid välja siit! Kas sina või!? Noh, näeme! Selliseid hilpharakaid on ennegi nähtud. Nina seljas, et vihm sajab sisse. Oota, oota, ega sinugi tee ligemale vii kui peremehe oma." Ja kõvasti manades läks naine sauna.

Sakslane ligines jõudsasti. Kahurimürin oli alguses tume nagu kauge kõue kaja. Siis see muutus tuntunnilt heledamaks.

Vallamajja kolis Kärt ootas Juhot. Ta seisis akna juures. Kui mees ometi tuleks! Kui ta rääkiks mõne sõnagi! Kuid Juho oli tüdruku unustanud.

Siis algas venelaste taandumine. Korratutes ridades põgenes sõjavägi. Raskerelvad, masinad, ratsavägi, jalavägi. Kõik läks edasi kui liikuv lint. Selle õõ oli Kärt ärkvel. Ta valvas akna juures. Sõjavägi tagaines, vallamaja oli tühi, kuid Juho ei tulnud.

Tüdruk asetas pea aknalauale ja ootas... Ta oli vist suigatanud, sest vali koputus äratas tema.

Juho! Kõik hooves Kärdis kokku sellesse sõnasse. Juho tuli!... Kärt ei eksinud. See oli tõesti Juho. Mees seisis kahvatanult ukse taga.

„Juho sa tulid ometi!"

„Jah, Kärt, ma tulin. Näed, siin laguneb kõik. Mina ei saa jääda. Tuled kaasa?"

Tüdruk surus end mehele ligemale. See haaras ta ümbert kinni ja suudles pikalt.

„Minu Kärt — ja mu poja ema. Tule, oleme koos!"

Kuid tüdruk raputas nukralt pead.

„Ma ei või Juho, usu, ma ei saa. Ma armastan sind, Juho. Ma armastan sind tugevasti ja alati. Ja mul on laps. See on tõkike sind. See on sinu veri. Mine, Juho, mina jään. „Kapranl" on vanem kui meie — ja tema vajab mind ja mu last."

Veel viivu hoidis tüdruk Juho ümbert kinni. Mees tundis midagi kurku tõusvat. Tema naine ja ta lapse ema jäi siia ta enda süü pärast. See idee, mille eest ta oli võidelnud, oli tühine selle kõrval, mida annavad mehele naine ja laps.

„Kärt!..." Juho võttis tüdruku käed. „Mina lähen. Ma pean. Kuid ma ei lähe mitte enam kui kommunist, vaid kui eestlane. See, mille eest olen sõdinud, on seesmiselt must ja tühine. Peotäis õhku, peotäis kõikuvat pilliroogu, muud ei midagi. Mele laps, Kärt, selle isa Venemaal ei ole kommunist. Ja ma tulen tagasi esimesel võimalusel, et sinu seltsis uut elu alustada."

Juho läks üsna valkselt.

Kärt vaatas talle järele. Palju oli minejaid. Nad läksid kõik. Jäid ainult tema — Kärt — ja vana „Kapranl" talu.

Tükike teda — Kärti — läks ühes mehega. Kuid see läks vaba eestlasega, rahvuslasega, mitte punasega. Ja selle tundmusega koos asus tüdruku südamesse soe, ühke tunne. Ta oli vaba mehe naine ja vaba mehe lapse ema.

See päev oli kohutav. Raske tolm lasus maanteel. Siis hakkas tolm aeglaselt vaibuma ja langes tasa teele.

Venelaste paaniline põgenemine oli lõppenud. Kärt astus vastu õhtut õue.

Päike paistis heledalt. Suvine rahu lasus kõpsevate viljade kohal. Ja seal eemal, kõrvaltalus — ei, ei, Kärt ei uskunud silmi — seal lehvis sini-must-valge lipp. See tõi uue rõõmuhoo tüdruku südamesse. Oma rahvuslipp vaba maa pinnal. Seismine vabastatud „Kapranl" pinnal, kust pidid nüüd kaduma kõik võõrad ja ühes sellega pidi kustuma häbi vana talu põldudelt. Kärt läks ja tõi Eesti lipu. Heiskas selle. All saunahõõ uks avanes. Viivu seisis uksel naine, siis ta kadus kähku. Kärt astus tuppa ja läks tagakambrisse. Ta istus siia nüüd täieõiguselise liikmena.

Juho oli läinud. Peremees — ta isa, Albert — nad kõik olid kadunud. Jäid vanatalu „Kapranl" ja selle nõudlikud põllud. Inimsaatused olid häähuvad: nad kerkisid ja kustusid. Maa jäi. See oli kõige algus, ja lõpp. See siirdas ja lõi. Ja sellele allus kõik.

Taamal haliendasid põllud. Varsti pidid kaduma tükeldused „Kapranl" ihult. Tervena pidi talu vastu minema uuele jõukusele. Tüdruku pilk oli hell. Tööd oli palju ootamas Talu nõudis ja kohustas. Aga ta andis ja õnnistas ka Jo selle kõige uus jätkaja pidi varsti maailmavalgust nägema.

Heledalt sähvatas tüdruku:

„Peaks sündima uus noorperemees talule!..."

(Lõpp)

Õigel teel on kogu eesti rahva olemise kaitsel need eesti mehed, kes relvad käes võitlevad praegu ja edaspidi. Nendest sõltub eesti rahva olevik ja tulevik. (Prof. Uluotsa raadiokõnest 19. augustil 1944)

Teadaanne

Eesti Omavalitsuse juhi poolt 3 augustil 1944. a. antud 1927. a. sündinud noormeeste Lennuväe abiteenistusse kutsumise määruse § 6 põhjal kohustan kõik Tartumaal, Tartu maakonna alla kuuluvates linnades elunevaid, Tartust ja teistest maakondadest Tartumaale evakueerunud 1927. a. sündinud noormehi, kes kuni 20. juunini 1940. a. olid end. Eesti Vabariigi kodakondsuses ja pole seni lennuväe abiteenistuse komisjonis käinud, ilmuma vastuvõtukomisjoni lennuväe abiteenistusse vastuvõtmiseks:

Jõgeva, Turu tänav 15

1) 12. septembril 1944. a. — Jõgeva linn, Jõgeva, Kaarepere, Kursi, Kuremaa, Laiuse, Vaimast-vere valdade piires elunevaid kella 7—11-ni,
2) 13. septembril 1944. a. — Mustvee linn, Sadala, Avinurme, Lohusuu, Torma, Kasepää, Voore valdade piires elunevaid kella 7—11-ni,
3) 14. septembril 1944. a. — Kallaste linn, Saare, Pala, Alatskivi, Kudina, Vara valdade piires elunevaid kella 7—11-ni,
4) 15. septembril 1944. a. — kõiki neid Tartumaa valdades ja linnades 1927. a. sündinud alaliselt ja ajutiselt elunevaid meeskodanikke, kes mitmesugustel põhjustel seniinkomisjonis pole käinud, kella 7—11-ni.

Valdades ja maakonna alla kuuluvates linnades elunevate abiteenistuskohuslaste järelevaatuse ajaks on kohustatud komisjoni ilmuma vastav vallavanem või linnapea või nende esindaja. Abiteenistuskohuslaseid peavad vastuvõtukomisjoni ilmudes kaasas olema:

1) isikutunnistus, 2) registreerimiskaardi lõige C, 3) kolme päeva toit, lusikas ja jooginõu, 4) seep ja käterätik ning muud vajalikud puhtuse ja korrashoiu abinõud, 5) pakkimisvahend seljariiete koju tagasisaatmiseks.

Seda, kes ette võtab arstlikust järelevaatusest või abiteenistusse kutsumisest kõrvale hoida või kedagi teist järelevaatusest või abiteenistusse kutsumisest eemale hoida, karistatakse Eesti Sõjaväe Kriminaalseadustiku (SK IV, 1940, 3, 1) eeskirjade järgi.

Tartu prefekt.

Teadaanne

Teatan, et Tallinna kaitseväeringkonna kaitseteenistuskohuslaste kontroll-arvestamispunktid nr. 1, 2 ja 3 on avatud ka veel 11. ja 12. sept. 1944. a.

Tallinnas, 9. sept. 1944. a.

Tallinna kaitseväeringkonna ülem.

Saksa sõdurite suur annetus eesti sõjapõgenikele

Eesti rindel võitleva armee ülemjuhataja kindral Grasser saatis Eesti Omavalitsuse juhile dr. Mäele evakueerunud eestlaste toetamiseks 50 000 riigmarka. Dr. Mäe andis summa üle ERÜ-le väljajagamiseks põgenikele.

See rahasumma on kogutud saksa sõdurite vabatahtliku annetusena, kes nii tõendavad oma abivalmidust raskustesse sattunud eesti sõjapõgenike vastu ka rahaliste panustega. Saksa sõdur teeb kõik, et kergendada nende omaste saatust, kellega ta koos võitleb rindel.

Annetus ERÜ-le Saksamaalt

Konsul Erik Gahlnbäck saatis oma firma Carl F. Gahlnbäcki ja enda poolt Danzigist ERÜ usaldusmehele Saksa riigis 1000.— rmk. sooviga, et raha kasutataks eestlaste huvides.

ERÜ usaldusmees Saksa riigis teatab, et annetatud summa kasutatakse Saksamaal ravimisel viibivate eesti haavatute eest hoolitsemiseks.

Eesti haavatutele Saksamaal saadetakse pidevalt pakikesi. Nende sisustamiseks kasutatakse Eestist ERÜ poolt saadetud paberosse ja Saksamaal ERÜ usaldusmehe ostetud või Saksamaal töötavate eestlaste annetatud tarbeesemeid.

Naisomakaitse liikmeile

Tartumaa maleva Naisomakaitse esinaine palub kõiki Naisomakaitse vabu liikmeid, kes soovivad rindele minna toitlustajatena ja samariitlastena, ilmuda Jõgevale Omakaitse Tartumaa maleva majandusjaoskonda, kus neile tegevuskohad kätte juhatatakse.

Tartumaa Naisomakaitse esinaine

Sõiduplaani muudatusi kitsarööpmelisel

Alates 11./12. 9. 1944, muudetakse sõiduplaani kitsarööpmelisel järgmiselt:

1) Alates 11. 9. 44. liikleb Tallinn-Sadama — Rapla vahel teenistusrong jälle eraldi järgmise plaaniga:

Rg. 6616 Tallinn-Sadam minek 17.45, Tallinn-Väike 18.00/18.05, Liiva 18.19/18.20, Rapla tulek 20.54.

Rg. 6615 Rapla minek 4.03, Liiva 6.29/6.34, Tallinn-Väike 6.42/6.50, Tallinn-Sadam tulek 7.02.

Rongid 6615/6616 on ette nähtud nagu senigi ainult teenistusliikluseks Tallinn—Rapla vahel. Raudtee kasutamistunnistused üksiksõitudeks ei ole neis rongides kehtivad. Sõjaväe vedu neis rongides ei ole lubatud.

2) Alates 12. 9. 44. liikleb rg. 68302 Tallinn-Sadamast Virtsu, seni Tallinn-Sadamast minek 17.45, järgmise plaaniga:

Tallinn-Sadam minek 0.01, Tallinn-Väike 0.15/0.25, Liiva 0.39/0.43, Rapla 3.32/4.10. Märjamaa 5.26/5.39, Vigala 6.25/6.37, Lihula 7.05/8.00, Virtsu tulek 9.00.

Rg. 68301 Virtsust — Tallinn-Sadamani, seni minek Virtsust 21.30, liikleb nüüd: Virtsu minek 13.50, Lihula 14.50/15.00, Vigala 16.15/16.25, Märjamaa 17.19/17.30, Rapla 18.58/19.23, Kohila 20.37/20.50, Liiva 22.08/22.12, Tallinn-Väike 22.22/22.31, Tallinn-Sadam tulek 22.45

Evakueerunud arstid paigutatakse uutele kohtadele

Evakueeritud tervishoiupersonaal peab registreeruma Eesti Tervishoiukojas. — Vakantsed jaoskonnaarstide kohad täidetakse evakueerunud arstidega

Eesti Tervishoiukoda teost ab praegu evakueerunud arstide ja muu tervishoiulise personaali paigutamist uutele kohtadele. Enamus evakueerunud arste määratakse vakantsetele jaoskonnaarstide kohtadele, teatud osal võimaldatakse jääda vabapraktikale.

Ülevaate saamiseks evakueeritud arstilise personaali kohta on Eesti Tervishoiukoda andnud korralduse, mille järgi kõik evakueerunud arstilisse personaali kuuluvad isikud on kohustatud end registreerima Tervishoiukojas (Tallinnas Poska tn. 47).

Vastavalt Eesti Tervishoiukoja teadaandele registreerunud arstid, rohuteadlased õed, ämmaemandad ja velskrid püütakse kohe paigutada vabadele kohtadele, sest osa arstide sõjaväkke mineku tõttu valitseb üldiselt tunduv puudus arstilisest personaalist. Vakantsed kohti leidub kõigis maakondades; kogusummas on praegu täitmata umbes 20 jaoskonnaarsti kohta. Kohtadele määramine toimub sisedirektori poolt Sisedirektooriumi Tervishoiuvalitsuse ettepanekul. Viimasele omakorda esitab kohakandidaatide nimekirjad Eesti Tervishoiukoda.

Osa arste võib, nagu öeldud, Tervishoiukoja nõusolekul vabapraktikale asuda — peamiselt maale rahvarikkamatesse kohtadesse, kus seni ainult üks arst töötas. Sealjuures tuleb vabapraktikale asuval evakueerunud arstil loomulikult ise hoolitseda peatumisvõimaluste eest. Vakantsetele jaoskonnaarstide kohtadele siirduvad arstid saavad aga selleks ettenähtud arstide korterid.

Üldiselt ei peeta soovitavaks, et evakueerunud arste kuhjuks ainult mõnedesse linnadesse, peamiselt Tallinna, kus puudus arstidest pole nii terav. Sel põhjusel

püütakse evakueerunud arstid hajutada üle maa.

Tööleasumisel teeb evakueerunud arstidele suuri takistusi arstiriistade puudus. sest enamasti ei ole saadud neid kaasa tuua.

Ka palju muid küsimusi teeb evakueerunud arstidele muret, kuid sliski on väljavaateid raskustest üle saada, milleks ka Tervishoiukoda teeb kõik võimaliku.

evakueerunud arstilise personaali registreerimine kestab pidevalt,

kuna paljud arstid ei ole seni endist veel teatanud.

Ka muu tervishoiuline personaal — rohuteadlased, õed, ämmaemandad ja velskrid — paigutatakse vabadele kohtadele, enamik samuti maale.

Arstilise personaali juurekasv on sõjaolukorra tõttu tagasihoidlik. Et arstide vähesust leevendada, on arstiteaduskonna viienda kursuse üliõpilasi juba mõni aeg tagasi rakendatud asetäitjatena jaoskonnaarstide kohtadele.

Ämmaemandate arvu suurendamiseks korraldati tänavu suvel Tartu ülikooli naistekliiniku juures ämmaemandate kool, mille lõpetas 20 isikut, kes on nüüd kõik töökohtadele laiali paigutatud.

Olukorra parandamiseks tervishoiu alal

oli Eesti Tervishoiukojal välja töötatud rida laiaulatuslikke kasvu,

mis sõjalise olukorra raskeks muutudes jäid ellu viimata. Olukorra paranedes asutakse esimesel võimalusel nende kavade ellurakendamisele. Välja olid töötatud kavad tuberkuloosi vastu võitlemise tõhusamaks muutmiseks, emade- ja lastekaitse laiaulatuslikumaks teostamiseks, hätta sattunud arstilise personaali abistamiseks jt.

Üks kava, mis käsitleb eriarstide kutsekorraldust, on praegu esitatud kinnitamiseks sisedirektorile.

Tunnustus eeskujulikule elamu-õhukaitse juhile

Laupäeval toimus Eesti Õhukaitseliidu ruumes esimese tunnustuskirja ja preemia väljaandmine eeskujulikule elamu-õhukaitsejuhile Aleksander Kitsel'ile.

Aleksander Kitsel on Pikal tänaval nr. 55 asetseva maja elamu-õhukaitse juht. Ta on elamus eeskujulikult korraldanud õhukaitse- ning rajanud korraliku kaitsevarjendi. Üldisi on ta oma eeskujuga ja tööga õhukaitse alal üles näidanud erilist hoolt, mille eest talle otsustati anda preemia ja tunnustuskiri.

Tunnustuskirja ja preemia andis üle EÕL juhataja. Üleandmise juures viibis ka politsei EÕL esindaja.

Pildil: Aleksander Kitsel, kes on Tallinnas esimene eeskujulikuks tunnistatud elamu-õhukaitse juht.

Naisomakaitse töökoorem kasvab

Haavatute hooldamine nõuab rohkelt töökäsi

Naisomakaitse töökoorem Rakveres on viimasel ajal paisunud sedavõrd suureks, et organisatsioon ei suuda kõiki ülesandeid sooritada oma liikmeskonda kuuluvate inimestega, vaid ollakse sunnitud kasutama abitöötajadudena ka organiseerimata naisi.

Tööjõudude puudus ilmnes teravamal kujul haavatute hooldustöö teostamisel, kus ilmnes paratamatusena vajadus lisatöötajudu hankida. Tööjõupuuduse lahendamiseks pöörduti üleskutsega käitiste ja ettevõtete naistöötajate poole, kutsudes neid üles kaasa aitama ja oma aukohustuseks võtma haavatute hooldamisel esinevaid töid.

Tänu naisomakaitse organiseerimisele osutub nüüd iga päev võimalikuks anda sõjaväelaatsaretile 10—12-liikmelisi haavatute hooldamise rühmi, kes rakenduvad haavatute abistamisel esinevate tööde teostamisele.

Peale tööjõududega varustamise on püütud haiglaid varustada toiduainetega, jugemismaterjaliga, sidemetega ja muu vajalikuga. Haiglate varustamine toiduainetega toimub praegu siiski veel juhuslikult. Toiduaineid saadakse peamiselt haiglaid külastavalt maanaisteseltsidelt.

Sidemete puuduse leevendamiseks on naisomakaitse korduvalt pöördunud oma liikmeskonna kui ka kaaskodanike poole, kusjuures üleskutsed on leidnud elanikkonna poolt mõistmist. Elanikkonnalt sidemete valmistamiseks saadud esemete hulk on kaunis suur, kahjuks edeneb aga sidemete valmistamine tööjõu puuduse tõttu visalt.

Sidemete valmistamise töödele on aeg-ajalt tööjõude andnud oma tütarlaste näol Viru Noortemajlev, kuid üksnes neist töökätest veel ei piisa. Seepärast on naisomakaitse pöördunud kõigi naiste poole kaasabi saamiseks, et kõik, kellel vähegi võimalik, pühendaksid sidemete valmistamise tööle mõnedki tunnid nädalas. Seepärast on naisomakaitse pöördunud kõigi naiste poole kaasabi saamiseks, et kõik, kellel vähegi võimalik, pühendaksid sidemete valmistamise tööle mõnedki tunnid nädalas.

J. Adamson surnud

Neljapäeval, 4. septembril s. a., varises manalasse ajaloolane ja Türi gümnaasiumi direktor J. Adamson, üks võitlejaid eesti rahva ja tema tuleviku eest. Selles võitluses ta ei kannud küll tulirelva, vaid sulge, kuid lahkudes meie ridadest jättis järele kustumatu tee ja sihi, mida mööda noored sammuvad edasi.

J. Adamson sündis 28. novembril 1883. aastal Valguta vallas talupidaja pojana. Keskhariduse omandas A. Tartu reaalkoolis, seejärel siirdus edasi õppima Tartu ülikooli ajaloo-keeleteaduskonda, mille kursuse lõpetas 1913. aastal ajalookandidaadi kraadiga. J. Adamson võttis osa Esimesest Maailmasõjast, algul nooremohvitserina, hiljem kompaniipealikuna.

Oma kutseks ta valis pedagoogilise ala, töötades algul ajaloo-õpetajana kõigis Tartu gümnaasiumides, õpetades ajaloo kõrval veel kodanikuõpetust ja majandusteadust. Hiljem ta määrati Tartu reaalgümnaasiumi ja Eesti omariikluse aja viimaseil aastail Tartu Tütarlaste Gümnaasiumi direktoriks. Ühtlasi ta töötas Tartu ülikooli juures asuva pedagoogilise instituudi õppejõuna, juhatades ajaloo- ja kodanikuõpetuse metoodilist seminari.

Eesti sattudes kommunistlikku okupatsiooni alla, vallandati J. Adamson nii gümnaasiumidirektori kui ka pedagoogilise instituudi õppejõu kohalt. Tal õnnestus siirduda Türi gümnaasiumisse ajalooõpetajaks. Maa vabastamise järel nimetati A. sama gümnaasiumi ja aianduskeskkooli direktoriks. Sellel kohal ta töötas kuni oma surmani.

J. Adamsoni elutööd, tema panust võitluses eesti rahva parema tuleviku eest võime vaadelda kahes osas: esiteks tema tegevust oma kutsetöö alal kitsamas mõttes — kodanikuõpetuse ja majandusteaduse, eriti aga ajaloo-õpetajana gümnaasiumis — ja teiseks tema tegevust ajaloo-õpperaamatute väljaandmise alal.

Ajaloo-õpetajana oli J. Adamson tunnustatud pedagoog, kes oskas oma õpilastes äratada huvi ajalooliste probleemide vastu, süvendada neis minevikust õiget arusaamist ja elavaks teha neile seda seost, mis vastastikku on tinginud ajalooliste sündmuste esinemist minevikus, ning seda mõju, mida minevik on avaldanud ja avaldab tänapäeva elule. Selles suhtes oli eriti viljakas tema tegevus ülikooli juures asuva pedagoogilise instituudi õppejõuna ja ajaloo- ja kodanikuõpetuse metoodilise seminari juhatajana, sest siin valmisid noored ajaloo-õpetajad.

Otsese pedagoogilise tegevuse kõrval oli J. Adamson õppekorralduse toimkonna juhataja. Sellena lasus tema õlgadel ülemaaliste ajaloo-õpetajate kongresside korraldamine ja sisustamine.

Suurima panuse eesti vaimsuse kujundajana andis J. Adamson aga oma õpperaamatute väljaandmisega. Temalt on ilmunud ajalooõpik algkoolile, neljas osas ilmunud alajooõpik gümnaasiumile, ajaloolugemik alg- ja keskkoolile, mille viimase toimetajaks ja kaasautoriks ta oli. Peale muu ta võttis päevakorda gümnaasiumi jaoks määratud ajalooatlase koostamise ja väljaandmise. Atlas ilmuski kolmes osas.

Ajalooõpikute väljaandmisel seisab J. Adamsoni teene selles, et ta oma ajalooõpikutega purustas nii üld- kui ka Eestimaa ajaloo käsitlemisel ja õpetamisel senini valitsenud Prantsuse revolutsiooni aegade idüilli takerdunud ja marksistlikust õpetusest mõjutatud materialistliku ajaloo-õpetuse ainuvalitsuse. Oma õpikutega juhtis J. Adamson ajaloo käsitlemisel ja õpetamisel suurema tähelepanu osutamist sotsiaal-majanduslikule ajaloole ja vaimsele ning kultuurilisele elule, mistõttu noored võisid omandada mineviku täielikuma mõistmise.

Eesti ajaloo käsitlemisel tõi J. Adamson sisse etnograafilise elemendi, mistõttu eesti ajalugu omandas tema õpikutes tervikliku ja ümarama kuju. Eesti ajaloo kujutamisel väärib aga erilist tähelepanu Eesti kultuurajaloo väärikas esiletõstmine. See viis noori eesti rahva osa mõistmisele suures rahvaste peres, kasvatas neis iseteadvust ja õiget hinnangut eesti rahva saavutustest ja avardas neis arusaamist meile majandulikult ja kultuuriliselt, vaimselt ja hingeliselt võõra suure idarahva ekspansiooniohu suhtes.

Peale kõige muu on J. Adamson veel esinenud õpetajate üld- ja ajaloo-õpetajate kongressidel referendina, samuti alg- ja gümnaasiumiõpetajate kursustel lektorina. Ta on osa võtnud ka ühiskondlikust tegevusest, töötades kaasa ühistegelikes laenuasutustes, Tartu kirjastusis „Noor Eesti" ja „Loodus" ja „Vanemuise" teatri valitsuses.

J. Adamson on lahkunud meie hulgast. Tema töö aga jääb püsima. Tema suuniteldud radadel võivad noored töötada edasi, jatkates tema elutööd.

A. Perandi

Toiduratsioonid 37. toitusperioodi esimese nädalal

Turukorraldusvalitsuse juhataja on Põllumajanduse Keskvalitsuse juhataja volitusel avaldanud teadaande 37. toitusperioodi esimesel nädalal (18.—24. septembrini) antavate või- ja 37. perioodil antavate juusturatsioonide kohta. Teadaande järgi antakse eelseisva perioodi esimesel toitlusnädalal võid ülemaalises ulatuses 0—5-a. väikelastele ja lastele põhikaartide võikupongide vastu kuponigidel toodud kogustes; kõigi lisakaartide (Pt, Rt, Ût, A, Lto liik 11 ja 13) võikupongide vastu kupongidel trükitud kogustes; ostulubadega vorm B ravi- ja lasteasutustele, emade puhkekodudele, vanadekodudele, õpilasinternaatidele, ERÜ rahvaköökidele, meremeestele Eesti merelaevadel, asutuste ja käitiste kinniseile sööklaile, Balti Õli ühislaagrelle ja avalikele toitlustamisettevõtteile. Edasi veel kõigile nendele, kes Turukorraldusvalitsuse korraldusel igal juhul saavad kätte kaardil märgitud elatustarbeainete kogused vastava omavalitsuse või käitise poolt tembeldatud kupongide vastu.

Tallinnas, Pärnus, Rakveres, Kundas, Keilas ja Paldiskis antakse võid ka 6—17-a. noortele ning 18-a. ja vanemaile normaaltarbijaile 100 grammi.

Toitlustamisettevõtteis võetakse 0—5-a. väikelaste ja laste võikuponge vastu täies koguses, 6—17-aastaste noorte võikupongide väärtuseks arvatakse 100 g ning 18-a. ja vanemailt normaaltarbijailt võetakse vastu ainult 100-g kuponge, kuna 80-g loetakse kehtetuks. Lisakaartide võikuponge võetakse samuti ka kauplustest müügi puhul vastu täies ulatuses.

Juustu antakse eeloleval 37. toitlusperioodil kõigis linnades 0—17-aastastele väikelastele, lastele ja noortele aja eest 18. septembrist kuni 1. oktoobrini juustukupong 37-I—II vastu 250 g ja aja eest 2. oktoobrist kuni 15. oktoobrini juustukupong 37-III—IV vastu samuti 250 g. Samuti kui linnades antakse juustu ka Kohtla, Lüganuse, Erra, Vaivara ja Jõhvi vallas Balti Õli poolt tembeldatud juustukupongide vastu.

Tallinnas ja Rakveres saavad juustu ka 18-a. ja vanemad normaaltarbijad ajavahemiku eest 18. septembrist kuni 1. oktoobrini kupong 37-I—II vastu ja 200 g ja 2. oktoobrist kuni 15. oktoobrini kupong 37-III—IV vastu 200 g. Peale Tallinna ja Rakvere antakse 18-a. ja vanemaile normaaltarbijaile juustu veel Kohtla, Lüganuse, Erra, Vaivara ja Jõhvi vallas Balti Õli poolt tembeldatud kupongide vastu.

Sõjameeste perekonnaliikmeile

SS-hoolduskomando Eestis teatab:

Kuigi SS-hoolduskomando Eestis nii ajakirjanduses kui ka Ringhäälingus on oma hooldusaluseid korduvalt üles kutsunud teatama oma elukoha muutmisest otsekohe SS-hoolduskomandole Eestis (Tallinn, Raua tän. 32), siiski on seda täidetud vaid väikeses ulatuses. Teadete esitamine ei ole sugugi kooskõlas elukohamuutuste arvuga, mis on tingitud evakueerimisest.

SS-hoolduskomandol on võimalik uued aadressid teada saada ainult otse asjaosalistelt. Seni kui evakueeritud isikud oma uuest elukohast ei teata, ei ole võimalik nendele perekonna-abiraha saata. Seepärast on evakueeritute oma huvides teatada endast kiiresti. Seejuures tuleb tingimata teatada ka väeteenistusse kutsutud perekonnaliikme nimi, eesnimi ja sünniaeg.

Evakueeritud, kes said vabatahtlike palga pankade kaudu, mis nüüd samuti on evakueeritud, peavad lähemalt pangalt järele küsima endise panga praeguse asukoha. Juhul, kui seda ei teata, on soovitav avada konto mingi teise panga juures ja teatada panga aadress ja kontonumber SS-hoolduskomandole.

Ühendust mobiliseeritud noortega Eesti SS-hoolduskomando kaudu

Vanemaile evakueeritud piirkonnist Eestis, kel ei olnud veel teada oma augustikuus mobiliseeritud poegade aadressid, on antud võimalus astuda oma poegadega ühendusse Eesti SS-hoolduskomando kaudu. Noorte sõdurite huvides palutakse seda võimalust kasutada ja kirjutada neile SS-Fürsorgekommando Estland, Abt. Fürsorge, Tallinn, Raua 32 kaudu. „Abt. Fürsorge" järel tuleb kirjutada mobiliseeritu nimi.

Tallinna teateid

Naissportlased abistavad rinnet

Alles hiljuti kogusid eesti naissportlased suurema rahasumma haavatud sõdurite heaks. Sellega pole aga naiste abistamishoog seisma jäänud, vaid neil on veel suurema ulatusega kavatsusi, kuidas abistada eesti haavatud sõdureid. Vastav keskus naissportlaste suhtes jääks spordiameti juure.

Et lähemalt arutada, kuidas rakenduda abiks rindele, peetakse esmaspäeval, 11. sept., k. 18.30 Spordiameti ruumes nõupidamine, millest osa võtma palutakse ilmuda kõiki naissportlasi. Algatajad loodavad rohket osavõttu.

ERÜ ka pühapäeval avatud

ERÜ keskamet ja Tallinna ringkonnaamet Ala t. 12 on pühapäeval, 10. septembril, avatud k. 9—12.

II samariitide kursus korraldamisel

ERÜ samariitide Tallinna koonduse korraldusel algab samariitide ettevalmistamise II kursus registreerituile 11. sept. 1944 k. 19 Hariduse 3 III korral loengusaalis.

Teadaanne

Tartu Linnakooolivalitsus asub Tallinnas, Vene tn. 23, Tallinna Linnakoolivalitsuse ruumes; tel. 467-04.

Palun Tartu Linnakoolivalitsusele alluvate asutuste juhatajaid teatada enda ja oma asutuse praegune asupaik, samuti palun kõiki Tartu koolide õpetajaid ja teenistujaid teatada oma uus elukoht ülaltoodud aadressil.

Eesti Noorsoo Kasvatuse Seltsi Tütarlaste Gümnaasiumi, Tartu 2. Gümnaasiumi ja Hugo Treffneri nimelise gümnaasiumi kantselei asub Tallinnas, Vene t. 23.

Tartu Linnakoolivalitsuse juhataja

Pimendamise aeg

Algus täna ja homme k. 19.20, lõpp k. 5.20.

Perekonnaseisuteated

Tallinna linna perekonnaseisuametis on registreeritud järgmised perekonnaseisu muudatused.

Sünnid: Tõnu Peterson.

Abiellumissoovid: Harry Põld ja Aino Kütt.

Abiellumised: Vladimir Saveljev ja Anna Temant; Elmar Gutmann ja Selma-Alise Lehtroos.

Surmajuhtumid: Boris Jurkanov, 42 a.; Karoline Sanglepp, neluna Lammas, 64 a.; Hans Kalda, 3 a.; Heinrich-Robert Amos, 24 a.; Selma- Johanna Paatsi, neluna Kiss, 34 a.; Ida Letmann, 58 a.; Leena Vellenberg, neluna Põllroog, 68 a.; Jüri Hellat, 22 a.

Valveapteegid Tallinnas:

Pühapäeva päeval ja öösi avatud:

Rae apt., Raekojaplats 11, tel. 431-63; Tartu mnt. apt., Tartu mnt. 45, tel. 308-42; V.-Pärnu apt., Pärnu mnt. 31, tel. 469-54.

Esmaspäeva öösi vastu teisipäeva

Kadrioru apt., Adolf Hitleri 64, tel. 303-91, Rae apt., Raekojaplats 11, tel. 431-63; Linna II apt., Telliskivi 40, tel. 439-42; Linna I apt., Pärnu mnt. 10, tel. 453-47.

Uudiseid kodumaalt

Virumaalt

Kaarli algkool 105-aastane. Tänaon võib tagasi vaadata oma 105-aastasele tegevusele Virumaal Sõmeru vallas asuv Kaarli-Raudleppa algkool, mis on asutatud 1839. aastal. Kool on üks vanemaid ja omab sellega seoses ka mitmekesise ajaloo.

Kool tegutses oma esimesed 27 aastat suitsutares, kus meie esisadel tuli omandada oma koolitarkusi.

Umbes 80 aastat tagasi läks kooliklassist suits välja läbi ukseaugu ning külmal talvel oli koohtuba nii külm, et õppetööd tehti õpetaja eluruumis—rehetoas. Kooli peeti vaid päevadel, millal õpetajal mõisa teopäevist ja omast tööpäevast aega üle jäi. Õppevahenditeks olid peamiselt lauluraamat ja testament. Koolis tuli ka heina vedada ja muid töid teha. Eksimuste korral said õpilased pulgaga vastu sõrmi, pandi hernestele põlvili või anti koguni vitsahirmu.

Loobu noored edukas tegevuses. Aktiivseks noorte rühmituseks Virumaal on osutunud Loobu algkooli noorterühm, mis alustas tegevust käesoleva aasta juunikuu lõpul.

Üheks õnnestunumaks noorte ettevõtteks kujunes lihedal asuvate sõjaväelaatsarettide külastamine nädala vahetusel. Seekord esinesid noored haavatuile rohkete ettekannetega, esitades laule, deklamatsioone, soololaule jms., mis leidsid kuulajaskonnas sooja poolehoidu. Pärast ettekandeid jagati haavatuile rikkaliku sisuga tervituspakikesi, millede valmistamiseks tarvismineva materjali oli lahkekäeliselt annetanud ümbruskonna rahvas.

Läänemaalt

Rõude ja Risti naised külastasid sõjaväehaiglaid. Reedel külastas Haapsalus asuvaid sõjaväehaiglaid Martna naisomakaitse jaoskonnast kümme esindajat, kes Rõudest sõitsid Haapsallu seitsme hobusega ja tõid kaasa mitmesuguseid toidualneid ja lilli. Samasugune külastus toimus samal nädalal paar päeva varem Risti perenaiseteltsi poolt. Perenaised tõid kaasa võileibu, mune ja lilli. Haavatud võtsid külastajad kõikjal rõõmuga vastu.

Haiglaile kogutakse varustust. Hiiumaa naisomakaitse liikmed alustasid mõõdunud teisipäeval ülehiiumaalist korjandust Hiiumaal asuvate sõjaväehaiglate heaks. Korjandust teostavad Naisomakaitse liikmed korjavad haiglatele kõõginõusid, nuge-kahvleid, riideesemeid, nagu voodipesu, ihupesu, käterätikuid jne.

Seni on korjandus hästi arenenud ja kõikjal on korjajad leidnud helideid käsi, kes on valmis tooma ohvreid haavatute heaks. Teiste Läänemaa naisorganisatsioonide eeskujul külastab Pühalepa naisomakaitse pühapäeval ka sõjaväehaiglat Kärdlas. Haavatuile viiakse külakostiks mitmesuguseid toidualneid, võileibu, küpsiseid, piima jne. Samuti pakutakse haavatuile meelelahutust laulude ja muude meeleoluliste palade näol.

Nõuandja õhukaitse tehniliste küsimuste lahendamiseks. Et kergendada elanikkonnale mitmesuguste õhukaitseliste ürituste teostamist, nagu õhukaitsevarjendite, killukraavide jne. ehitamist, töötab Haapsalus Lääne maavalitsuse ruumes Läänemaa ja Haapsalu linna tehnilise nõuandjana dipl. ins. M. Meriväljа. Viimase poole võib elanikkond mitmesuguste õhukaitse-alasse puutuvate tehniliste küsimuste lahendamiseks pöörduda iga päev.

Mõisakülast

Normid laekuvad eeskujulikult. Nagu aruandeist nähtub, on Mõisaküla linna 1943./44. põllumajandusaasta olnud kõigist raskustest hoolimata küllaliki edukas, seda eriti normide täitmise osas. Nii on täidetud villanormi 842, linanormi 333 ja kartulinormi 100 protsenti. Samuti 100-protsendiliselt on täidetud ka koresõõda müügikohustust.. Teravilja ja liha müügikohustust on täidetud vastavalt 74 ja 73 protsenti. Uue majandusaasta müügikohustustest on koresõõdanormi täidetud juba ligi 90 protsenti.

Uued normid jaotamisel. Praegu on Mõisaküla linnavalitsuses käsil uue majandusaasta müügikohustuste jaotamine üksikute talundipidajate vahel. Lõpule on jõutud juba sealiha, koresõõda, mee ja teravilja müüginormide määramisega, kuna jaotamisel on või ja loomaliha müügikohustused.

Türilt

Sõjapõgenikele 200 lõunat päevas. ERÜ komitee korraldusel avati Türil Jaama tn. 17 sõjapiirkonnast evakueerunute toitlustamise punkt, mis on avatud iga päev kl. 9—11 ja 15—17.

Tarvidus toitlustamispunkti järele on suur. Seda tõendab punkti elav külastamine. Keskmiselt jagatakse päevas välja enam kui 200 inimesele tasuta lõunaid, milleks on hariliikult supid. Lastele võimaldatakse veel piima ja võileibu.

Evakueerunute majutamine toimub linnavalitsuse kaasabil. Seni on suudetud kõigile kodukoha mahajätnud põgenikele, kes ajutiselt Türile peatuma jäänud, peavari leida, kuigi sageli tuleb leppida väga kitsaste ruumidega. Kõik vabad elamisõõlbikud ruumid on antud evakueerunute kasutada. Sõjapõgenikest peatub Türil kõige rohkem Tartu elanikke. Paljud ohustatud piirkonnast pärinevad inimesed on peavarju leidnud ümbruskonna taludes.

Uudseleib laual. Hoolimata raskustest areneb viljapeks Türi ümbruskonnas täie pingega. Selleks on rakendatud tööle kõik töökorras olevad peksugarnituurid. Mitmel pool on rukis juba pekstud ja uudseleibki lauale ilmunud.

Tekstiilkaupa kupong A vastu

Teatavasti pikendati tekstiilkauba müüki 30. toitlusperioodi elatustarbeainete põhikaardi erikupong 30-A vastu 15. septembrini.

Suurem osa tarbijaist on saadaoleva tekstiilkauba juba ära ostnud. Leidub aga siiski veel üsna rohkearvuliselt neid, kes ostmisega on mõnesugustel põhjustel hilinenud.

Kuna esialgselt vabaks antud tekstiilkaup on peagu juba läbi müüdud ja valik on jäänud väheseks, siis on viimastel erikupong 30-A realiseerimisega tekkinud raskusi. Näiteks ei olei müüd enam võimalik eelnimetatud erikupongi täies ulatuses realiseerida, vaid tuleb paratamatult leppida mõnepunktilise kaotusega.

„Kas kauplustele ei ole võimalik anda täiendavaid koguseid, et tekstiilkauba saaksid ka ostmisega hilinenud kodanikud kätte täies ulatuses?" pöördusime omalt poolt järelepärimisega TKK tekstiilala juhataja poole.

„Täiendava kontingendi saamiseks ei ole väljavaateid. Pealegi erikupong 30-A katmiseks kauplustes tekstiilkaupa jaokub, kuigi valik on praegu väiksem. Kuid siin pole enam midagi parata ja ostjail tuleb sellega leppida."

„Missuguseid tekstiilesemeid praegu erikupongi vastu on võimalik saada?"

„Müügil on veel jopid (à 55 punkti), baikatekid (à 50 punkti) ja puuvillased põksid (à 28 punkti). Edasi on võimalik saada õmblusiidi, nõelelõnga ja õmblusniidi iga kupongi vastu kuni 2 punkti ulatuses. Võimalik, et mõnes kauplustes on saada juhuslikult ka midagi muud, kuid igatahes siis juba üsna piiratud koguses."

„Kui keegi näiteks tahab osta baikatekki ja esitab selleks neli kupongi, siis läheb tala paratamatult 6 punkti kaotsi."

„Seda küll. Varemalt, kui valik oli mitmekesisem, võis 6 punktiga osta sokid juure ja punktide arv oli täis. Kuna aga sokid, samuti sallid on otsas, siis nüüd tarbijail seda võimalust enam ei ole."

„Kuid niidi ostmisega võib tarbija vist siiski oma kahju vähemalt 2 punkti võrra parandada?"

„Ka seda võimalust enam ei ole, kuna nendes kauplustes, kus müüakse tekke või pükse ja joppe, ei ole enam saada niidi. Ühe kupongiga kahest eri kauplusest osta aga ei saa."

„Mõnes üksikus kaupluses olevat siiski müügil veel kaelasalle, millede väärtuseks on teatavasti 6 punkti. Kas tarbijal on lubatud osta oma kupongi vastu näiteks kaks salli, et erikupongi punktide arvu ligikaudu täis saada?"

„On küll."

„Kuid mõnes kaupluses ei olevat siiski kaht ühesugust tekstiileset müüdud."

„Seal on siis tegemist olnud nähtavasti mingi arusaamatusega."

„Märkisite eespool, et saada on praegu veel tekke, tööpükse ja joppe. Missugustes kauplustes neid tekstiilesemeid on müügil?"

„Pükse ja joppe on võimalik saada Viru tn. 22 ja Suur-Karja tn. 5 asuvates kauplustes. Baikatekke võib osta igast ärist, kus neid senigi on olnud müügil."

Tartu saatuslikud tunnid

SS-PK. Enamlased on jälle Tartus...

Sajandite kestel möllanud sõdade jooksul on Tartu olnud meie maa võitlusrikkas ajaloos üheks operatiivseks eesmärgiks, mida vaenlane on püüdnud vallutada, et sealt jatkata oma rünnakuid teiste sõjaliste eesmärkide saavutamiseks. Juba kauges minevikus tungisid moskoviitide rüüstavad parved maale, et siinse maa rikkust oma nälgivale rahvale välja viia; mitu korda on Tartu muudetud rusuhunnikuks ja tema elanikkond on pidanud põgenema metsade sülle või veetud karielajatena Sarmaatiasse vangiellu. Aga k u n a g i pole Tartu veel meie maakaardilt kadunud — vana auväärne Tartu on jälle üles ehitatud ning omandanud elanikkonna visaduse ja rikaste tagamaade tõttu varsti jälle temale nii iseloomustavaks saanud Eesti vaimuelu-keskuse ja majandusliku positsiooni.

Viimased rasked haavad on Tartule löönud enamlus. Nüüdki jälle on seesama kari siin, et panna Tartu kohale leegitsema tulikahjude tontlikud kumad. Jälle raksatavad granaadid ja varisevad ehitused, milleta keegi ei oskagi Tartut nagu kujutellagi.

Vaenlase tankid lähenevad. Tankirusikas on juba mõnegi nendest reast välja löönud Foto: sõjakirjasaatja Bavry

Neljapäev, 25. august 1944, kirjutatakse Eesti ajalukku raske südamega. Enamlaste hävitusrull oli selle saatusliku päeva hommikuks ulatanud oma verised haarmed Tartu eelväljadele, tungides kontsentriliselt edasi peasuundadega piki Viljandi, Riia ja Võru maanteed. Enamlased olid oma suurrünnaku Tartu vastu juba 16. skp-ks välja kuulutanud, aga nende hävitusrull ning üritatud kiire Tartu vallutamine takerdusid Tartu kaitseks rakendatud saksa, hollandi, flaami, valooni, norra ja eesti omakaitselaste väeüksuste visaduse vastu. Vaenlane oli oma rünnakürituseks kohale toonud hulga tanke, igakaliibrilisi granaadiheitjaid, suurtükiväge ja arvukaid diviise kõige nooremaist aastakäikudest.

Tartu kaitse oli aga oma võitluses visa ning halastamatu. Juba mõne päeva eest teenisid siinseil kõrgendikel valloonid oma juhiga SS-sturmbannführer ning Rüütliristi-kandja Degrelle'iga eesotsas jällegi kiitust sõjaväeteates. Siin võitlesid kibestunud sangarlikkusega ka meie esimese Rüütliristi-kandja sturmbannführer Rebase kuulsad poisid. Enamlased ei saanud teisiti edasi, nad

olid sunnitud juure tooma üha uusi värskeid üksusi, kuni neli raskete kaotuste hinnaga õnnestus meie kaitserõngas Unipiha—Nõo ruumis sisse suruda ning seega avada juurepääs Tartule.

Enamlased paiskasid sinna ruumi lakkamatult uusi reserve, et sissemurdu laiendada.

Koitis 25. augusti veidi sombune hommik.

Tartu on tühi. Elanikkond on lahkunud. Vähe on nad suutnud kaasa võtta oma varandusest, aga — suurim varandus inimesel on ju siiski ta vabadus ning elu. Suletuina tukuvad majad. Tühjadena looklevad elutud tänavad. Kogu linna kohal lasuks nagu hirmus, ähvarduslik painaja. Viimased üksikud linnast lahkujad astuvad masendatult ning raskelt välja oma mahajäävatest kodudest. Kompsud õlal, nägudes muljuv mure — nõnda sammuvad nad maantee poole. Neid kodutuks jäänute kurbi voore peaksid nägema enamlaste „kristluse sõduritest" abilised — inglased ja ameeriklased — et võibolla tunda siis oma alatu kaubitsemispoliitika masendavaid tagajärgi. Võib ju lõpuks kaubitseda õli ja rauaga, aga k u n a g i ei tohi kaubitsemisobjektiks tarvitada elusaid rahvaid, nende kultuuri ja rahvusliku eluõigusega. See tasub end kord valusasti. Seda peaksid silmas pidama igasugused imperialistlike suurunistuste küüsi langenud rahvad.

Need on peamiselt ainult veel vanad ja naised, kes lahkuvad enamliku terrori eest. Relva kandvad mehed on aga juba asunud rindele, vanade sõdurite kõrvale, et kas või elu hinnaga hoida eemal too verine enamlik „vabastamine". Ja seegi on kogu maailma südametunnistusele näiteks ning hüüuks: meie ei taha enamlust! Ja karastagu meie vaprate esivõitlejate veri Lembitu-ajast Vabadussõja-päevilt ja 1941. a. suvest kõikide meie võitlejate meeli.

Emajõe kohal hõljuvad rasked udukühmud, otsegu tahtes varjata tulevaid raskeid tunde. „Oh ma vaene Tarto liin..."

Tartust läänes ja lõuna pool kõmisevad lahingud, selgeneva taeva poole tõusevad keerlevad suitsusambad, viies endiga kaasa talude elutöö-vaeva

Kella 7 paiku langevad granaadid linna, enamasti niigi purustatud Emajõe põhjakaldale.

Loomaliku visadusega, ülespiitsutatud töötatud röövsaagi lootustest ning aetud politrukkide relvist tungivad enamlaste arvukad jõugud edasi. Võideldes taanduvad kaitsjad massi ning materjali tohutu ülekaalu ees ja nõuavad vaenlaselt iga sammu eest rasket verehinda. Enne lõunat tärisevad kuulipildujad lõpuks meie ülikoolilinna piirides, agulite ääretänavail. Enamlaste rasked relvad haamerdavad linna, lõhkudes ning süüdates elumaju. Suuremad tulikahjud tekivad algul Peetri kiriku ümbruses: vaenlane tahab kaitsjate järeleveo-soont maantee kaudu välja lülitada. Pidevalt langeb vilistavaid mürske tühjadesse elamuisse. Suits, tolm, killud — ja juba kuulutavad punased tulekeeled enamlaste verise sammu lähenemist. Piki tänavaid, hoidudes majade varju, liiguvad teraskiivreis sõdurid, habemesse kasvanud, porised, nägudes jäljed kohutavast heitlusest päeval ja ööl; ruttavad võitleja ilme ning välimuse omandanud omakaitselased. Kas tõesti on mõnes meist Kalevipoja võitlusvaim raskel tunnil uinunud? Ikka ja uuesti prahvatavad mürsud, mille kaja veereb kolinal üle katuste ning kõigutab seinu. Klirinal langeb klaasi. Lahingukära ligineb. Taoti vihisevad kuulid juba majade vahel, plaksatavad vastu müüre. Pakimürskude piitsaplaksud lajatavad. Võideldes taanduvad kaitsjad, et siirduda üle sildade, mida valvavad suuresuulised pakid ja võimsad flakid. Kuuma päikese all jatkuvad vihased lahingud.

Aeg-ajalt undavad ka lennukite rivid üle paljukannatanud linna, puistavad oma koormad.

Enamlaste lennuki eesmärgiks on põhja suunas kulgevad maanteed, kus eemal linnast liiguvad veel põgenike valusad voorid. Ja nad ründavad madallennul noid kaitsetuid ning süütavad talusid. Maanteetolmu langeb hobuseid, vankri taga sörkinud lehmi ja süütuid evakueeritavad: enamlased toovad ju nõnda oma „vabastavat kultuurat"

... Võitlused on kandunud Emajõe joonele. Rutates üle Puusilla plagisevad sillalaudadel juba rkvalangud su ümber nagu tigedad mesilased. Komandopunktid on asunud uutele asukohtadele ning jälle jooksevad käsud ja korraldused. Võitlejate pikad ahelikud liiguvad, relvi seljal kandes ja kuulipilduja-lindid kaela ümer, uutele positsioonidele. Silmi pilgutamata astuvad nad läbi kuumust levitavate põlevate majade vahelt, tähele panemata jättes mürsud ja kuulid. Ainult üleskeritud varrukatega käsivartel tõmbuvad karvad krussi. Meeste näod leemendavad higist, nad on paadunud tolmust ning suitsust, aga nende hinges paisub viha ning nägudel väljendub otsustavus. Enamlased on praegu küll Tartusse sisse tunginud, aga me teame, et meie tuleme varsti jälle ise siia tagasi!

Tartu tornide ja katuste kohal laienevad tohutud sünged suitsukavalkaadid.

Meie aga vajame praeguse saatusliku võitluse tarvis i g a t eesti meest, suurt usku, esivanemaile väärilist võitlusvaimu.

Võitlused Tartu pärast jatkuvad.

Elmar Tõnismäe,
SS-sõjakirjasaatja

Major K. Saimre langenud

Laupäeval sängitati Kangelaskalmistul sõjaväeliste austusavaldustega maamulda major Kaarel Saimre, kes langes oma kodumaad kaitstes.

Leinatalitusest, mille pidas pastor Pähn, võttis osa peale kadunu lähemate omaste rohkel arvul eesti ja saksa võitluskaaslasi ning juhtivaid isikuid eesotsas SS- ja politseijuhi brigadeführer Mölleriga, kindralinspektor SS oberführer Soodlaga ja Eesti Omavalitsuse esindaja dr Wendtiga.

Politseipataljonlastest moodustatud auvalve juures kanti vapra sõjamehe põrm tema võitluskaaslaste poolt leinahelide saatel viimsesse puhkepaika. Pastor Pähn oma mälestuskõnes iseloomustas kadunut kui julget võitlejat, kes oma elu jättis Eesti kodumaa ja rahva tuleviku eest.

Pärast vaimulikku talitust ütles esimesena järelehüüde ja asetas pärja brigadeführer Möller, kes ütles: „Meie oleme siia kogunenud, et lahkuda ühest paremast kamraadist. Major Saimre oli mitte ainult eeskujulik sõdur ja ohvitser, vaid ka parem sõber. Paljudes lahingutes on ta tõendanud, et ta on andnud oma kõige parema.

Oma sõdurite eesotsas langes ta, kuid ta aitas kaasa, et rinne meie kodumaal püsima jäi."

Seejärele asetasid pärjad Saksa politseijuhte, kadunu väeosa sideohvitser ning kindralinspektor oberführer Soodla, kes kõik laususid tunnustavaid sõnu vaprale eesti sõjamehele.

Eesti Omavalitsuse juhi ja Eesti Omavalitsuse nimel asetas pärja dr. Wendt.

Pärgadepanekule järgnesid Eesti ja Saksa hümnid, mille järele lasti puusärk aupaukude saatel hauda.

*

Kaarel Saimre sündis 24. jaanuaril 1904. aastal. Sõjakooli lõpetas ta 1926. a. augustis, millal ta ülendati leitnandiks. Järgnesid ülendused auastmes: 1930. a. vanemleitnandiks ja 1938. a. kapteniks.

Edasi näitab teenistusleht K. Saimret 29. jaanuaril 1942. a. kompaniiülemana politseiüksuses, millisel kohal ta võttis osa kuni sama aasta juulikuuni bandiitidevastasest võitlusest Pihkva juures. Siit viivad ülesanded teda pataljoniülemana rannakaitseteenistusse Leningradi juure, kus ta tegutseb kuni 17. novembrini 1942, saades majoriks sama aasta 1. septembril.

Edasi võttis major K. Saimre pataljoniülemana osa võitlustest bandiitide vastu Valge-Venes, Leedus, rindevõitlustest Neveli juures ning rannakaitsest Narva all. Alates käesoleva aasta 5. juulist anti major K. Saimrele laiemad ülesanded ja ta võtab osa lahingutest Daugavpilsi juures eesti politseirügemendi komandõrina ning juba 15. augustist peale on ta pataljonikomandõrina lahingtegevuses Tartu juures. Siin saadud haavadesse suri major K. Saimre 5. septembril.

Major K. Saimre omab Eesti Kotkaristi 5 kl., idaalade võitlusmedali ning II ja I kl. Raudristid.

Pudemeid kindlustustöödelt

VAHETAJA VERI

„Pool aega on läbi, — vahetame tööriistad."
„Käru lükida vastu! Pakk paberosse annae peale, siis võib."

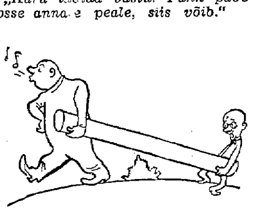

KAKS SEISUKOHTA

„Väga ebavõrdne paar."
„Jah, see viimane on meie asutuses kõige kangem mees!"

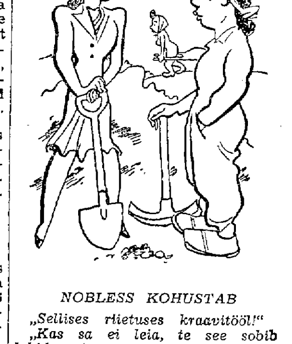

NOBLESS KOHUSTAB

„Sellises riietuses kraavitööl!"
„Kas sa ei leia, te see sobib labidaga."

ISIKLIK KILLUVARJEND

„Näete, tunni ajaga varjena valmis!"
„Jah, Madis, — sinu põli on kerge, peab ütlema."

Rumeenia oskustöölised küüditatakse Venemaale

Tööliste „kogumiskohad" on piiratud okastraattõkkega

D e b r e c e n, 9. 9. (DNB) Põgenike kirjeldused pakuvad Ungari ametiasutustele iga päev uusi üksikasju massilistest küüditamistest, mida panevad toime enamlased nende poolt hõivatud Rumeenia maa-aladel, eriti Bukarestis.

Nii hästi Bukaresti kui ka paljudesse väiksemaisse asulaisse saabusid värbamiskomisjonid, kes käitiste tööliskonna üldnimestiku alusel valivad välja kutsetöölisi nende koheseks transportimiseks Nõukogude Liidu sisemaale. Bukarestis töötab säärane komisjon juba mitmendat päeva ja on juba määranud mitmedkümned tuhanded kutsetöölisi küüditatavate esimesse ešeloni.

Need kutsetöölised, kes avalike üleskutsete põhjal ise kogumiskohtadesse ei ilmunud, toodi öösi nende kortereist ja paigutati vanglasse. Kogumiskohad, kus töölised ootavad oma äratransportimist, on piiratud kiiruga improviseeritud okastraattõkkega. Pealeselle valvavad neid kogumiskohti ööd ja päevad erilised bolševike komandod.

Iga kord, kui kogumiskoht täitub uue kontingendiga, kogunevad küüditatute omaksed okastraadi juure ja püüavad neile anda kaasa toiduaineid nende vintsutusterikkale teekonnale Nõuk. Liidu sisemaale. Enamlaste valvemeeskonnad takistasid neid püüdeid mitmel korral brutaalselt.

Esimese transpordi moodustamine toimus põgenike jutustuste järgi järgmiselt: Esimestena lähevad Nõuk. Liidu sisemaale metallitöötlemise tööstuste oskustöölised. Seejuures on tegemist ennekõike lukuseppade, metallitreialite, freesijate ja teiste metallitöölistega. Nendele järgnevad puutööstuste oskustöölised. Koos nendega saabus koonduslaagrisse rohkesti abitöölisi mainitud tööstusharudest.

Raudtee oskus- ja abitööliste küüditamise sihtkohaks on Nõukogude tööstuskeskused Uurali taga Sverdlovski ja Nižni-Tagili ruumis Puutööstuste oskustöölised ja nende abijõud on määratud Jäämere aladesse Petšora kesk- ja alamjooksul, teine osa Nõuk. Liidu põlismetsadesse Novosibirski piirkonnas.

SPORT

Probleem jalgpalli meistrivõistluste ümber

Silmas pidades üldist olukorda kui ka seda, et Tartu PSR ja ka mõni teine meeskond oli takistatud jatkamast. Eriti jalgpalli meistrivõistlusi, tegi Jalgpalliliit läinud kuul otsuse ajutiselt katkestada tänavused meistrivõistlused. Meistrivõistlused jäid pooleli olukorras, kus ainult Pärnu Tervis ja Tartu PSR võisid vel pretendeerida Eesti meistri nimetusele, kuna pealinna neli seltsi olid neist kaugel taga.

Nüüd on aga Pärnu Tervise ja Tartu PSR-i ringkondades tekkinud mõte meistrivõistlused lõpetada vähemalt sääraselt, et nende kahe vahel toimuv matš otsustaks meistritiitli. Sisuliselt pole siin midagi väära, kuid teisest küljest on siiski pealinna meeskonnil õigus nõuda ka ülejäänud matšide pidamist, sest tegelikult võivad nad väga palju mõjutada meistritiitli langemist kas Tervisele või Tartu PSR-le. Näiteks praegu võiks Tervis tulla meistriks ka viigi puhul Tartuga. Kui aga oletada, et mõni pealinna meeskond punktide hankimise jahil suudaks lüüa Tervist või mängida ka ainult viiki viimasega, siis Tervisel ei piisaks enam viigist.

Edasi ootab lahendamist ka liiduklassist väljalangeja küsimus. Momendil on kõige halvemas olukorras TSK, kel on ainult üks punkt, kuna Spordil on 4 ning Estonial ja Kalevil koguni 6 punkti. Et aga ees on veel kolm vooru, siis TSK-l on vähemalt teoreetiline võimalus mööda spurtida kas või ühestki temast eespool selsvast meeskonnast, millega väljalangejaks osutuks hoopis mingi teine meeskond. Kui aga arvestada seda, et ringkondade meistrite vahelisi võistlusi, millest peaks selguma uus liiduklassi meeskond, on väga raske lõpuni viia, siis pole enam üldse oluline selgitada väljalangevat meeskonda, vaid liiduklassi koosseis jääks seniseks.

Kõike arvesse võttes ei teeks suurt paha, kui tänavune meistriküsimus otsustataks Tervise ja Tartu PSR-i omavahelise matšiga, kusjuures matš võiks toimuda Tallinnas.

Tänane jalgpallimatš

Täna, pühapäeval, asetleidvaks jalgpallisündmuseks on kahe Saksa sõjaväe meeskonna kohtamine k. 16 staadionil. Vastamisi on seni võitmatu MM 101 FMK ja Flack Untergruppe Reval.

Oda 75,24 ja vasarat 55,30

Euroopa kergejõustiku tabel rikastus kahe uue tippsaavutusega. Stokholmis peetud võistlustel rootslane Sven Eriksson viskas oda 75,24 ja Budapestis saavutas ungarlane Imre Nemeth vasaraheites 55,30. Viimastel võistlustel jooksis Ihires 800 m 1.55,0-ga ja Szilrohi 5000 m 14.49,6-ga.

Günther Heysing

Rusika ja kavalusega

Saksa ülemkaprali sõjajuhtumid eesti rindel

Elamused, mida koges Reinimaalt Viersenist pärinev ülemkapral Hans Schmitz, tõestavad veel kord Saksa sõduri suurt üleolekut enamlaste sõdurist. On oluline seda tõsiasja taas esile tõsta just nüüd. Edasi tõestab see ülemkaprali seiklusrikas juhtum, et isegi näruseimast seisundist leidub ikka mingi väljapääs, kui ei kaotata meelekindlust. Pealeselle võib Schmitzi kirjeldusest mõningal määral välja lugeda võitluste iseloomu idarindel 1944. a. suvel. Seegi on huvitav, sest idasõja välisilme on oma algusest peale — juunist 1941 — kord-korralt muutunud. Taktika, vaenlase käitumine, ta väljaõppe- ja relvastusseisund ja võitlusmaastikud on vaenlasel teinud läbi samavõrra muutusi kui meiegi poolel.

Nüüd aga jutustagu ülemkapral Schmitz, tüse ning rässakas 29-aastane mees, ise. Ta istub minu ees puupakul, ebatäielik verelaikudega kaetud munder seljas, ühe läti talu õues ja suitsetab sigaretti. Kui ta tõstab kätt, võib märgata ta käiseis mitut kuuliauku Schmitz jutustab selges reini murrakus:

„Meie kompanii sai 13. augustil käsu tagasitõmbumiseks. Enamlased on Pihkva järvest edela pool läbi murdnud. Kus asuvad ta rünnakutipud, ei ole täpselt teada. Ent väga kaugel ei saa nad enam olla. Vooriaidast tuleb kiireimas korras kahele veoautole laadida igasugust „tavaari" ja see ära vedada.

Et meid seejuures ei üllatataks, saan kell 11,15 korralduse sõita maanteed mööda kaks kilomeetrit ettepoole, ja kui märkan midagi, siis kohe tagasi tulla ning alarmeerida. Sõidangi siis oma mootorrattal üle 1000 meetri välja ja otsin endale soodsa koha, kust saaksin maastikust ülevaadet. Peidan enda hästi maanteeäärsesse padrikusse. Äkki tuleb minu kompanii leitnant, kes äsja keskusteli all külas veski juures ühe kolonni juhiga, ja ütleb mulle: „Tule, Schmitz, me sõidame välja. Kaeme perra, kas tee on vaenlasest veel puhas! Me ei või ju kogu kolonnil, kes seisab seal, lasta surma sõita!" Ta asetub külgkorvi ja sõit algab.

Enamlaste käes

Alles kurvil peatan mootori, vaatlen ümbrust ja sõidan aeglaselt edasi, sest meie ees laiub kahtlane mets. Kuid pole märgata midagi erilist. Leitnant käsib: „Edasi!" Sõidame veel umbes 800 meetrit. Järsku saame hüvakult otse teeäärseist põõsaist kuulipildujatuld. Rebin masina vasakule ja kuulen veel leitnandi viimseid sõnu: „Maha, maanteekraavi!"

Viskun sadulast ja kohe maoli maha. Mu ümber vilistab ja ragiseb. Lõhkekuulide raksumine kaikub mul kõrvus. Kui tahan taas tõusta, et hüpata oma haavatud leitnandi juure, ongi juba 10—12 bolševikku mu ümber. Nad karjuvad mulle: „Ruki vverh!" (= käed üles!). Esimesel hetkel tõstan käed üles, hakkan aga kohe tegelema oma leitnandiga Seal röögitakse mulle jälle: „Ruki vverh!" Näen, kuidas üks bolševik surub püstoli päästikule. Kõlab pauk ja mu vasak käsi lendab selja taha. Sain kuuli vasakusse küünarvarde. Siis riisutakse mind puupaljaks. Kõik võetakse mult ära: uur. fotod, kirjad — kõik, mis mul vähegi on. Igas taskus kobab võõras käsi, nad kombivad mu keha. Jube tunne! Teised on vahepeal asunud mu mootorratta kallale ja kõik asjad seal välja kiskunud. Mu kohver murtakse valla ja sisu pillutakse segamini. Kõik asjad on kuulidest läbi puuritud. Mul oli kaasas ilus peapadi. Nüüd lendlevad suled külgkorvis. Padi on kistud täitsa räbalaiks — kindel märk, et ta on saanud korraliku kuulivalangu. Nüüd pöördun jälle ümber ja vaatlen oma leitnanti. Ta on — surnud. Ta on päästnud minu elu, istudes kuulide püüdjana mul ees. Ka tema riisuti paljaks. Saapad, mõõgarihm, ründeaumärgid ja Raudrist on kadunud.

Nõukogude leitnandi ees

Nüüd veetakse mind 800—1000 meetrit eemale Nõukogude ülemleitnandi ette. Teel möödume ümberpaisatud taluvankrist, millel kaks hobust ees, kes lebavad keset teed ja keda kasutatakse barrikaadina. Tõke on asetatud nii, et see tekitaks mulje liiklusõnnetusest. Mind saadavad kaks, minu hindamise järgi 16—17-aastast noorukit. Mõlemad on relvastatud automaatpüstoli ja käsigranaatidega. Üks neist käib hüvakul, teine vasakul minu taga Niisiis on täiesti võimatu jalga lasta, pean kõndima 10 meetrit nende ees. Pealeselle on kõikjal ümberringi bolševikud. Igast põõsast, peaaegu iga puu tagant jõllitavad nad mulle otsa. Vasakul tee ääres sõidutatakse paigale kahureid. Kõigile on ette rakendatud neli hobust. Mind paneb imestama, et juba nii ligidale esimese kaitseliini taha paigutatakse kahurvägi. Eemal hüvakul näen seismas tanki.

Nüüd möödume ühest viljapõllust tolle ülemleitnandi suunas. Ülemleitnant on suur blond mees puhtas mundris. Ta tundub olevat päris inimlik ja esitab mulle mitmesuguseid küsimusi Ahaa, mõtlen mina, nüüd tahavad nad sult kõik välja küsida — selleks see viisakus Et tunnen mõningaid venekeelseid sõnu, suudan kuidagi taibata ta küsimuste mõtet. Esimene, mida ta tahab teada, on: „Kust te tulete?" Loomulikult vastan ma täitsa valesti: „V...st!" Sellele naerab ta: „V... on ju meie oma!" Ma ütlen: „Seda pole ma näinud. Sellest ei tea ma midagi!" Siis küsitleb ta edasi: „Kuhu te tahtsite siis sõita?" Nimetan jälle ühe ebaõige nime. Tema arvab: „Sealgi on paljud meist." Siis küsib ta minult mu kompanii asukohta. Ma vastan: „Seda ma ei tea!" — „Ons see surnud ohvitser teilt?" — „Jah," vastan. Ta küsib edasi, et kas see ohvitser oli ka hea inimene. Minu vastus on: „Jaa, väga hea!" Viivitelles ütleb ta nagu iseendale: „Nitševoo. Voinaa!" (= Pole parata. Sõda!) ja ta õlanukid tõmblevad pisut. Seejärel küsib ta mult veel, et kas seal — ta osutab peaga küla poole — on palju Saksa sõdureid. Vastan: „Jaa, väga-väga palju!" Leitnant saadab minema ühe nooruki, kes tuli koos minuga, hüüab ta aga veel kord tagasi ja sosistab talle midagi kõrva. Poiss eemaldub kiiresti. Mõtlen: nüüd kardavad nad ega liigu vähemalt edasi. Seni jõutakse meie mõlemad veoautod täis laadida ja minema sõita. Sealsamas aga kaalun küsimust, et kuidas pääseda edasi, sest ainult seal on ehk šansse putket teha. Mul sähvab peas hea mõte. Küsin ülemleitnandilt, kas ma ei võiks tagasi saada neidki esemeid, mis on väärtuslikud ainult minule. näit. mu kirjad, mõned fotod, reisitarvetekarbike — mu ema mälestis. Seda lubab ta mulle. Ta ise tuleb kaasa kuni teeristmeni, kus lebab ümberpaisatud vanker Imestan esiti, et vahepeal on mu masin ja langenud leitnant siia tahapoole toodud. Kui ma aga korraks heidan pilgu ümbrusele, siis selgub põhjus: nüüd ei ärata mu läbilastud motos (= mootorrattas) ega surnud ohvitser enneaegselt tähelepanu kui jälle mõni tuleb

Vahepeal on kahurid metsa paigale asetatud. Ka jalaväelaste jõuku, kes mind kinni nabis on tugevdatud. Nüüd on neid ligi 40 meest. Peagu kõik 16—18-aastased noorukid, üsna lapsed. Kuid igaühel neist on automaatpüstol. osal Saksa oma. Pealeselle veel neli kuulipildujat. Ülemleitnant küsib nüüd, et kes on võtnud mu asjad. Osutan asjaosalisele ja saan tagasi oma kirjad, mu tütarlapse fotod ja ema kingitud asjad. Kõik muu jääb bolševike valdusse. Mu uuri pistab ülemleitnant ise oma tasku. Siis pakub ta mulle ühe sigareti ja mu väliplaskust, milles on punaveini, lonksu veini. Nähtavasti tahab ta veenduda, kas vein pole mürgitatud, enne kui ta ise sellest joob. Nüüd ta mind enam ei küsitle. Teised sorivad edasi mu pakkide kallal ja tuustivad need veel kord läbi. Saan mulje, nagu oleks kari põrsaid mu pakkide kallal. Molkused tülitsevad minu asjade pärast. Üks heidab oma kõhu ümbert kabla ja kinnitab pükse minu rihmaga. Mõnel on seljas saksa sõduri roheline särk. Sõjaväelisest distsipliinist pole juttugi. Ülemleitnant peab korduvalt mörgama, enne kui tovaarištšid taas pöörduvad oma kuulipildujate ja relvade manu, mis nad on asetanud lihtsalt maha.

Oodata ja aega võita

Mind ennast paigutatakse maanteekraavi. Automaatpüstolite torusotsad on suunatud minule. Bolševikud näpivad kaitsme ja päästiku kallal, irvitavad mulle otsa ja üha küsitleb mind mõni lapsenägu. See on mulle ebamugav ja teeb mind närviliseks Mõne viivu järel upitan enda aeglaselt püsti, teesklen süütut, lähen oma ratta juure, mis lebab minust 3—4 meetrit eemal, ja toon endale romaani, mis oli mul kaasas. Tolle romaani pealkiri on „Tumm reisija". Mõtlen. sellal, kui loen raamatut, ei tarvitse ma neile vennikestele vastata. Tegelikult ei küsigi nüüd keegi mult enam midagi. Ja nüüd saan ma tagasi oma täieliku rahu. Mulle on selge, et väevõimuga ei saa saksa üksik sõdur relva-ülekaalu vastu midagi korda saata, ainult kavalusega saab ehk midagi peale hakata. Ma loen ja silmitsen salamahti venelasi. Loen üha ühte ja sedasama kohta. Siin, leheküljel 165..." — Schmitz võtab taskust räbaldunud punaseköitelise kriminaalromaani, lööb lahti leheküljе 165 ja näitab mulle ridu:

„Mitte sugugi," vastas Kelton naeratades. Olen liigagi hõivatud, et saaksin lubada endale merehaigust. Mul on teisigi raskusi võita. Mu pea lausa kumiseb mõtteist. Ehk saaksite teie mind aidata?"

„Kardan, et ma ei saa teile olla kuigi kasulik," vastas arst ja käeliigutusega palus Keltonil istet võtta. „Minu tegevus pardal piirdub vaid sellega, et jagan välja seedimistablette ja pintseldan joodiga jalaliigeseid isikuil, kes söögisaalist liiga suure kiiruga välja ruttavad."

„Neid ridu lugesin ma ikka jälle. Seda raamatut ei müü ma isegi tuhande marga eest mitte. Te võite arvata, kui suure väärtusega ta mulle on. Niisiis, ma loen, silmitsen edasi ja saan ühelt nooremalt jõnglaselt veel ühe sigareti. Harjumuslikult kobades tuletikkude järele märkan, et mu tagumisse püksitaskusse on alles jäänud mu tunnusraamat. Sealt pole seda leitud. Ja ma tahan seda peita mutimullamügeriku alla. Siiski on üks bolševik mind hoolega piilunud ja rebib mult raamatu. Niisiis — loen taas edasi ja varjan oma viha ning rahutust. Ainult mitte kaotada meelekindlust! mõtlen ma ikka jälle.

Järsku kuulen eemalt mootorimürinat. Tunnen ära kolonni, kes äsja seisis all veski juures ja kelle pärast leitnant tahtis teada, kas tee on vaba. Mu vangilangemisest on möödunud tubli tund. Nüüd saadetakse mind üle tee. Seal ootavad Nõukogude leitnant automaatpüstoliga ja 8—10 meest. See leitnant on üsna vastik mats, rõugearmidega, ehtne kommunistilõust. Ta kõõritab mulle kahtlustavalt otsa. Pean pugema põõsasse. Kõik litsuvad end ligi maad. Kolonnil lastakse päris ligineda. Mu süda kargab kurku. Kui esimene veok on möödunud esimesest kuulipildujast, võtab kolmas kuulipilduja teispool maanteed selle tule alla. Saan täpselt jälgida laskude mõju. Ent ma ei saa tulijaid hoiatada. Mu taga istub mees automaatpüstoliga, mille toruotsa ta on suunanud minule. Kõik sumiseb ümber mu pea.

(Järgneb)

Raadio

LANDESSENDER REVAL

Esmaspäev, 11. sept.

5 Saade Saksa sõjaväele. 6.15 Päevauud. 6.30 Hommikukontsert (hpl.). 7 Päevauud. saksa k. 7.15 Hommikumuusika (hpl.). 7.30 Ülevaade olukorrast. 8.45 Päevauud. 9 Päevauud. saksa k. 11.30 Eesti sõduri tund: Kodu tervitab oma kaitsjaid. 12.15 Päevauud. 12.30 Päevauud. saksa k. 12.45 Lõunamuusika (Ring. suur ork Paul Karpi juh. ja hpl.). 14 Päevauud. saksa k. 14.15 Muinasmaal (Ringh. suur ork. Paul Karpi juh.). 14.45 Ülev. olukorrast. 15 Ilusaid hääli ja tuntud instrumentaliste (hpl.). 16 Muusika pärastlõunaks (hpl.). 16.45 Päevauud. 17 Päevauud. saksa k. 17.10 Väikesi lugusid (Ringh. tantsukapell Vl. Sapožnini juh. ja solistid). 18 Heinrich Lersch. kirjanik ning katelsepp. Tema 55. sünnipäeva puhul (saksa k.). 18.15 Väike vahemuusika (hpl.). 18.30 Aja kaja ja saatekava ülevaade. 19 Saksa riigi programm. 20 Päevauud. saksa k. 20.15 Saksa sõduritund. Tantsuviise (mängib Ringh. tantsukapell Vl. Sapožnini juh.). 21 Päevauud. 21.15 Igale midagi (hpl.). 22 Päevauud. saksa k.

Teisipäev, 12. september

5 Saade Saksa sõjaväele. 6.15 Päevauud. 6.30 Hommikukontsert (hpl.). 7 Päevauud. saksa k. 7.15 Hommikumuusika (hpl.). 7.30 Ülevaade olukorrast. 8.30 Põllumeestele: Salakraavitusest lattide abil (Tooma sookatsejaama juh. Leo Rinne). 8.45 Päevauud. 9 Päevauud saksa k. 11.30 Helisev ajaviide (hpl.) 12.15 Päevauud. 12.30 Päevauud. saksa k. 12.45 Lõunamuusika (hpl.). 14 Päevauud. saksa k. 14.15 Kenad palad, mis meid rõõmustavad (hpl.). 14.45 Ülevaade olukorrast. 15 Seda ja teist teile lõbuks (hpl.). 16 Muusika pärastlõunaks (Ringh. suur ork. Paul Karpi juh. ja solistid). Vaheajal k. 16.45 päevauud. 17 Päevauud saksa k. 18 „Kui Väike-Maksil maja maha põles", P. Roseggeri jutustus. 18.15 Lõbus vahemäng (hpl.). 18.30 Aja kaja. 19 Saatekava ülev. 19.15 Saksa riigi programm. 20 Päevauud. saksa k. 20.15 Saksa sõduri tund: Rinne ja kodumaa. 21 Päevauud. 21.15 Helifilmidest (hpl.). 22 Päevauud. saksa k.

Elu ilusaimais aastais, täis lootust rind, langes 27. augustil 1944. a. oma kalli kalli isakodu ja isamaa eest võideldes meie armas unustamatu poeg, kallis vend, naisevend, vennapoeg, õepoeg, tädipoeg, ristiisa ja sugulane
SS-vabatahtlik, sturmmann
Erich Reineberg
* 21. okt. 1923
Mälestavad trööstimata leinas ema, isa, õed, õemees emaga tell perekonnaga, onud perekondadega, tädi, vanaema, sugulased, väike ristitütar, naabrid, kodukülanoored ja perek. Maidla, perek. Karuauk. Parim sõber Harri Umjärv.
Perek. Mõttus, Niit, Tonto.

Kodumaa parema tuleviku eest võideldes langes
ül.-ltn. Artur Kõlvald
* 15. 3. 1902, lang. 20. 8. 1944
leinavad
Piirikaitse rüg. II pat. ülem, ohvitserid ja meeskond.

Kodumaa parema tuleviku eest võideldes langes
rms. Endel Toimsalu
* 28. 1. 1923, lang. 21. 8. 1944
leinavad
Piirikaitse rüg. II pat. ülem, ohvitserid ja meeskond.

Kodumaa parema tuleviku eest võideldes langes
rms. Eduard Hall
* 12. 6. 1908, † 21. 8. 1944
leinavad
Piirikaitse rüg. II pat. ülem, ohvitserid ja meeskond.

Kodumaa parema tuleviku eest võideldes langes
kpr. Hermann Tomson
* 20. 10. 1910, lang. 21. 8. 1944
leinavad
Piirikaitse rüg. II pat. ülem, ohvitserid ja meeskond.

Kodumaad kaitstes langes lahingus aateline inimene, hea isa ja parim elukaaslane
ltn. Evald Paikre
* 5. sept. 1906, lang. 3. VIII 1944
Leinavad abikaasa, pojad, isa, kaugelviibiv õde perekonnaga ja omaksed. Tallinna linna 27. algkool. Ajakiri „Eesti Noored". „Eesti Kirjastus". Friedrich Karl abikaasaga, Jüri Palmre, Peeter Linzbach ja Verner Olving. J. V. Rannat, M. Sillaots-Rannat. Võitluskaaslased pataljonist.
„Eesti Sõna".

---

20. aug. 1944. a. suri ootamatult Viljandis meie armas
kol.-ltn. Aleksander Tilgre
Mälestavad sügavas leinas naine, õed, sugulased ja tuttavad.

---

8. sept. s. a. uinus vaikselt meie armas ema, vanaema ja vanavanaema
Tiina Dubas
* 28. juulil 1863
Leinajad lapsed, lastelapsed ja lastelastelapsed.
Matmine pühap., 11. sept., Liiva kalmistule.

Abiassistent Helmut Hein
* 20. 12. 1920, † 24. 8. 1944
Mälestavad Julgeolekupolitsei ja SD komandör Eestis, Julgeolekupolitsei ja SD Eesti osakondade juhataja.

Kõigevägevama tahtel lahkus meie armas, unustamatult hea
Karoliine Sanglepp (Simrot)
n-na Lammas
* 26. 7. 1880, † 7. 9. 1944
Lohutamatus leinas mees, lapsed, lastelapsed ja väimehed.
Matmine pühap., 10. skp. kell 12.30 Jaani kirikus, sealt Liiva kalmistule.

Lühikese raske haiguse järele lahkus Taevaisa tahtel meie väike kallis poeg
Illar Tipp
* 26. 11. 1940, † 4. 9. 1944
Mälestavad valusas leinas ema, Kaugelviibiv isa, vennad, vanaema ja vanaisa, tädid ja onud perekondadega, perekond Kalmed
Matmine 10. sept. Aegviidu kalmistule.

Uinus igavesele unele meile kõigile armas
Anna Kuulpak
sünd. Suurhallikas
* 2. 9. 1870, † 6. 9. 1944
Vaikses leinas lapsed perekondadega, õed ja omaksed.
Matmine 10. sept. Kuusalu kalmistul.

Raske haiguse järele lahkus siit maailmast 4. sept. 1944 meie armas abikaasa ja hoolitseja isa, Türi gümnaasiumi direktor
Johannes Adamson.
Mälestavad sügavas leinas abikaasa, tütar ja omaksed. Järva Maakoolivalitsus, Türi Gümnaasiumi õpetajad ja õpilaskond, Türi Kõrgema Aianduskooli õpetajad ja õpilaskond, Türi Linna Algkooli õpetajad ja õpilaskond, Paide Gümnaasium.
Matmine 10. sept. kell 16 Türi kirikus.

Õnnetu surma läbi lahkunud armast abikaasat, isa ja venda
Grigori Bessaborkin'it
* 23. 1. 1912, † 6. 9 1944
leinavad
abikaasa, poeg, õde ja omaksed. Tekstiiltööstuse „Filotex'i" (end. „Eesti Siid") kaastöötajad.
Matmine pühapäeval, 10. skp. k. 12 Kaasani kirikus, sealt Aleks. Nevski kalmistule.

Surma läbi lahkunud
n.-veebel Vladimir Rõhu't
leinavad
ema, N. Jõgi lastega ja Nõmme Omakaitse.
Sugulased ja tuttavad.
Ärasaatmine Turba tn. sanatooriumist (Pääsküla) 10. sept. kell 13.30 Liiva kalmistule.

Lühikese raske haiguse järele lahkus meie kallis
Jaak Jõgisalu
* 20. 5. 1943, † 6. 9. 1944
Sügavas leinas
isa, ema, õed, vennad, onud ja tädid.

Laup., 9. sept., uinus vaikselt
Hugo Jõudu
* 4. veebr. 1873. a.
Sügavas leinas abikaasa ja omaksed, ülikoolisõbrad ja kaasvilistlased, perek. Põlluaas.
Matmine teisipäeval, 12. sept., kell 14 Rahumäel.

Ametlikke teateid

TEADAANNE

kala müügi ja elatustarbeainete-kaartide kupongide kehtivuse pikendamise kohta Tallinnas ja Tallinn-Nõmmel ajavahemikus 11.—17. sept. 1944. a.

I Kala:

36. toitlusperioodi IV nädala (11.—17. sept.) lihakupongide vastu müüakse kala

II Kupongide kehtivuse pikendus:

Kuni 17. sept. on kehtivad:

1) Kõik 36. toitlusperioodi I, II ja III nädala kupongid.

2) Kohvi saamiseks erikup. 34-Ko ja „A" lisakaardi 34. ja 35. toitlusp. kohvikupongid.

Kohvi mainitud kupongide vastu on kauplusel lubatud müüa mitte ainult oma alatistele ostjatele, vaid kõigile Tallinna või Tallinn-Nõmme kauplustesse registreeritud tarbijaile.

III Sahhariini väljaandmise kord käitisköökidele augustikuu lubade järgi:

Käitisköögid, kelledel veel saamata sahhariin ostulubade vorm B järgi, mis välja antud Toitlusametilt k. a. augustis, tuleb sahhariini kättesaamiseks ilmuda sahhariini ostulubadega Toitlusametisse — Kinga 6—10, kus ostuload suunatakse teise kauplusse.

Tallinna Linnavalitsuse
Kaubandus-tööstusosakond.

TEADAANNE

Relva-SS hooldusohvitseri asukoht on nüüd Tallinnas, Raua tn. 32 (koolimaja) Telefonid: keskjaam 317-64, administratsioon 303-43, langenute omaste hooldamise osakond 303-26, hooldus- ja sõjatasuosakonnad, kassa 303-41, perekonnaabiraha 314-54 pärast tööaja lõppu 317-64.

Kõiki isikuid, kes kuuluvad selle hoolduse alla, palutakse elukoha muutusest otsekohe teatada relva-SS hooldusohvitserile Eestis, et ei tekiks vaheaegu perekonnaabiraha ja muude toetusrahade väljamaksmises.

TEADAANNE

Kõik evakueeritud piirkondade maa-, linna- ja vallavalitsuste töötajad, kes on asunud Harjumaale, peavad 7 päeva jooksul registreeruma Harju Maavalitsuses, esitades enda kohta kirjaliku teate järgmiste andmetega: 1) perekonna- ja eesnimi, 2) sünniaeg, 3) perekonnaseis ja laste arv, 4) ametikoht ja palgaaste enne evakueerumist, 5) praegune asukoht ja tegevus.

Registreerimine sünnib Sisedirektori korraldusel Registreerimise kohustuse m[illegible] jad võetakse vastutusele.

7. sept. 1944.

P. Männik,
Harju maavanem

TEADAANNE

Haridusdirektooriumi Eksamikomisjonis Tallinnas toimuvad eksamid eksternidel: II Gümnaasiumi juures, Vabaduse pst. 2, alljärgneva kava järgi:

16. okt. 1944 kell 10 — eesti k. kirjalik, kell 16 — eesti k. suuline; 17 okt. 1944 kell 10 — matemaatika kirjalik kell 16 — matemaatika suuline; 18. okt. 1944 kell 10 — saksa k. kirjal. ja suuline, k. 16 — inglise k., vene k., kirjalik ja suuline, 19. okt. 1944 kell 10 — ajalugu, tööõpetus, laulmine ja joonist., kell 16 filosoofia, ladina k., võiml.; 20. okt. 1944 kell 10 — loodust., keemia, tervishoid, maateadus, kell 16 — füüsika. kosmograafia.

Eksamitele registreerimine kuni 14. okt. 1944. a. Sooviavaldustele juure lisada: 1) haridustunnistus, 2) perekonnaseisutunnistus (vorm 8) ja 3) 2 päevapilti.

Eksamimaks klassi- ja koolikursuse eest on rmk 30 ning üksikaine eest rmk. 10.

Eksamikomisjoni juhataja.

Adeele Siimann'i isikutunnistus-personalausweis nr. 160811, välja antud 2. 12. 1941, Keila pol.-jsk. kuulutatakse kehtetuks.

Ülesannetes: (allkiri)
[illegible]konstaabel, jaoskonna ülema as.

TEADAANNE

elatustarbeainet-kaartide alusel Eesti linnades ja maal kehtivate elatustarbeainete ratsioonide kohta.

I

37. toitlusperioodi I nädalal, s. o. 13. 9. — 24. 9. 44. a., antakse

võid ülemaaliselt

1) 0—5-a. väikelastele ja lastele põhikaartide võikupongide vastu võikupongidel trükitud kogustes.

2) kõigi lisakaartide (Pt, Rt, Ut, A, Lto liik 11 ja 13) võikupongide vastu kupongidel trükitud kogustes.

3) Ostulubadega vorm B ravi- ja lasteasutustele, emade puhkekodudele, vanadekodudele, õpilasinternaatidele, E. R. U. rahvaköökidele, meremeestele Eesti merelaevadel, asutuste ja käitiste kinnistele sööklatele B[illegible] Õli ühislaagrile ja avalikkudele toitlustamisettevõtetele.

4) Kõigile neile, kellel Turukorraldusvalitsuse korraldusel on võimaldatud igal juhu kätte saada kaardil trükitud elatustarbeainete kogused, kas vastava omavalitsuse või käitise poolt tembeldatud võikupongide vastu.

Võid antakse Tallinna, Pärnu, Rakvere, Kunda, Keila ja Paldiski linnades ka 6—17-a. noortele normaaltarbijatele järgmiselt:

1) 6—17-a. noortele 100 g 37. toitlusperioodi I nädala võikupongide vastu, kusjuures nende 230-grammiste võikupongide väärtuseks tuleb lugeda 100 g.

2) 18-a. ja vanemaile normaaltarbijaile 100 g 37. toitlusperioodi I nädala 100-grammiste võikupongide vastu, kusjuures 80-grammised võikupongid tuleb lugeda kehtetuks.

Kupongide vastuvõtmine ja arvestamine toitlustamisettevõtteis:

1) 0—5-a. väikelaste ja laste võikupongide on lubatud vastu võtta ja arvestada täies koguses.

2) 6—17-a. noorte võikupongide väärtuseks tuleb lugeda 100 g.

3) 18-a. ja vanemailt normaaltarbijailt on lubatud vastu võtta 100-grammiseid võikuponge, kusjuures 80-grammised võikupongid tuleb lugeda kehtetuks

4) Lisakaartide võikupongid on lubatud vastu võtta ja arvestada täies koguses, nagu jaekaubandus[illegible]kus võrguski

II

37. toitlusperioodi s. o. 18. 9. — 15. 10. 44. a., antakse

Juustu kõigis linnades 0—17-a. väikelastele, lastele ja noortele järgmiselt:

1) juustukupong 37—I—II vastu aja eest 18. 9. — 1. 10. 44 250 g.

2) juustukupong 37—III—IV vastu aja eest 2. 10. — 15. 10. 44 250 g.

Juustu antakse Kohtla, Lüganuse, Erra, Vaivara ja Jõhvi valdades ühtlastel alustel linnadega Balti Õli poolt tembeldatud juustukupongide vastu.

Juustu saavad Tallinna ja Rakvere linnades ka 18-a. ja vanemad normaaltarbijad järgmiselt:

1) juustukupong 37—I—II vastu aja eest 18. 9. — 1. 10. 99 200 g.;

2) juustukupong 37—III—IV vastu aja eest 2. 10. — 15. 10. 44 200 g.

Ühtlastel alustel Tallinna ja Rakvere linnadega antakse juustu Kohtla, Lüganuse, Erra, Vaivara ja Jõhvi valdades Balti Õli poolt tembeldatud juustukupongide vastu.

Tallinnas, 9 septembril 1944 a.

E. Veldemann.
Põllumajanduse Keskvalitsuse juhataja volitusel
Turukorraldusvalitsuse juhataja

TEADAANDED

Tartu Arstiriistade Tööstuse töötajaid, kes seni ei ole ilmunud tööstuse uude asukohta palun endast viibimata teatada Haapsalu Suur-Lossi 3 või Tallinn, f-ma Elbrecht, Nunna 1 Tööstuse juhataja

Tartu ülikooli I haavakliinik Haapsalu-Uuemõis. Ambulatoorne vastuvõtt kella 9—11. Haigete vastuvõtt kliinikusse igal ajal. Tegevuse algus 4 sept s. a. Kliiniku juhataja.

Riikliku Seerumi-instituudi teenistujaid, kes asutuse evak. kaasa ei läinud asutusega, pal. end registreerida Sisedirektooriumi Veterinaarvalitsuses Tallinnas, asutuse juure saatmiseks.

KES TEAB

Kes teab Nora Erki praegust aadressi: Viimane elukoht Sangaste, Tõlliste p.-ag. Pal. tung. teat. Sügise 12—2 või tel. 462-61, kella 10—14.

Kes teab midagi Võrumaal Linnamäe v. **Erich Kenkli** talus elun. **Helju ja Mare** Pauluse saatusest? Pal. teat. A. Paulusele, Pärnu mnt. 57, Tallinn.

Tartust evak., kas keegi teab **Jaan Elgola'st** (elas Riia tn. 61, töötal ülikooli puutööstuses) või tema perekonnast, pal. teat. õele Vene 8 juuksetööst. või Männiku tee 71, Tallinn.

Otsin oma vanemaid ja sugulasi, kes evakueerusid Tartust. Kõiki, kes teavad nende asukohta, pal. teat. Uscha Aksel Sudist, Kehra p.-ag., nõudmiseni või Tall.-Nõmme, Vabaduse pst 9—1. O. Sild.

Kes teab või on näinud **Kadri Otsa** (sõitis Tallinnast Valka Mõniste kaudu Tsooru as. Lolli tallu Võrumaal) või sama talu omanikest K. Ahmanidest. On jäänud kadunuks. Pal. teat. Vene 8, juuksetööst või Männiku tee 71, Tallinn.

Otsin oma vanemaid ning sugulasi, kes on evakueerunud Tartust. Palun kõikl, kes nendest midagi teavad, teat. Uscha Endel Sakson, Kehra p.-ag., nõudmiseni, või Tallinn-Nõmme, Vabaduse pst. 9—1, O. Sild.

Kes teab Tartumaalt Ropka vallast Põdra talust evakueerunud **Johannes Põdrast?** Pal teat Tartu mnt. 56—10, Tallinnas.

Võrumaalased või võrulased, kes teab minu naise **Erna Aleksa** saatusest? Elas 12. 8. 44 Haanjas (Rõuge lähedal). Palun teatage Rudolf Aleksa'le Tallinn, Lai t. 1 kirjalikult või tel. 466-09.

Võrumaalased, kes teab midagi Krabilt **Kadri Ritson'i** kohta, pal. teat. Tallinna, Kotka 3—5. Jakob Ristsoole.

Pr. Linda Valdna, palun teatage endast A. Allik'ule Lai tn. 1, tel. 473-88 või tema elukohas. Mari otsib teid.

Soomest tulnud eestlased, kes teab **Valter Sirkovi** saatusest, pal. südam. teat. Tallinn-Nõmme, Vana-Pärnu m. 11-a, M. Sirkov.

Kes teab midagi **Jaan Matsar'i** perekonnast (end. elukoht Valgamaal Kuigatsi vallas) Puka alevikus, pal. teat. Tallinn, Väike-Patarei 10, Jaan Matsar

Kes teab Tartumaalt Ropka vallast Reola asundusest Põdra talust evakueerunud **Minna ja Eduard Muttikutest?** Pal. teat. Draamateatri Kelder, õele M. Muttikule, Tallinnas.

Pühajärve elanikud, kes teab perek. Tiirmanist (Adu, Rudolf, ja Pärja) viimane elukoht Pühajärve vallas Keeri talus, palun südamest teat. ta tütrele Linda Tiirmanile. Tallinn, Rüütli 2—7.

Koidula Kittask ja teised sugulased Valga- ja Võrumaalt, palun kirjutage Lydia Kittask, Tallinn-Nõmme, Kagu 11—1. või tel. 520-48.

Otsin oma venda **August Klaas'i** koos abikaasaga ja õde Adeele Rebmann'i, elasid Tartus, Aleksandri tn. 42. Pal. teat. Eduard Klaas'ile Tallinn-Nõmme, Pärnu mnt. 215, tel. 517-08.

Neid isikuid, kes teavad midagi Võrust evakueerunud **Ida Rohtmaa** ja laste Mare ja Taivo Rohtmaa saatusest või nende praegust asukohta, pal. tungivalt teat. aadressil P. Rohtmaa. Tallinn, Väike-Patarei 10.

Otsin Võrust evakueerunud **Kusta Klaasma't** ja teisi tuttavaid. Elmar Männiste, Rapla politseijaoskond.

Kes teab **Helga Tippo** nüüdset aadr. (end. Soctaga k. Kastre-Võnnu p.-ag.) Teat. L. Paim'ile Saare p.-ag. ja Pääsküla, Päikese pst. 61—2.

Valgast Veski 4 —Mõisaküla evakueerinud perek. J. Parvelt ootame ühes perega Tallinna. Mäekalda 45, Kiri hilines. Lango.

Amanda Ilves otsib Võrumaalt evak. vanemaid ja tuttavaid. Teat. Pärnu, S.-Veski 15—7.

Helmuth Eggert otsib Võrumaalt evak. vanemaid, sugulasi ja sõpru. Teat. Rapla, Viljandi mnt. 46, tel. Rapla 27.

Võrust evakueerunud, kes teab minu naisest **Elly Assorist** ja lastest, pal. teat. aadressil Klooga pk. 2. Elmar Assor.

Harri Ilves otsib Võrumaalt evak. vanemaid, sõpru ja tuttavaid. Teat. Rapla, Viljandi m. 46, tel. Rapla 27.

Võrumaa põgenikud, kes teist teaksid Vana-Antsla r.-mõisas elutseva Ella Aas'a ja ta kahe tütre Elleni ja Eva saatusest. Pal. südamest teat. vanematele Aug. Kasesalu, Tammiku as. Rakke.

Minu naise **Lils Viirpalu**, poegade Alo ja Lauri Viirpalude ning August ja Emilie Lainoja'de saatusest, kes teab? Viimane eluk. Irve tn. 14, Antslas, nüüd ehk evakueeritud. Teat. pal. saata aadressil: SS-ob. gren. Richard Viirpalu, SS- Feldpost nr. 30539.

Kes teab **Anna Tisleri** ja Peeter Karu saatusest. Elasid Võrumaal, Kanepi v. Teat. Tallinn, Rataskaevu 5—5. L. Merirand.

Otsin oma vanemaid ja õde perek. Raudsepp'i, kes elasid Tartus Tiigi tn. 63—7. Teat. tütrele Pikk 52—5, Tallinn. tel. 454-16 Leida Pärtsel.

Ulo Saarla, teata endast kohe. Slt. 20/31520.

Taheva vallas elunenud perek. **Kaljulast**, perek. Petaist ja perek. Karminest ja Karula v. Aino Eglit'ist, kes teab pal. teat Oksa 4—4, Tallinn. H Pihlo.

Perekond Nemvalts'idest, Haaslavalt, Kolga talust, kes teab? Pal. teat. Tallinn, Reimani 13—11, E. Alatsei'le.

Jaan Päts, teata oma aadress tütrele, Tallinn, Vene 10—14 või Pärnu, Väike-Posti 9.

Kes teab minu vanemate Joonas ja Ida, õdede Helgi ja Hilda ja venna Heinart **Kapp'ide** saatusest, kes elasid Kiidjärve v. Pa t. Pal. teat. H. Kapp. Tallinn, Pühavaimu 6, tel. 465-01.

Minu vanemate Emilie ja August **Pohla** praegust elukohta kes teab, evak. Ropka v., Külliku talust. Teat. palun: Arm. Talvik. Tallinn. Pühavaimu 6, tel. 465-01.

Kes teab minu vendade Eduard, Kare ja Maks **Õkva**, ning nende perekondade saatusest? Elasid Vastse-Kuustes, Leevi k. Teat. õele Salme Kaaver'ile, Tallinn, Pühavaimu 6, tel. 465-01.

Vastseliinlased! Kes teab midagi **Oskar ja Anette Rätsepa** saatusest või nende praegusest asukohast? Pal. teat. Lembit Pütsep, Fpnr. L 53141.

Võrumaal Sõmerpalu v. Sulbi alevikus elutsenud Rosalie ja Ludvig **Kongo** saatusest või praegusest elukohast kes teab? Teat. K. Kongo'le. Haapsalu, Saue tn. 9.

Kes teab midagi **Kaljula Kongo'st**, viimane eluk. Rõngu v. Koruste küla, Riitsaare t.? Pal. teat. tema õele, Haapsalu, Saue tn. 9. Koidula Kongo.

Tartust evak. prl. **Loreida Luitsalu** ja prl. Velda Meriste, pal. teat. oma praegused asukohad ja minu omaste saatusest aadressil: SS-Ustuf. A. Luitsalu, Tihemetsa sõjav. haigla Voltveti Pärnumaa.

Palun teatage, kellel on mingisuguseid andmeid Vastseliina v. Joora k evak. **Erna Hakk'ist**. Ühtlasi pal. teat. endist kõigil Vastseliina valla elanikel. Osvald Hakk, Jakobsoni [illegible] Viljandi

Otsin oma abikaasat **Valve Luhaorg'i**. Evak Tartust Pal. teata endast aadr.: Lüganuse pk. 4. Ants Luhaorg.

Pr. Olly Toomemetsast ja Paul Targast, elasid Petseris, Paju tn. 2, evak. Võrumaale Rogosi as. ja jäid kadunuks, ning Georg Teigarist, kes elas Kiriku tn. 18, Petseris, kes teab? Teat. Waffuscha H. Toomemets, 7/SS-Gren Ausb Rgt. 20 Deutsche Dienstpost Abholpostamt. Reval. (5-c.)

Väino Paal, palun teata enesest Koksvere k., Villemi t., Võhma Tel Võhma 46-d. Heloi.

Tartust evakueerunud **Laiused**, teatage oma asukoht E. Laiuse'le Tallinn Graniidi 22—1.

Perek. Spirkat, Narvast evak., kes teab? Viimne elukoht oli Narvas Juhkentalis. Pal. teat. Sügise 7—7, Hõbe

Selma, Sirje ja Liisa Hõim'id. Evakueerunud Tartust. Võru maakonda Valgejärve vallamaja lähikonda Keebi tallu. Sealt teadmata kuhu. Nende saatusest pal. teat. Tallinn, Tulika 16—4, J. Hõim.

Sangaste ja Ilmjärve põgenikud! Kes teab midagi **Peeter Soome** perekonna saatusest (end. eluk. Ala-Jänese talu). Pal. teat. Tallinn, Pärnu mnt. 57. Gustav Soome.

Elfriide Parmask, teata endast Elmarile, olen Tallinnas ja jään sla. Uus tn. 14.

Kes teba Otepää linnast evak. Emilie ja **Jaan Raudseppast**, Ella, Endel ja Suido Poogenist. Teat. Tallinna, Taime 10—3.

Tartumaalt Nõo v. evak.! Kes teab teist perekond **Teemanti** saatusest, kes elasid Luke mõisas. Pal. teat. U. Teemantile Tõnismägi 16, Tallinn.

Jaan Fais, evak. Tartust, otsib oma poegi Karl ja Johannes Randlat ja tütart Ida Lokki. Teat. Rakvere haigla. Vene 2-a, Rakvere.

Alfred Kink, evak. Tartumaalt Vana-Kuuste v. Unikülast, otsib oma naist Senni Kinku. Teat. Rakvere haigla, Vene 2-a, Rakvere.

Lia Hass, sinu vanemad otsivad sind taga. Teat. enesesest Gonsiori 31—32, Tallinn. Oskar Hass.

Jaan Kängsepp otsib teat. Virumaalt evak. naise ja Sangaste vallas elanud laste kohta Teat Viljandi pk või Feldpost nr. 07426.

Kes teab Jaan, Berta ja **Aino Soosaar'e** (elasid Põlva v. Saarjärve külas) praegusest elukohast või saatusest, pal. teat. Tartu mnt 93—2, Tallinn, A Soosaar.

August Veeber Rõugest, teata oma evakueerimisel kaduma läinud aadr Võhma, Piimaühing, pk. 26. Mutika.

Võrumaalased! Kes teab minu perekonna saatusest, kes elas Võrumaal Leevi vallas: Ella Valev, Karl, Lonni ja Leida Valdas. Pal. teat Vold. Valdas, Vabriku tn. 10, Tallinn. või Aabel Otsing, Bekkeri 2—5, Tallinn.

Tartlased, kes teab minu sugulastest: **Emma Mannas ja Aino** Pätsmannist, kes elasid Aleksandri tn. 29—27 Teat Vabriku 10, Vold. Valdas, Tallinn.

Kes teab minu naise **Ireene Kõivu'st** ja minu pojakestest midagi või nende praegusest asukohast (elasid Kasaritsa v. ja evak. siseemaale)? Pal. teat. aadr.: Feldpost v.-seers. Ott Kõiv. Feldpostnr 09879-K A.

Pr. Helga Org, Elvast, pal. teat. oma aadr. Tallinn. kohvik „Kultas" Kuninga 6.

Heldur Püvi otsib oma vanemaid Friedrich ja Lilli Püvi'sid ja venda Heino Püvi, kes pärit Antsla vallast Alatsvisi p.-ag., pk. 20-B.

Kes teab Otepäält kaduma läinud **pr. Endla Valgeristist** (sünd. Murula)? Pal. teat. veebel Valgerist'ile Feldpost-nr. 09695-B.

Otsin perekondasid **J. Puidak'ut**, A. Reinomäed Puhja vallast, Kaimi külast või isikuid, kes lähemalt teavad minu tütre Kaie surmast. Teat. pal. Tallinn, S.-Karja 3. f-ma R Kipper, V Nõmmikule.

Ella ja Volli Sibul: teatage endast Silva Sibul, Kolkse p.-ag., Liiva talu.

Tartust evakueerunud prouad **Meta** [illegible] ja **Hilda Männi**, sünd Krimm ja nende isa Theodor Krimm teatage endid või kes teab neist. Teat Tartu mnt. 29—2, Tallinn, Manuel Treier.

Olga Kleinson, teata endast kiiresti Gonsiori 31—32, Tallinn, Cilly Savi.

Proua Ardla Tartust, palun teat oma aadressi Tallinn. Nõmme. Õie 20—2, Real.

Kes teab Võru linnast evakueerunud **Hindrek, Emilie ja Hella Samoson'i** saatusest või nende asukohta, pal. teat. Tallinn, Lai tn 1 või tel. 437-56, E. Samoson

Kiidjärve elanikud! Kes teab Koidula Kalling'i ja ta lapse saatusest, ning praegusest asukohast, teat. Kustav Kalling, Tallinn. Vismari 49-a—9 tel. 480-54.

Kes teab Võrus, Jüri tn 1 elanud **Eisen'ite ja Mällo'de saatusest?** H Eisen Tallinn, Koidu 71—2.

Võru naised! 5. aug. s. a. Rossijast väljunud meestele omaste kohta kirjad saata Alatskivi, pk. 20-a.

Kes tuli Kanepi poolt ja kes teab minu emast **Julie Tillikas'est** (sünd. Moo-o berg) ja minu õest Emilie Armulik'ust (sünd. Tillikas) ja tema kahest alaealisest pojast Ervin ja Rein Armulik'ust, pal. teat. Paldiski mnt. 6—8, I. Joorits.

Otsin **Lovilse Kodanlpork'i** ühes poja Andrese ja ema A. Kivimägiga Antslast. Meta Kodanlpork, Nõmme, Vabaduse pst. 123.

Võrumaalt evak., kes teavad Hilda Tähevälil'st, **perek. Viilo'st** ja **Kangro'st** (elasid Vastseliina v. Zorona as.)? J. Täheväli, Kohta-Järve 130—8, Kohtla.

Ferdinand Ader ja Hilda Lukk Otepäält, kes teavad neist lähemalt, pal. teat. Elfriede Silman, Tallinn, Toomkuninga 1—5.

Kes teab **Amanda Loot'ist**, eluk. Võru, Kreutzwaldi 22, teenis Maksuametis, nähtud evakueerimisel autos koos jalgrattaga, mis ajast jäänud kadunuks? Pal. teat. Tallinn, Volta 28—2, tel 444-92 v. Palivere pk. 23, V. Tiivel'ile.

Kes teab Võrust evakueerunud **Hendrik** Samoson'i ja Paul Peterson'i perekonnast? Pal. teat. Viljandi, Leola 15, Hilja Samoson.

Selma Loone, Alviine ja Juhan Loone (elasid Valgas) praegusest elukohast v. saatusest kes teab? Pal. teat. SS-Frw. Uscha Harald Loonele 1. Gen. Kp. SS-Ers. Blt. 20. 5-c. Deutsche Dienstpost Abholpostamt Reval.

Tartust evakueerunud! Kes teab minu abikaasast **Leili Sula'st** ja ta lastest Edast ja Siirist? Eluk. Roosi tn. 73, Tartus. Pal. teat. Waffen Rttf. Meinhard Sula, 1. gen komp. SS-gren. Ers. Btl. 20. Deutsche Dienstpost. Abholpostamt Reval 5-c.

Kõiki, kes teavad midagi August **Leismann'i** saatusest (elukoht oli Tartus, Võru 28—6), pal. teat. Ella Trepp. Lilvalaia 58—10, Tallinn.

Renate Teibak, Tartumaalt Tähtvere vallast Madi talust. teata endast õele Paide, Tallinna tn. 36. A. Seilkääri.

Otsin Valgamaalt Kulgatsi v. evak. tütreid Asta ja Margit **Vaherit**. Teat. Tall.-Nõmme, Põllu 32—3, E. Vaher

Kes teab **Alla Tiislerist** ja ta lastest Leidast, Danielist ja Least (eluk. Antslas). Pal. teat. J. Tiislerile, 35. Pataljon, 2. Einsatz-kompanii.

V. Konguta elanikud! Kes teab Saare talust **Elga ja August Maldla** (Martinson) saatusest, palun tungivalt teat. O. Lõhmussaaar, Riisipere.

Haanjalased, kes teab pr. **Maret Marani** saatusest? Teenis Haanja vallavalitsuses. Pal. teat. Joh Põder'ile. Pärnu mnt. 57, Tallinn.

Kes teab midagi **Ruth ja Ene Sikkast** v. perek. Mäeseppast (evak. Tartust), pal. teat. Pärnu, Tallinna mnt 17, toiduainetekpl. O. Sikka.

Otsin oma naist **Veera Kont'i**, Valgamaalt Taheva vallast, Harglast. Kes teab temast, pal. teat. pr. Vanda Liblikule, Tallinn, Laulupeo 9—6.

Luht Eduard, Silvia (Veski v.) ja Traat Erich Meeta (Kõlleste v.) kus asute või kes teab teist? Pal. teat. Majaka 26—3, V. Liiv või H. Lindaru. Põltsamaa linnaval või Võhma pk. 41 A. Traat.

Kes teab Hilda ja Pia **Kuuskidest**, pärit Tartust, ajut elasid Otepää v Palume neist teat Heljo ja Karl Kuuskidele, Tallinn, Toom-Kuninga 20-a

Otsin oma naise vanemaid „Killingi" Pabsteleid Kuigatsi vall Valgamaalt ja omavanemaid **Andres Õimu**. perek Valgast. Pal. teat. Õim, Raasiku jaam.

Kes teab Tartust evak Leida ja Valter Soosuu saatusest või nende praegust elukohta. pal. teat Kuldnoka 14—1 Tallinn, I Tergem

Kes teab konst **H. Kivioja (eluk.** Lasva-Võrumaal) ja Selma Kivioja (töökoht Võru ERÜ) saatusest? Pal kiri tn V Kiviojale. Feldpost 32146

Otsin oma ema **Marie Rosenberg'i** kelle elukoht oli Võrus, Maleva tn 36, ja abikaasat Jüri Keerd'i algkoolijuhatajat Kasepäält Teat pal Julie Keerd. Kolovere Koolkodu. Silla

Luunja v., Tartu maak. evak., kes teavad minu abikaasa **Ida Saarvast**, Ernst Poska või Ed. Saarva perekondadest? Pal. teat. SS-Gren. Aug. Saarva. 6./SS-Gren Ausb. Rgt. 20 Deutsche Dienstpost. Abholpostamt Reval 5-c.

Gustav Sullan ja perekond! Õde Tallinnas ootab teid või teateid teist. Tallinn, Ristiku 17—49, või Rannamõisa p.-ag. Harjumaal. Karindi.

Kiidjärve elanikud, palun teat. Anna Ivanist, koos tütre Silvia'ga ja Laine Käsperist. Vene 7—4, Tallinn.V. Viires.

Tartust evak. A. Aimre, R. Asu, K. Ostra, E. Rähni, A. Süda jt. kaastöötajate asukohast pal. teat. Vold. Kõlvile, Haapsalu, Suur-Lossi 3.

Oskar Soo, evak. Tartumaalt Tähtvere v. Räni-Ossu k., otsib oma naist Ida Sood. Teat. Rakvere haigla, Vene 2-a, Rakvere.

Kes teab midagi **Anna Sinijärve** ja Marianne Küla saatusest, elasid Tartus Liiva 40—5. Tungivalt teat. Haapsalu, Turuplats 5, Rud. Bergmannile.

Võrust evak., kes teavad midagi Herman- ja **Anna Vahtra** praegusest elukohast või saatusest. Elasid varem Võrumaal, Võru v. ja as. Kuuldavasti nüüd evak. teadmata kuhu. Tungivalt teat. Feldpostnr. 07560. A. (5-c). Schmidt.

Udo Keskküllast või Hugo Stiglits'ast kes teab. Teat. SS-gren. Harri Kärtner'ile, Fpnr. 13893 B.

Pr. Elfriede Mihkelson, teata endast Vaskrääma jaama, Pärnumaal. Voldemar Mihkelson.

Otsin oma tütart **Kalli Koosat** Võrust. Teat. Võhma postkontor.

Heino Reemet! Teata enesest kiiresti oma perek. järgmisel aadressil: Ohukotsu, Varbola, Oitma t. ja Märjamaa, Kasti, Koha veski. Hädavajalik.

Petserimaalt evak., kes teavad midagi Karl ja Marianne Mangul'ite saatusest (elasid Roodva v. Uue-Petseri k.) ja Austra Laatsi perek. (elasid Lõuna Sohino k.), ja Marta Mangulist (elas Petseris Jõe 12). Teatage aadr.: Klaara Mangul, Viljandi, Jakobsoni 40—1.

August ja Aliide Laidveed Tartust. Teat. Estn. Pol. E. Btl. 35 Tallinn, Aado.

Ferd. Konsen, Anna Konsen, Jaan Konsen, evak. Tartust, teatage oma aadress Ferd. Konsen, Rakvere. Mõdriku haigla ja hiljem Feldpnr. 48314B.

Elise Zimmer, Antslast, teata oma eluk tütrele: Laiuse v. Lõpküla, Raja, Viik.

Kes teab ajaleht „Võrumaa Teataja" ärijuhist **Priit Rebasest** ja ta perek. Salme Rebasest koos tütre Enega, eluk. Võru Uuslinnas, Anna Lättist koos tütre Mahtiga, eluk. Võru, Paju 7. Teat, L Rästas, Hiiu 3—2, Tall.-Nõmme.

Valdeko Ilvär, palun kohe teat. emale Armula Ilvär, Feldpostnr. 37868.

Kes teab minu abikaasast **Luise Hõimust** ja lastest, evak. Tartumaalt, Äksi v., palun teat. Tallinn-Pirita, Viimsi 1. V. Hõim.

Vastse-Kuustest ja Karslatsi k. evakkel on **Hilda Rajamäe** ja tütarde Meelsjä Kalli ja Rosalie Sokk'a kohta mingisuguseid teateid, kes elavad Leevi külas Feldpostnr. 11034. A. Rajamäe.

Tartumaalt Ahja v. evak. või kohale jäänud **Elsa Paerendi** ja tütre Heli, ning Ropka v. August Sulaoja kohta mingisuguseid andmeid pal. teat. Karula mõis, Viljandi ja Feldpost 11034. V. Paerend.

Põlva v. evak. perek. **Ed. Pugast**, teata oma asukoht, või kes teavad perek. saatusest pal. teatage. Erich Pugast Fpn. 57485.

Võrust evakueerunud! Kes teab Võru vangivalvuri Vidrik Raudsepa asukohast ja saatusest, pal. teat. Pärnu pk. 103, Erich Raudsepale.

Põlvast evak. kes teab minu vanemate Samuel ja Milli **Jäägrite** saatusest? pal. teat. Pärnu pk. 103, Rein Jõelaid.

Kes teab Võrumaal Sõmerpalu vallas elanud Venda Kikkas'e saatusest? Teat. Alf. Kikkas. Tarvastu v. Kinna talu.

Tartumaalt Tähtvere v., Krööla t. evak. perek. **J. Lemmats'i** ja Helmi Olli. Kohe teat. Tallinn-Nõmme. Kivimäe, Raudtee tn. 119. Dr. A. Kiss.

TÖÖOTSIMISED

Raadiotransformaatoreid, vistmähiseid, drosseleid ja ergutusmähiseid keritakse tellija materjalist ruttu ja korralikult. Koidula 17—1.

Hooldamisele võtan ärasõitjate kortereid, majasid ja maatükke. Slt. 11/31851.

Kaubanduskooli haridusega tütarlaps otsib vastavat teenistust. Slt. 12/32092.

Vanem mees soovib tööle maale tallu üheks kuuks või vähem, on ennem [illegible]nud. Välja 18—1, Tallinn.

Väiksemasse tallu abiliseks, kus puudub meestööjõud, soovib üksik keskeas meester, tunneb talutööd. Slt. 17/31657.

Hooldamisele-valitsemisele võtab maju, talusid ja krunte majavalitseja V. Bitter, Nisu tn. 10.

Raamatupidaja praktikaga tütarlaps ülikooli haridusega soovib ametikohta poolepäevase tööajaga. Slt. 30/31930.

Iseseisvat perenaisekohta palun korralikku tallu. Olen töödes vilunud. Slt. 27/31827.

Majahoidja- või majahooldajakohta soovib vanem mees Tallinna või lähimasse ümbrusse. Slt. 36/32036.

TÖÖPAKKUMISED

Eesti Õhukaitseliit vajab: 1) (nais) instruktor-nõuandjaid, 2) (nais) raamatupidajat ja 3) naissekretäri. Rääkida tööpäeviti kella 8—10 EÕL bürood, Pühavaimu 1. Teenistusse võtmine toimub Tööameti loal.

SS-Fürsorgekommando, Tallinn. Raua tn. 32, vajab naistölke, stenotüpiste ja büroojõude. Teat. Tööametis Pärnu mnt. 36, tuba 50.

KORTERIOTSIMISED

Maale eluaset soovin, loomapidamise võimalusega, raudtee lähedale. Slt. 13/31993

1—2 möbl. tuba otsivad 3 evakueerunud tartlast (2 noormeest ja ema) ametnikku. Pakk. slt 23/32123 või Tehnika 2—8, Tallinn.

Tuba soovib üksik proua, soov. mööbliga. Slt. 13/32053.

Möbl. tuba soovib noor kindlas teen'st. proua, daami juure. Slt. 15/32215.

Kingsepp otsib korterit Tallinn—Haapsalu või Tallinn—Rapla raudteepiirkonnas. Kirj. pal. saata Paldiski mnt. 7—1, Tallinn, või slt. 11/31951, Allik.

KORTERIPAKKUMISED

Möbl. tuba meeskodanikule 5. pol.-jsk. Slt. 18/32058.

Ametiskäiv härra võib tulla möbleeritud tuppa kesklinna. Slt. 3/32003.

KADUNUD

Pruun trikookinnas kaot. 5. skp., minnes Kungla tänavalt Balti jaama. Pal. teat. Kungla 51—5.

Isikutunnistus, vana ja uus, osturaamat, elamisluba, töötõend ja sõjaväetunnist. kaot. 5. skp Hollandi tn. — Raekojapl. Tuua Hollandi 20—6, K. Kurrista v. leiubüroosse. Vaev tasutakse.

Portfell dokum. ja muu sisuga (valgest puldanist) kaot. teisip., 16. skp., sõidul maanteel Kohilast üle Nõmme Tallinna. Pal. vaevatasu eest leiust teat. või võimaluse korral see ära tuua kas Kohilasse dr. R. Matilsen'ile (tel. 39) või Tallinna, V. Matilsenile, Falkpargi 4, Metsade Keskv., tel. 443-91.

Lapsesõrmkinnas, (helehall) kaot. Pikale tn. 6. sept. Lai 34—7 M. Laht, tel. 455-33

Rinnanõel kamee kuldraamis kaot. 7. [illegible] mälestus Ausat leidjat pal. hea vaevatasu eest teat. või ära tuua Tehnika 24—14. tel 469-87 A. Kalviste.

Kadunud 30. aug. teel Võhmast Viljandisse punane kohver, milles oli **n.-käekott** dokum. Vilma Rammuli, eluk. Tartu, Tolstoi 13—4. nimel. Ausat leidjat pal. rahast pool endale vaevatasuks jätta ja kohver koos rahakotiga toimet Võhma või Põltsamaa politseijaoskonda

Kaotatud hõbe-etüü monogrammiga W. D., teel saksa mereväehaiglast kuni Piritani. Ausat leidjat palut. see hea vaevatasu eest ära tuua Marine-Bekleidungslager'isse Juhkentali kasarmusse. Tel. 411-89.

Laupäeval, 26. aug. lõunal Tallinnast Rakverre sõitva veoautoga on kaasasõitvad eraisikud kaasa võtnud suure kollase portfelli, milles olid aktid, vihmamantel jne. Nimetatud portfell tuleb viibimata ära tuua Narva Piirkonnakomissariaati Rakveres või lähema saksa sõjaväeüksuse juure.

Seda isikut, kelle kätte sattus Tartu postkontori evak. omnibuselt minu suur pruun kohver pesu ja riietega, kompvekitoos võiga ja üks pakike valge marmorlambiga (bõkuli) mähitud valgesse pitskleiti, pal. tungivalt need minule kätte toimetada Tallinna postkontori rahaosak. või Tallinn-Nõmmele tel. 516-04. Ida Kalmeti.

Vihmavari kaot 6. 9. 44 Tartu mnt. tulles Aia t. 18 majasse. Õie 4—3, A. Lilesoo.

Seda ausat leidjat, kes leidis 6. sept. s. a. Tall. Kaitseväeringkonna Peakomisjoni ruumes (võimlas) Tall., Kloostri tn. 7, minu **rahatasku** ühes ostulubadega, toidutšeekkidega ja teiste dokum., palun see ära tuua tasu eest Tall. Suur Karja 6—3. Suurem osa rahatasku sisust teiste isikute omandus.

Portfell ühes dokumentidega kadunud 6. skp. restoranis „Du Nord". Leidjat pal. vähemalt dokumendid ära saata seesoleval aadressil, v. tel. 427-71.

N.-seemiskinnas valge, parema käe. Tasu eest tuua Pärnu mnt. 27 ärisse, või teat. tel. 441-48.

Karp joon. sirkfitega kaotatud Pirital või linnas bussijaama ümbruses. Ausat leidjat palutakse ära tuua linna Sadamatehase värav. või Piritale Vesilinnu poodi, Nikker.

Vihmavari unust. 2. 9. 44. a. kino „Gloriasse" esimese seansi ajal või kohvik „Kultasesse". Vaevatasu eest teat. I. Känd, Kreutzwaldi 10—1, Nõmme (Kivimäe). Tel. 523-23.

M.-kaabu (tumepruun) kaotatud 28.—29. aug. Tallinna-Sadam-Paide vahelisel raudteel. Arvatvasti kukkus lahtisest aknast. Teat. vaevatasu eest „Järve Teataja" talitusesse, Paide, Turg 10.

Parema käe kinnas, kollane, seanahast. Pal. ära tuua või teat., kust kätte saab. Aarde 2—4, G. Ilves. Tasun hästi.

Säärsaabas (p. jala) kaotatud 8. skp. Pal. ära tuua Ristiku 75—9 või tel. 420-56 vaevatasu eest.

N.-kuldkäeuur kaotatud 8. skp. k. 7.30 homm. tulles Merivälja autobuselt läbi turu Karja tn. Teenri tn. On kallis mälestus. Pal. vaevatasu eest tuua Pärnu mnt. 10—7, K. K. „Estonia", B. Rondel. Tel. 451-18.

MÜÜAKSE

Must siidviltkübar, laia ääre ja kõrge põhjaga, 30 rmk. Järve 22—5, Petrowits.

M.-jalgratas, 150 rmk., binokkel 250 rmk., magamistuba (kask) 500 rmk., säärsaapad 50 rmk. ja tanksaapad 40 rmk. Näha kella 11—15. Paldiski mnt. 16—7, Remmelt.

Kleit, väiksem. kasv., 40 rmk., beebiasjad (suuremad, à 5 rmk.). Uus-Kalamaja 9—12, hoovimajas, Eimann. Näha pärast k. 15.

Trümoopeegel (50 rmk.), voodi vedrumadratsiga (20 rmk.), raadio (20 rmk.), säärsaapad (20 rmk.), vaskkeedunõu (20 rmk.). Nõmme, Trepi tn. 6, K. Kask.

Väike tisleripink, 150 rmk. ja mõned tööriistad à 5—20 rmk. Tallinn-Nõmme, Kruusa t. 15-a—3, V. Savi.

Täiskõlija- ja valged küülikupojad müüa, 20 rmk. tk. Välja tn. 9, Taar.

Igasuguseid kristallasju (klaasid, vaasid, taldrikud jne.). Iga päev k. 10—12. Tööstuse 4—12, hoovis. Vuht.

Õhujahutajaga paadimootor koos kõige vajalikuga 4. H. I. Näha võib iga päev Lai tn. 43—1, H Krolli juures hind 1000 rmk.

OSTETAKSE

Postmarke ostab firma Evald Eichenthal. Tallinn, Kuninga 6.

Kalifeepüksid, soov. diagonaal. Slt. 29/32129.

Kunsti- ja **m. raamatuid**. Slt. 14/31894.

Tõmbelukke. Slt. 23/32023.

Võrkraadio ja pianiino. Slt. 7/31947.

Söögi-, magamis- ja elutoamööbel. Slt. 19/32059.

Merevaigust pärlid. Slt. 28/32076.

M.-palitu, kraega, talvmüts ja riidekapp kahe poolega. Slt. 30/32080.

Raadio, 5-lambiline. Slt. 26/32076.

Kneippi Kodizill (värvil. anat. tabelitega) Slt. 26/32000.

Antiikvaas, pilt või ehteasi. Slt. 27/32067.

N.-kasukas. Slt. 28/32068.

Kasukas, lastele ümbertegemiseks. Slt. 29/32099.

N.-viltkübar, n.-nahkkindad ja hall tekk. Slt. 31/32071.

Kudumismasin nr. 5 või 6. Slt. 22/32132.

Kummisäärikud nr. 39—40 ja küttepuid 2 rm. Slt. 7/32207.

M.-vihmakuub või vihmavari. Slt. 5/32205.

M.-ülikond nr. 50 või 52. Slt. 3/32203.

Akordion. Slt. 4/32204.

Karakull- või **bisamkasukas**, keskm. kasvule, m.-sügispalitu ning säärikud nr. 44. Vabaduse 93—2, tel. 444-19.

Fotoaparaat 6×9, 6×6 või kinofilmile. Slt. 13/32113.

Küttepuid. Raudtee tn. 16—3, E. Saadik.

Söögilaud (ümmargune), puhvet, raamatukapp ja 5-lamb. võrkraadio, soovi korral võib ka m.-ülikonna vastu vahet. Slt. 10/32110.

Kiiresti vana maal, Viiralti gravüür, sini-, või hõberebaseboa. Kirjalikult Dunkri 19—1, tel. 444-19, 9. kuni 19. septembrini.

Võrkraadio. Slt. 8/31988.

M.-jalgratas. Slt. 7/31987.

Patareiraadio. Slt. 5/31985.

Vihmavari. Mäekalda 10—4, H. Põllu.

Everyday Englisch. Slt. 16/32096.

Parema jala kummisäärsaabas nr. 41—42—43. Slt. 20/32100.

Küttepuid. Paldiski mnt. 16—7.

Raadioaparaat, nahkportfell ja m.-sügispalitu. Slt. 35/32085.

N.-vihmasirm ja käekott nahast, suur. Slt. 28/31628.

M.- või **n.-jalgratas**, raudvoodi ja d.-rahakott (suurem). Slt. 29/31629.

Saksa lambakoera kutsikas. Nüüd või edaspidi. Anija p.-ag. postkast 9, E. Paaksi.

Akordion. Slt. 10/31690.

Tuletõrje vormimüts. Slt. 10/31950.

Raadiolamp, firma KF3. Kolkse raudteejaam, Harjumaal, P. Poopuu.

Diivan. Slt. 19/32019.

T.-sinine kübar ja n.-kingad (k. k., nr. 36). Slt. 27/31927.

M.-suvimantel ja vihmamantel. Teat. Nisu 10 või slt. 28/31928.

Pianiino soovitakse osta v. rentida. Slt. 8/31888 v. tel. 519-31.

Tiibklaver või pianiino. Slt. 29/31829.

Pianiino ja pehme mööbel. Slt. 5/31845.

Tisleripink ja tööriistu. Toompst. 15—1, V. Eimann.

M.-ülikond keskm. kasvule ja päevasärke nr. 39—40. Slt. 18/31898.

Raudpliit kahe auguga ja praeahjuga. Slt. 35/32035.

Kirjutusmasin ja kudumismasin Slt 27/31967.

Kudumismasin 5., 8. kl., 55 sm või laiem Slt. 38/32038 või Pääsküla 44, S. Zirk.

6—7-a. lapse kalossid — säärikud või botikud. Slt. 33/31973.

Küttepuid 7 m või [illegible] Slt. 34/31974.

Daamikasukas või -mantel. Slt. 4/32044.

Kalifeepüksid, m.-ülikond, fotoaparaat ja s. reisukohver või vahetada küttematerjali ja kängurukrae vastu Slt. 2/32042.

M.-kalossid nr. 11 ja n.-botikud nr. 7. Slt. 16/31416.

Raamatuid oma kogusse. Slt. 2/31582.

Raamatuid, postmarke ja Ed. Viiralti gravüüre. Antikvariaat „Libra", Kullasepa 13.

Küttepuid, Vismari 33—11. V. Primets.

Kiikhobust soovin lapsele. Slt. 39/31639.

Raudveipink ja vindilõikaja kompl Slt 1/31901.

Plekkahju kest. Slt. 40/31640.

Küttepuid. Slt. 15/31695.

Raadioaparaat. Slt. 19/31919.

Binokkel, fotoaparaat 6×9. m.-nahkmantel või jopp. Slt. 20/31920.

Suur raudahi. Slt. 12/31692.

Spitskoera kutsikas. Slt. 18/31858.

Lapse nukk. Slt. 38/31678 või Päikese tn. 3—7, Piht.

Küttepuid mõni rm. Slt. 22/31622.

M.-tolmumantel ja m.-talvpalitu karakullkraega. Slt. 19/31899.

Eestik. raamatuid ja ajalehe jutulisasid. Slt. 1/31841.

Hõberebase krae. Slt. 2/31842.

Miki-hiire ja Fantoomi seeriaid. Slt. 9/31489.

Kohverkirjutusmasin. Slt. 14/31614.

N.-kummisäärikud. Slt. 15/31615.

N.-kasukas. Slt. 7/31447.

Eesti postmarke „Aita hädalist". Ohupost ja kõiki teisi igasugusel arvul. F-ma „Odav Raamat" Kullasepa 3.

Postmarke ja raamatuid Odav Raamat, Kullasepa 3.

M.-sügispalitu keskm. kasvule, mitte tänap. riidest. Slt. 27/31394.

TUNNID

Eesti ja saksa keele tunnid. Tel. 473-24, k. 10—12.

Matemaatika tunde annan nüüd Nõmmel, Pärnu mnt. 328—8 (turuplatsi ääres Kahro majas). A. Pinsel.

MITMESUGUST

N.-tänavakingad, pruunid, nr. 39 vahet. nr. 40 vastu, Kadaka tee 8—10.

M.-kingad nr. 42, pruunid, ja m.-sportkingad nr. 42, mustad, vahet. n.-säärikute nr. 37—38 vastu. Slt. 36/30976.

Mootorratas küljevankriga, firma „Zündapp", varastati 5.—6. VIII ööl Selleie, kes teatab, kust võib mootorratta kätte saada, maksan 2000 rmk. Teat. Tartu mnt 77—16. H. Ots, tel 307-56 või slt. 3/30583.

14—15-a. poisi palitu ja vihmamantel vahet. 16—17-a. poisi palituga. Slt. 4/31804.

Laste-kingad nr. 30 vahet. lastekingade nr. 25—26 vastu. Slt. 18/31698 või Nõmme, Kase tn. 36.

Toamööblit soov. pikemaks ajaks kasut. Hoian korralikult. Eesti sõjaväelane. Slt. 18/31918.

Tartu linna pandimajasse panditud väärismetallist esemeid, tasku- ja käekelli saavad nende omanikud välja osta alates 11. 9. s. a. Tallinna linna pandimajast k. 10—12. Tartu linna pandimaja.

Tänavakingad, m. k., nr. 36, vahet nr. 37 vastu. Slt. 23/31863.

Maja aiaga soovib rentida või hooldamisele võtta vanem abielupaar Slt. 10/31910.

N.-lakk-kingad nr. 35½, lõigetega, m. k. vahet. p.-k. või m. k. nr. 35 tänavakingade vastu. V.-Kalamaja 11—7.

M.-kingi nr. 43 soovin, vastu võin anda kleidi. Slt. 22/32022.

Botikud nr. 3 või m. k. tänavak. nr. 35 vahet. kingade nr. 36, m. k. või n.-nahkkinnaste vastu Slt. 3[illegible]2072

N.-lakk-kingad nr. 37, k. k., vahet. tänavakingade nr. 37, poolk. või madala k. vastu, soov. mustad. Pelgulinn, Nurme 5—2, R. Paju.

N.-viltsäärikud, nahkadega, nr. 37, ja muhv. vahet. nahksäärikute vastu. Koidu 33—2 või slt. 17/32057.

Hobuse soovin võtta sööma peale. Slt. 20/32060.

N.-kingad, mustad, lahtised, nr. 37, p.-k. k., vahet. samasuguste nr. 38 vastu. Slt. 29/32079.

Ööl vastu 5. sept. 1944 varastati Laiuse v. Rava k. Joh. Freibergile kuuluv täkkhobune. Tundemärgid: 3-a., sinakashall karv, saba poolpikk peenike, lakk sinakasmust, parem tagumine jalg põlve kohalt tugevam, vajutades tunda pehme. Kõrgus 150 sm., hobune lahja. Teat. hea vaevatasu eest Laiuse v. konstaablile, või hobuse omanikule. Ülesandja jääb saladusse. Joh. Freiberg, Jõgeva, Laiuse, Rava k.

Seda härrat, kes 7. skp. õhtul Türi jaamas vanema naisterahva kaks pakki (kohver ja tekk) abivalmilt lubas toimetada Tallinna rongile ja keda hiljem ei näinud, pal. teat. pakkide saatusest Tallinn-Nõmme, Vabaduse puiestee 13—3, Marta Hanson.

Võrkraadio 4+1-l. vahet. akordioni vastu. Slt. 4/32104.

Kes vahetab heledama rohelise **viltkübara** roostepruuni villase kleidi vastu (sale kasv)? Slt. 25/32075.

Kalifeepüksid vahet. n.-vihmamantli vastu. Slt. 30/32070.

Dogikutsikas, 6-kuine, ära anda. Kurni 44—3, tel. 519-91.

Pruutkleiti soov. üürida, 165-sm kasv. ja vastavad kingad nr. 38—39. Slt. 39/31979.

N.-porikalossid tõmblukuga, nr. 4, k. k., vahet. kummibotikute vastu p.-k. k. Vana-Kalamaja 3—25, pärast k. 15.

Seda preilit, kes võttis teha lapsele kingapaelsed, palun need kolme päeva jooksul tagastada Kõleri 14.

„Eesti Vabadussõja" II köide vahet. I köite vastu „Eesti Ajaloo" I köide II köite vastu. Slt. 14/32114.

N.-seemiskingad, mustad, k. k. nr. 38, vahet. m. k. või p.-k. k. tänavakingade nr. 36 vastu. Raudtee 16—3, kella 16—19.

N.-botikud nr. 6 annan, vastu soovin suusa- või tanksaapad nr. 38—39. Slt. 14/32094 või tel. 436-28, Ploompuu.

Leinaloor ja lapse-tenniskingad nr. 24 vahet. 3—4-a. l. kalosside või n.-vihmavarju vastu. Heina 18—10.

N.-viltid nr. 37 ja villane voodikate vahetada. Vastu soovin n.-kingi nr. 37 ja m.- kaabut (hall v. sinine, nr. 55—56). Tulla Tatari 7—2, II korral.

Seda preilit, kes sõitis René Mõttusega Puurmanni ja hiljem [illegible]tas mind Laevas, pal. enesest teat. René emale Võhma, Kõu v., Koksvere pk 19. Kooli t. Rosalie Mõttus.

Elektri voolumõõtja vastu soovin portfelli või m.-käekella. Slt. 16/31956.

Elektripliit vahetada n.-säärsaabaste vastu nr. 38. Slt. 5/31835.

M.-säärikud (tugevad, nr. 41) vahet. suusasaabaste nr. 40 vastu. Tallinn, Tedre 10, Kivimäe.

M.-säärikud nr. 43 vahetada n.-säärikute nr. 39 vastu. Slt. 6/31886.

N.-tänavakingad, mustad, nr. 37, vahet. poeglapse-saabaste nr. 35 vastu Herne 5—1-a, k. 16—20.

N.-kingad, mustad. k. k., nr. 36, vahet. nr. 37, p.-k. või k. k. vastu. Slt. 19/31659

El.-armatuur vahet. kohvri vastu. Slt. 25/31625.

Soovin rentida keskmise või suurema talukoha ühes elus ja eluta inventariga, võib olla ka ilma elus inventarita, on endal olemas. Slt. 21/31961 või: Vasalemma p.-ag. Firma A. Klein.

Seemiskingad, lahtised, kõrge kontsaga, nr. 38, vahet. tänavakingade nr. 39 vastu. Näha laup. kella 10—17 ja pühap. 10—14, Soo 35—6.

M.-kaabu, hall, vahetada pruuni n.-viltkübara vastu. Rataskaevu 6—6. tel. 464-75.

N.-säärikud nr. 42 vahetada n.-säärikute nr 36—37 vastu. Tööstuse 20—2, Võrk.

Lapsekingad nr. 23 vahetada nelja-aastase lapse mütsi vastu või kingad nr. 26. Slt. 32/31972.

KINOD

Mängukava 11.—17. septembrini.
Palutakse välja lõigata ja alal hoida
Telefoni teel päässmeid ei varuta
*) Noorsoole lubatud
**) Noorsoole üle 14 a. lubatud.
Algus kell 15, 17, 19. Pühap kell 13, 15, 17, 19.

GLORIA. Immensee. Kristina Söderbaum, Carl Raddatz, Paul Klinger.

HELIOS. Sõbratar Josefine. Hilde Krahl, Fita Benkhoff, Paul Hubschmied. 2. Zarah Leander — paroodia.

SKANDIA. Seiklus Grand hotellis. Carola Höhn Hans Moser. Wolf Albach-Retty.

FORUM. Valge unelm. Olly Holzmann. Wolf Albach-Retty.

DIANA. **) Tema parim sõber. Harry Piel, Edna Greyff.

ORION. Andaluusia ööd. Imperio Argentina, Fr. Benfer.

KOPPEL. Ikka vaid sina. Johannes Heesters, Dora Komar.

VICTORIA. Tonelli. Winnie Markus, Mady Rahl, Ferdinand Marian.

TARTU HÄVITUS
240 aasta eest

5.

Kuid nagu nii mitu korda varem ja hiljem, sõlmivad venelased ka selle lepingu ainult silmakirjaks, hakates seda rikkuma juba järgmisel hetkel pärast linna tegelikku valdamist. Rootsi garnisoni hoitakse esmalt 10 päeva näljaselt Tähtvere väljal vangis, ja ka siis ei lasta teda mitte otse Tallinna poole, nagu lubatud, vaid saadetakse ta enne osalt Narva, osalt Riiga; relvi saavad nad kaasa ainult vähe ja kõige viletsamad; pealegi röövib teel saatvate venelaste konvoi nad paljaks.

Veel vähem peavad venelased oma lubadusi Tartu linna vastu. Purustatud kindlustuste ülesehituseks rakendatakse küll kohe 3000 töölist, sest tsaar on teadlik Tartu valitsevast strateegilisest asendist ja on valinud tema lähtekohaks oma uutele rünnakutele, rööv- ja laastamiskäikudele põhja, lõunasse ja läände. Kuigi varemtehtud kokkuleppe järgi kõik Liivimaal vallutatud kohad peavad kuuluma Poolale, käideldakse Tartut vallutamisest peale nagu Venele „tagasi"-võidetud linna ega mõteldagi seda edasi anda Poolale. Kodanikkonda aga koheldakse äärmise umbusaldusega, sest et põhjendatult arvatakse, et ta sümpatiseerib enam Rootsile kui oma barbaarsele uuele valdajale. Kõik vähegi tapakõlblikud relvad korjatakse, umbes 2700 meest Vene garnisoni paigutatakse kodanike juure korterisse, kuigi sõjapurustuste tõttu nende elamisruumid on niikuinii vähenenud ligi poole võrra.

Veel pahem on aga, et kartes salakuulamist ja lähedal viibivaile rootslastele teadete saatmist, keelatakse kodanikel ja nende teenijail lahkuda linnast ilma venelasest saatjata ning hiljem ka üldse. Samuti keelatakse talupoegadel linna tulla.

Nii satub isegi linna toitlustamine suurtesse raskustesse, kõnelemata kaubavahetusest jms. Surmanuhtluse ähvardusel on keelatud ka igasugune kirjavahetus väljaspool linna olijatega jne.

Sellisesse püsivasse piiramisseisukorda jääb Tartu nüüd enam kui 3½ aastaks. Ja et need karmid venelaste keelud ei jäänud ainult tühjadeks ähvardusteks, näitavad mitmed sündmused. Venelaste vägivallateod, kodanike vangistamised ja piinamised on tavalised nähtused. A. 1706 langeb selle ohvriks Adrian Virginius, kellest allpool pikemalt, ja a. 1707 isegi kaks linna juhtivat tegelast: aktsiisiinspektor Christopher Moresini vend Abraham Moresin ja raehärra Claus Kropp. Neid süüdistatakse teadete saatmises rootslastele, toetudes seejuures vaid kellegi Saduküla talupoja käest piinamise teel saadud tunnistusele. Neid nuuditakse, kõrvetatakse tulise rauaga, „viibutatakse" (s. o. tõmmatakse seljale seotud käsipidi üles ja lastakse siis järsku kukkuda, nii et käed tagurpidi liikmeist välja väänduvad). Pärast pooleaastast ranget vangistust — 19. mail 1708 — pannakse nad „lülli", s. o. puuakse („Narva tee ääres surnuaia kohal Clementi Jaagu põllul").

Üldse muutub 1708. a. alguspoolel venelaste umbusk Tartu kodanike vastu eriti suureks. Karl XII saabumine Grodnosse jaanuarikuus põhjustab Peetri käsu 25. jaanuarist 1708: Liivimaa aladel kõik valmis seada kaitseks ja ühtlasi evakueerimiseks. Tartust kästakse kõik elanikud kohe Vologdasse küüditada ja miinid kindlustuste alla valmis seada.

Juba 1706. a. oli Tartust Moskvasse veetud 279 inimest aadlikest, sõjaväelastest, eriti aga oskustöölistest ja nende perekonnaliikmeist.

Taktika oli seejuures sama nagu mõnigikord hiljemini: esmalt salaja „mustade nimekirjade" koostamine, siis järsk kolimiskäsu kätteandmine ja Emajõge mööda laevaga minema sõidutamine.

Tookordne eesmärk oli osalt poliitiliselt kahtlase elemendi kõrvaldamine, osalt aga ka Venesse lääneliselt haritud jõudude ja oskustööliste hankimine. (Nüüdne käsk aga sihtis juba linna, vähemalt ta kodanikuseisuse täielikule hävitamisele.)

Ettevalmistuseks tehti 9. veebruaril korraldus linnast välja saata vaestemaja elanikud ja mõned teenijad, kokku 206 isikut. Kolm päeva hiljemini, kui paha aimav linnarahvas oli kogunenud kirikusse jumalateenistusele, laskis komandant Balck rae liikmed kirikust välja kutsuda ja teatas lühidalt, et kolme päeva jooksul peavad kõik kodanikud — umbes 800 inimest — olema valmis rändama välja Vologda poole!

Tõsi küll, kolm päeva, mida hiljem veel paari päeva võrra pikendati, oli kahtlemata enam kui mõne hilisema küüditamise puhul, kuid selle jooksul pidid kõik vähegi jõukamad minejad hoolitsema ka ise endale küüthobuste ja sõidukite hankimise eest. Mahajäävkraam tuli likvideerida poolmuidu või jätta saatuse hooleks. Hiljem röövisid selle venelased ja müüsid maarahvale, näit. küünar lõuendit — 1 kopika, suure tinanõu — 4 kopika eest jne. Isegi haiged ja pimedad vanakesed pidid minema ühes, et juba paari päeva pärast teel surra.

18. veebruari hommikul kogunesid kõik lahkujad turuplatsile, kus neid nimestiku järgi kontrolliti. Siis peatati nad pikemaks ajaks linna värava taga väljal; liikusid kuulujutud, et venelased nad päris paljaks röövivad.

Seda siiski ei sündinud ja viimaks vastu pimenevat talveõhtut hakkas pikk regede rong liikuma Pihkva poole, saadetud venelaste konvoist. Kõigist linna bastioonidest aga mürtsusid suurtükid, nagu oleks pühitsetud suurt võitu.

6.

Nüüd alles algas kogu maa lõplik laastamine. Kuigi Karl oli juba teel Ukraina poole, ei uskunud Peeter siiski veel, vaid pidas seda ainult kavalaks manöövriks, mille taga tegelikult ette valmistati löök Pihkva ja Novgorodi vastu. Ja nii siis laastati Liivimaa nüüd veel kord päris põhjalikult: põletati hooned, tapeti loomad ja inimesed, viidi mis viia saadi, nii et, nagu hoopleb Šeremetjev: „. . . Narva ja Riia vahel enam pole kuulda kuke laulu ega koera hauku." Tartus kisuti ära isegi raekoja ning Jaani kiriku torni plekk-katus, viidi kaasa paremad hauakividki surnuaialt. Siis, 12. juulil, algas linna süstemaatiline hävitamine. Mõnede teadete, muude hulgas ka „Ikulaulu" järgi sündis see Mareta päeval, s. o. 13. juulil. Igatahes oli see täpne ajaline ühtesattumine otsustava alistumislahinguga 1704 — ja mis veel iseäralikum — suurima Tartu põlemisega hiljem — nimelt 12. juulil 1941!

Kindlustusmüürid lasti õhku, osa muldkehasid lõhuti, kuigi osa neist jäi püsima. Toomel osalt tänapäevani. Majad ja kirikud pandi põlema ja need leekisid mitu päeva, 17. juulil lahkusid viimsed Vene väed endise Tartu varemeilt.

Keegi Rõngu talupoeg — Ivaske Mart Hann —, kes Rootsi salakuulajana asja oli pealt vaatamas, jutustab juba 22. juulil Pärnus (protokoll sellest on säilinud):

„Majadest ei olevat alles jäänud mitte ühtki, välja arvatud üks vana saun, kus vaenlased veel kõige viimasena olid vihtlemas käinud. See olnud põlemata, muu aga kõik tuhk ja varemeis" (Bienemann I 171).

Siiski ei olnud sellega Tartu lugu veel lõppenud. Küüditatud olid peamiselt sakslased, kuigi nende seas arvatavasti oli ka hea hulk saksastunud või muidu kodanikuseisusse pääsnud eestlasi, näit. keegi kangurmeister Tönnies Leppik ühes perekonnaga (Bienemann II 75). Mõnede teadete järgi olnud nendega ka hiljem tuntud vennastekoguduse kirjamehe Aleksander Raudialli isa väikese poisikesena, kes hiljem oli Tartus kalamees (EÜS-i album II, 197). Eeslinnade mitte-kodanikuseisusest elanikud, siis peamiselt eestlased, olid osalt siiski alles, osalt laiali joosnud. Nüüd kogunesid nad jälle endisele kohale ja peagi kerkisid varemeil uued onnid.

Enim äratas ellujäänutes huvi varemeisse ja nende alla peidetud varade otsimine. Mitmest keldrist, nii raehärra Olrau omast, leitigi rohkesti hõbedat jne. Kuuldused neist leidudest kutsusid tagasi ka mõned rootslaste juure põgenenud kodanikud. Aga ka venelastest, kes olid peatuma jäänud Võõpsu, Petseri ja Pihkvasse, tuli 16. augustil veel 30 lodjatäit mehi Tartu.

Need kaevasid siinseis keldreis omakorda, kiskusid isegi haudadest üles sinna hiljuti maetud surnud, röövisid nende riided ja ehted, tassisid oma lotjadesse kivitahvleid, kive ja muud prahti ning sõitsid siis jälle minema.

Alles nüüd saadeti Tartu väike salk Rootsi sõjaväge, et metsast väljailmuvaile talupoegadele põlluharimisel kaitset anda ja — nendelt omakorda välja pressida mis pressida oli. Juba järgmise aasta sügisel olid aga venelased jälle Tartumaal, ja seekord ei lahkunud nad enam. Rootsi suurus hukkus Poltava väljadel. 1710. a. kapituleerus ka Riia.

Nüüd oli Tartu üksvahe jälle ainult eesti „linn" — tõenäoliselt enam kui poole tuhande elanikuga. Oma kiriklikult kuuluvuselt muide oli ta küll pigem Võnnu abikogudus; ristitud lapsed kannab oma raamatusse sealne pastor Svenske. Alles 1712 algab Tartu Maarja koguduse kirikuraamat, mida peab esialgu paralleelselt Nõo õpetaja.

Ja siis, 1714. a. peale, hakkavad ükshaaval juba tagasitulekuluba saama ka endised Tartu kodanikud. Nende olukord Vologdas, Kaasanis ja selle ümbruses pole siiski olnud nii kohutav, nagu seda kardeti. Oma hariduse ja oskuste, samuti ka kaasatoodud varanduste tõttu sai mõni neist ka venelaste seas jälle korralikule järjele. Kuid veel enamad pidid elama siiski võrdlemisi viletsalt ja sisemised tülid ning vastastikused pealekaebamised olid seetõttu tavalised. Vaesus teeb isegi tagasituleku paljudele raskeks. A 1719 on siiski juba jälle nii palju kodanikke tagasi, et hakatakse uuesti Tartus pidama rae protokolle.

7.

Võib-olla veelgi kibedam kui Tartu linnas oli sõjaolukord Tartu ümbruses maal, kus laias ulatuses paljude aastate jooksul püsis õigupoolest alatine rindeseisukord ja vaheldumisi röövimas käisid kord vene, kord rootsi „pardiajajad" (s. o. Parteigänger = luure- ja röövsalgad), kõnelemata näljast ning katkust.

Väga tugevasti kannatasid venelaste all ka pastorid, keda kahtlustati rootsimeelsuses. A. 1706 oli näit. Tartu piirkonna 29 pastorist ainult 5 oma kohal, teised kas surnud (3), vangis (5) või põgenenud.

Huvi selle meie tolleaegse ainsa intelligentsi vastu peaks meil olema eriti suur, kui arvestame, et just Tartumaa käis tolleaegse eestikeelse kirjanduseharrastuse esirinnas. Nii kohtame siin tervet rida kirjanduslikult tuntud nimesid: Reiner Brocmann jun. Laiusel, Johann Örn Räpinas, Mathias Lemcken Sangastes, eriti aga Joh. Hornung Karulas ja Adrian Virginius Otepääl. Pealeselle tuleb mõnegi anonüümse laulu, näit. Karl XI matuselaulude autorit otsida siinsete kirjanike hulgast.

Adrian Virginius, tuntud eesti tartumurdelise „Vastse Testamendi" (1686) ning mitme teise eestikeelse teose tõlkija, võib ütelda, üldse teose tähelepandavaim eesti kirjamees, oli venelaste sissetungimise ajal omamoodustatud talupoegadesalgaga vapralt nende röövtegusid püüdnud takistada. A. 1704 oli ta Otepäält põgenenud, siis aga, kohusetundest oma koguduse vastu, ometi jälle tagasi tulnud ja venelastele truudust vandunud.

(Järgneb)

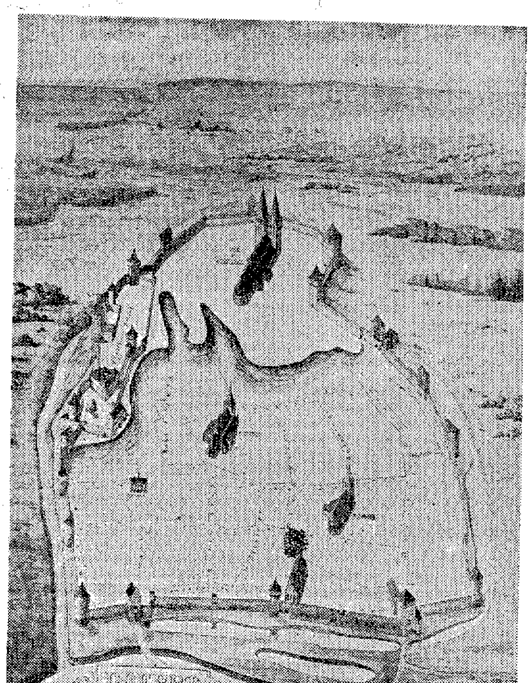

Reljeefkaart Tartust a. 1704

PÄEV RINDEÄÄRSEL TARTUMAAL

See on üks üsna sompus septembripäev, kui oleme jõudnud Tartumaa ühes rindelõigus olevatele aladele. N. aleviku teed on sügavalt üles küntud sõjamoonaveokite rasketest ratastest. Ka teeäärsetel öisest vihmas vettinud põldudel on poriseid uurdeid ja möödunud lahingute jälgi. Rahuajal niisugune väike alevik suiguks sel varasel hommikutunnil veel magusas provintsiunes, nüüd aga keeb siin vilgas elu. Eesti ja saksa sõdurid askeldavad oma veokite juures, habetunud omakaitsemehed grupeeruvad rühmadeks. Kraavipervel puhkab jalgu öisest lahingust osavõtnud sõdur ja kustutab seljapaunast oma isu. Ta mundri välihall on peaaegu kadunud sügisese pori alla. Eesti leitnant jagab oma meestele korraldusi algavaks päevaks. Teeserval veokit ootav saksa sõdur jutustab oma Aafrika-võitlustest. Sõjatee on nüüd kandnud ta kaugesse põhja ja uudishimutsedes ta püüab orienteeruda ümbruses. Ambulantsi-hoone ees peatub Punase Risti auto, paisates endast välja sanitari, õe ja kanderaame. Aleviku väikesed puuhooned mustendavad äsja sadanud vihmast. Porises õues on rühm omakaitsemehi piimaämbri ümber, mille lahke perenaine on toonud meestele hommikuseks kostiks.

V. aleviku ümbrusest on äsja tagasi löödud punajõugud. Aleviku läheduses oleva kiriku juures on purustatud punane tank. Surmaagoonias on ta heitnud endast eemale rattaketi ja laengud on purustanud armetult ta raudse rinna. Teeäärsetes kraavides on sõdurivarustuse jäänuseid ja rühma põlispuude all lamab rida ruskeid hobusekorjuseid.

Aleviku lähedal olevale põllule on langenud üks mahatulistatud punalennuk. Punane viisnurk ta hallsinakal tiival on kägardunud kokku ja lennuki pooleldi purunenud kere alt paistab punalenduri purustatud laip.

Kollaste ja tuhmroheliste sügisestе põldude vahel aga leiame ka rea värskeid sõdurihaudu, äärestatud valgete kivide ja sügiseste astritega. Valgeks värvitud puuristidel olevad aastaarvud kõnelevad enamasti väga noortest südametest, kuhu surmatardumuse on toonud äsjased lahingud.

Päeva helenedes hakkame astuma N. küla poole, lähemale Tartule ja otsesele rindele. Lahingutegevuse kanonaad muutub järjest selgemaks ja võimsamaks. Vahetevahel läheb pea kohal päris tuliselt põnevaks: jahilennukid ja ka stukad ründavad Vene pommitajaid, kes tahavad häirida meiepoolseid positsioone. Toredais õhuvõitlustes näeme korduvalt langevat põlema süttinud Vene lennukeid. Nende mahakukkumiskohalt paiskuvad üles vägevad suitsusambad. Paiguti avanevad õhus ka hendavad langevarjud, millega punalendurid püüavad päästa oma elu.

Maantee ääres olevad põllud ja metsatukad on üles küntud pommitrehteist. Aga lähedasest lahingutegevusest hoolimata ei ole peremees neid maha jätnud. Taluinimene pöördub tagasi oma põllule, kui olukord seda vähegi võimaldab. Paiguti ta ei julge küll veel normaalset elu jatkata oma hooneis: oma karja on ta viinud eemale ohtlikust piirkonnast ja ööseks siirdub ta ise kaugemale. Aga päeval on ta põllul ametis viljakoristamise ja külvitöödega ja selles endastmõistetavas rahus, millega ta oma põldu vaatab, on midagi suurt ja püha. Põld tahab seemet ja põllumees ei küsi: kas on mõtet? kui kauaks? Nagu aastaajad saabuvad, küsimata inimlikest kahtlustest ja kaalutlustest, nõnda dikteerib põllumehele elu ürgne sund ise ta tee.

Nagu elu sümbol ise on see Tartumaa voorenõlvakul käsitsi rukist külvav mees. Ta siluett eraldub selgesti sügistaeva foonil ja tema tegevust ei häiri läheduses tiirlevad vaenlase lennukid. Ainult korraks ta heidab pilgu taevasse ja, nähes mõni kilomeeter eemal leekivalt allasööstvat lennukit, näib mõtlevat: peaks see küll mitte meie oma olema!

Meie taluinimese vaist näib taipavat õigesti ka punase propaganda salakavalust. „See on üks saatana jutt, mis need punased räägivad, et: „ega me teile midagi ei tee, jääge aga rahulikult paigale"," ütleb üks taluperemees, kes on oma kodu vaatamas käinud. „Näe, viisin oma karja ja pere ära, kui sõda peale tuli. Õde mõne kariloomaga jäi koju. Venelased küüditasid aga kohe ära. Ära viisid ka minu naabri perekonna. Seal see on nende jutt."

Ka N. küla, õige lähedasest lahingumürast hoolimata, on pöördunud tagasi mitmed taluinimesed. Enamasti naisperet, nende hulgas ka linnast tulnud põgenikke, on näha murelike nägudega askeldamas taluhoonete ümber. Varju tõmbutakse ainult siis, kui pea kohal õige tuliseks läheb. Sõjaülesanded on mehed enamasti viinud eemale.

Küla lähedalt mäeharjalt paistavad ähmaselt Tartu kontuurid. Valus on, aga — pole viga! Selles hävingus ja mõllus karastub selle meile nii kalli linna süda tugevamaks kui teras. Läinud sajandite kannatused ei ole suutnud seda põrmu suruda ega suuda seda ka nüüd.

Vastu õhtut elavneb lennutegevus veelgi. Ainult väikesed vaheajad lubavad hinge tõmmata. Õhutõrje tulistab ägedasti ja meie jahilennukid ründavad.

Saabub öö. Tume septembrikuu öö. Seekord aga ta pole kaugeltki tume. Valguskehad säravad lakkamatult taevas, heites oma tontlikku valgust maastiku kontuuridele. Meie avatud aknaist veereb mööda voore ja kostab sõdurite rautatud saabaste samme. Eemalt kostev lahingumüra on raske nagu saatus.

*

Hommikul aga särab taevas päike. Öine rahutus on aset andnud endelisele vaikusele. N. jaamas kohtan üht noort sõdurit. Ta on habemes, väga porine ning unetus kõneleb ta silmadest. „Olen R. pataljoni mees ja tegin kaasa selle öise mõllu seal. Meie poisid tegid tubli töö." Päike helgib ta silmades ja ta naeratuses on sellist muretust, mis annab tuult tiibade alla kõige raskemalegi murele.

Ta on nagu noor jumal, kelle käes on taguda meie saatus.

ErA

KULTUURIELU

Sümfoonilise muusika saade

Reede õhtul andis Tallinna Ringhääling suure orkestriga sümfoonilise muusika saate dirigent Olav Rootsi juhatusel. Kavas tuli ettekandele meile hästi tuntud repertuaarist R. Wagneri ja G. Bizet' heliloomingut. Uudisena esitati noore eesti komponisti Villem Kapi teos pealkirjaga „Kolm pala orkestrile".

V. Kapp kuulub Suure-Jaani Kappide muusikalisse perekonda ning on sealses kirikus juba kolmanda põlvkonna esindajana organistiks. Ta on kasvanud üles kunstilises õhkkonnas ja saanud hea muusikalise hariduse, lõpetades aastate eest oreliklassi ning tänavu kevadel kompositsiooniala Tallinna konservatooriumis H. Elleri juures.

V. Kapp on endale loonud nime hea organistina, töötades isa järglasena Suure-Jaanis ja vahepeal Tartus Peetri koguduses. Lähem ümbrus tunneb teda tüseda töömehena, kes osavusega ning vaimukusega käsitseb orelit ja on saavutanud hinnatavaid tulemusi koorijuhitegevuses.

Heliloomingu alal tutvusime V. Kapiga aastate eest, kui ta muusikaõpilasena ilmus avalikkuse ette oma koorilauluga „Vasarad". See oli küll väike pala, kuid äratas kohe tähelepanu oma kujundusliku ilmega. Esitatud laulus nägime ja tundsime iseseisva vaimulaadiga noort jõudu, kes on võimeline kasvama meie algupärase loomingu esindamise suunas.

Nüüd, aastate jooksul on V. Kapp arenenud välja vastutavaks kutseliseks muusikuks tehniliste varudega. Ta on õppeliste ülesannete kõrval hoolega viljelnud puhast kunstiloomingut ja saavutanud ka hinnatavaid tulemusi. Ettekantud teos on valminud üsna hiljuti. Alles mõne nädala eest ta lõpetas selle orkestreerimist Suure-Jaanis, kus ta hoolega kõrvuti töötas oma onu vanameister prof. Artur Kapiga.

Käesolev orkestriteos V. Kapilt sisaldab kolm pala: „Sügisjutt", „Intermetso" ja „Tants". Need moodustavad kokku tsüklilise vormi, mis on liidetud tervikuks ning tasakaalustatud omavaheliselt ühtseks sarjaks. Nagu V. Kapi loomingu juures üldse, nii ka siin tõuseb tunduvalt esile meile tõupärane loominguline iseloom. See on mehine, karge ja tundetugev, näidates autori kaaluvaid isikulisi jooni.

Muusikalise tuuma esitamisel V. Kapp kasutab tehnilisi vahendeid kindla valikumeelega. Need kõlavad tema juures värskelt, kuid on pandud kindlatesse kunstilistesse raamidesse. Nii meie eraldame puhta, sihikohase meloodika, õhurikka harmoonia ja värvirohke orkestratsiooni. Need elemendid on seotud koosmõjuliseks tervikuks erksalt ja vilkalt tundelise vaimuga.

Teose esimene jagu „Sügisjutt" on pühendatud ühe sõbra mälestusele. „Intermetso" algab nobedamate käikudega ning areneb edasi eleegiliseks väljenduseks. „Tants" teose lõpus tõuseb säravaks ja hoogsaks avaldumiseks. Kokku kujuneb muusikaliselt ehtsa vaimuga orkestritöö, mille puhul võime noorele heliloojale soovida siiralt õnne.

Ed. Visnapuu

Kontsert Kadriorus

Täna, pühapäeval, 10. sept., kella 17—19 annab ühe eesti politseipataljoni orkester muusikameister R. Andressoo juhatusel jälle kontserdi Kadrioru kontsertväljakul.

Vahepeal on orkester esinenud väljaspool linna haavatuile ja sõjaväeosadele nii Kohilas, Paldiskis kui ka Kloogal.

Kavas on Dvořaki, Griegi, Kuru, Lortzingi, Rossini, Straussi, Ziehreri, Teichmanni, Tšaikovski ja Urbachi helindeid.

Vaimulik kontsert Tallinna Toomkirikus ja Nõmme Rahukirikus

Kesknädalal, 13. sept., kell 18 toimub vaimulik kontsert Toomkirikus ja neljapäeval 14. sept., sellasama kavaga Nõmme Rahukirikus, algusega kell 18.

Esinevad koloratuursopran Agnes Treier-Kommissaar, kontraalt Ludmilla Orav ja Peeter Laja orelil. Eelmainitud jõud on esinenud üle kodumaa suure menuga.

Kirikukontsert Pärnus

Täna toimub Pärnus Peeter Laja teine oreliõhtu, mis algab Fr. Liszti „Istroitusega". Edasi on kavas sama autori „Leinaood", Merikanto „Pidulik marss", Peeter Süda „Pastoraal" ja kaks preluudiumi ja fuugat Bachilt ning Tobiaselt.

Uusi filme Eesti kinodes

Ostland-Filmi andmeil on lähemal ajal oodata Eesti kinodesse esietendusele rida uusi filme, millest esmajoones mainitagu Terra-filmi „Tagasi koolipinki," mis vändatud „Postimehe" lugejailegi tuntud Heinrich Spoerli romaani „Põrgujook" („Feuerkangenbowle") järgi. Peaosalistena esinevad siin Heinz Rühmann, Karin Heimbolt ja Hilde Sessak.

Teistest filmidest nimetatagu „Unelmate muusika" (Benjamino Gigli, Marta Harell, Lizzi Waldmüller); „Retk minevikku" (Olga Tšehhova, Ferdinand Marian, Margot Hielscher); „Akrobaat — tore" (Karl Schönbock, Charlie Rivel ja Clara Tobody); „Sa kuulud mulle" (Willy Birgel, Lotte Staal); „Salajased ülesanded" (Gustav Fröhlich, Camilla Horn, Paul Wegener) ja „Armupremjäär" (Hans Söhnker, Kristen Heiborg ning Fritz Odemar).

Suu ja südamega

Keegi peab minema

„Kuhu sa lähed nii kiiresti?"

„Staapi."

„Nonoh," naeran kuueaasasele perepojale, „kuidas siis nii äkki?"

„Telefoniga kutsuti."

„Ah, kuule nüüd poisi rumalat juttu," pahandab ema.

„Mis asja sinna staapi siis?" pärin edasi.

„Haarama."

Ja uks pannakse hooga väljastpoolt kinni.

Jälgin pilguga tarmukat poissi, kes hoolimata tillukestest jalgadest võtab põlluveerel ruttava mehesammu. Tema läheb staapi ja sealt vaenulisi haarama, sest isa ei ole enam minemas. Mis sellest, et staabiruumiks on karjamaal suure kivi varjuline külg ja kompaniis vaid karjusmehikesed — võitlustes langenud isa vaim elab edasi.

Õhtul, kui olen väikese sõduri voodisse pannud, küsin mängudes väsinud sõbralt salamahti: „Miks siis sina just staapi läksid?" Suured lapsesilmad vaatavad mulle ja pahameeltki kuuldub vastuses: „Aga keegi peab ju majast minema."

Sul on õigus, väike sõdur, keegi peab minema. Igast majast. Seda ootab eestlase tulevik.

Kaks lahkumist

Nad seisavad jaamaesisel. Kaks turjakat meest. Ja on seisnud tubli veerandtunni. Sõnatult. Suvipäikesest põlenud näod. Pojal murekortsuline pale, isal juustes tublisti halli. Siin on mured jutustamas sõjapõgeniku raskest teest, mahajäetud talust ja loomadest, kelle toit uues varjupaigas kipub napiks jääma. Poja noorusuljas ja isa tahtekindlas näos on aga küps ühine karm otsus. Selleks siin seistakse. Ei ole neil millestki kõnelda — kõik on ütlematagi selge. Noore sõduri seljapaun pakivõrgus ja relvgi samas varnas tuletavad meele olnud ja tulevaid lahingupäevi.

Rong asutab minekule. Kontrollitakse pidureid ja õlitatakse aina. Tahmamust suits väänleb korstnas.

„Hakkab vist minema," ütleb vana aegamisi.

„Küllap vist."

Sõnatult mööduvad hetked. Valgusforis süttib roheline tuluke. Sõjamees asub vagunisse.

„Ärasõit."

Aknast ulatab isale käe: „Jääme siis . . ."

„Jääme jah . . . et mis ma . ." takerdub vana mõttelõng millessegi.

Rong liigub.

„Poeg," ütleb siis äkki hooga ja astub mõne sammu rongiga kaasa, „kui lööd, ära siis narrita, löö kahe eest."

„Küll löön," kaikub mehine vastus.

Taat vaatab pisut lahkujale järele, äigab silmilt niiske ähma, selg nõksatab sirgeks ja saaparaudade kõmpsudes ruttab tagasi oma päevatöö juure.

*

Kolm võitlusaastat Kolm aastat tööd. Rinne ja kodu. Nii on varemgi lahkumine olnud: ei ole aega, ei ole põhjustki üksteisele muresid kurta. Jälle on sõdalasel möödunud üksikuid puhkepäevi, noore ühiselu õnnelikke päevi. Taasnägemise rõõmus ei leitud eneste vahel ühtegi mõra, igatsusest tulvanud meeled naersid murepilved taevast. Ja nüüdki, hetk enne ärasõitu, räägivad nad hoopis muust, ehkki süda sunnib ütlema tundekinnitusi. Ei midagi ühteliitvast õnnest — siin on tõmmatud selge vahe, millest kõneldakse ja mida tuntakse Ainult lahkumise viimne hetk annab andeks ainsa lause,

„Ole tubli tüdruk."

Lai mehekämmal surub ahtakest kätt, pilk kohtub tõotuseks, aga siis upitab keegi maast madalast tillukesed sõrmed ülespoole.

„Mina ka tubli."

Isa naeratab üle näo.

„Noh, siis on kõik korras, Ene," kaisutab pisitüdrukut, „siis saame hakkama."

Viimselt rööpmekäänult viipab isa hüvastijättu.

„Ema!" hüüab väike, märgates ema vaikimist ja ainiti pilku kaugusse.

„Jah, Eneke," haarab tütre süle. Vihma on hakanud sadama. Ja vihmapisaratest naerusel näol küsib ema: „Oled sa tubli tüdruk, Ene?"

„Tubli," vastab väike, ehkki sõna mõte talle on pisut võõras. Aga peab ju olema nagu emagi. „Nii emagi." ütleb Ene.

Vaikne palve

Näen teda sageli õhtul kõndivat sama teed puiestee lõpuni. Ümber madal põõsastara, murusamet ja lillelõigud, seisab mälestusmärk vabadusvõitluses langenuile raskeil marmortahvel.

Sinna suunduvad ta pühalikvaiksed sammud. Mõned kiviastmed kruusatud nelinurgani ja ta seisatab hardunult monumendi ees. Pea kummardub pisut ette ja mulle näib et ta palvetab.

Tunnen tema teed. „See on okasrada," ütlesin kord. Kuid tema ei kaeba. Ei kurtnud mehe ega poegade lahkudes — neid oli sõjamail vaja —, ei kurtnud hävinud kodukolde ees Visalt valmistas uue nurgakese et oleks, kus kord sõdalasi vastu võtta.

Selle usu, teotahte ja vaikse palvevaimu ees tunnen end äkki väga väikesena.

Siin on, mida hinnata, mille ees kummarduda maani

Ta pöördub ja peatselt näen eemalt veel viivuks lehvivat rätti.

See oli palve ema südamest. Võidu eest, rahu ja vabaduse eest.

Kill

Hoolimata lähedasest rindetulest tuidab põllumees oma kohustust põllu vastu

Leitnant Evald Paikre †

Evvald Paikre on surnud. Ta on langenud võitluses oma kodumaa eest. See teade mõjus raskelt paljudele, kes tundsid lähemalt seda ustavat eesti meest.

Elukutselt pedagoog, noorsoo kasvataja selle sõna suuremas ja sügavamas tähenduses, oli E. Paikre üks neid mehi, kes kõhklemata jättis maha oma perekonna ja oma kooli, kui kodumaa kutsus teda võitlevate meeste ridadesse.

Evald Paikre sündis Tallinnas 5. septembril 1906. a. Lõpetas Tallinna ühistehnikagümnaasiumi 1925. a. ja hiljem pedagoogiumi. Töötas algul Tapa maa-algkooli õpetajana, hiljem õpetajana Tapa linna algkoolis. Oma kutsetöö kõrval ta võttis elavalt osa seltskondlikust tegevusest. Olles „oma poiste", noorkotkaste, juht, ta pööras erilist tähelepanu muusikakultuuri edendamisele ümbruskonnas.

Alates 1931. aastast töötas E. Paikre Nõmmel Rahumäe algkooli õpetajana, kus ta oli viimasel ajal abijuhatajaks.

Oma pedagoogilise tegevuse kõrval osutas ta suurt tähelepanu vaimse kultuuri küsimustele. Nii on ta raadiokuulajaile tuntud nimi oma kuuldemängude, noorsoojuttude, noorsoo- ja sõdurisaadete kaudu. Isegi ohvitserina ühes piirikaitserügemendis ta leidis võimalusi sõdurite laulukoori organiseerimiseks, esinedes oma „uute poistega" ka Tallinna Ringhäälingus.

Ta oli üks neid, kes võttis oma kohustusi äärmise tõsidusega. Õpilased koolis armastasid teda. „Tema klassi poisid" otse jumaldasid teda, nähes oma õpetajas ja klassijuhatajas täisväärtusliku eesti mehe võrdkuju. Ja nad ei pettunud kunagi oma valitud eeskujus.

E. Paikrel oleks olnud võimalusi rindevõitleja kohustustest kõrvalepõiklemiseks. Ta tervis jättis mõndagi soovida. Ta oleks elukutse vahetamisel leidnud võimalusi rindest täiesti eemale jääda. Kuid ta ei kasutanud ühtki neist võimalustest.

„Kuidas ma ükskord astun oma poiste ette, kui sõda on lõppenud ja mina pole kaasa võidelnud oma kodumaa eest?" ütles ta rindele siirdumisel, ja see on nii iseloomulik selle tubli eestlase kohta.

Sündinud pedagoog ja noorsookasvataja, sooja südamega inimene ja eeskujulik perekonnaisa, avara silmaringiga kultuurinimene ja paljutöötav noorsookirjanik, hea isamaalane ja mehine eesti mees . . . — niisugusena mälestame Evald Paikret tema ootamatul lahkumisel.

Olles ustav oma igapäevastele töökohustustele kooliseinte vahel, jäi E. Paikre lõpuni ustavaks ka oma kodumaale. Sellisena jääb E. Paikre kuju meele kõikidele, kes temaga elus on kokku puutunud. Kuid „oma poistele" ta jääb asendamatuks.

Juh. Vd.

Peatoimetaja A. Oinas
Peasekretariaat: H. Laanest. E Salurand
Väljaandja Kirjastus „Eesti Ajaleht"
Trükitud Majandus- ja Rahandusdirektooriumi trükikäitiste (end. Tall. Eesti Kirjastu-Ühisuse) trükikojas

EESTI RAHVUSRAAMATUKOGU AR